

GREVIO

Raport de evaluare
de referință

Republica
Moldova

” Grupul de experți
privind acțiunea
împotriva violenței
față de femei și
a violenței domestice
(GREVIO)

Convenția de la Istanbul

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Raportul de evaluare al GREVIO (de referință)
privind măsurile legislative și de altă natură
care pun în aplicare prevederile
a Convenției Consiliului Europei
privind prevenirea și combaterea
violenței față de femei și a violenței domestice
(Convenția de la Istanbul)

REPUBLICA MOLDOVA

Grupul de experți
privind acțiunea împotriva violenței față de femei
și a violenței domestice (GREVIO)

GREVIO/Inf(2023)26

Adoptată de GREVIO la 26 octombrie 2023

Publicată la 14 noiembrie 2023

Secretariatul mecanismului de monitorizare a Convenției Consiliului Europei
privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice
Consiliul Europei
F-67075 Strasbourg Cedex
Franța

www.coe.int/conventionviolence

Cuprins

Cuvânt înainte	5
Rezumat	7
Introducere	10
I. Scopuri, definiții, egalitate și nediscriminare, obligații generale	11
A. Principiile generale ale convenției	11
B. Domeniul de aplicare a convenției și definițiile (articolele 2 și 3).....	11
C. Drepturi fundamentale, egalitate și nediscriminare (articolul 4).....	13
1. Egalitatea de gen și nediscriminarea.....	13
2. Discriminarea intersectorială	14
D. Obligațiile statului și diligența cuvenită (articolul 5)	15
II. Politici integrate și colectare de date	16
A. Politici cuprinzătoare și coordonate (articolul 7)	16
B. Resurse financiare (articolul 8).....	17
C. Organizațiile neguvernamentale și societatea civilă (articolul 9)	19
D. Organismul de coordonare (articolul 10)	19
E. Colectarea datelor și cercetarea (articolul 11)	20
1. Colectarea datelor administrative	21
2. Sondaje și chestionare a populației	23
3. Cercetare	24
III. Prevenirea	26
A. Creșterea gradului de conștientizare (articolul 13)	26
B. Educație (articolul 14).....	27
C. Formarea profesioniștilor (articolul 15)	28
D. Programe de intervenție preventivă și de tratament (articolul 16)	30
1. Programe pentru agresori.....	30
2. Programe pentru agresorii sexuali.....	31
E. Participarea sectorului privat și a mass-mediei (articolul 17)	32
IV. Protecție și sprijin	33
A. Obligații generale (articolul 18).....	33
B. Informare (articolul 19)	34
C. Servicii generale de sprijin (articolul 20).....	35
1. Servicii sociale	35
2. Servicii pentru sănătate	37
D. Servicii de sprijin specializat (articolul 22)	38
E. Adăposturi (articolul 23).....	39
F. Linii de asistență telefonică (articolul 24).....	40
G. Sprijin pentru victimele violenței sexuale (articolul 25)	41
H. Protecția și sprijinul acordat copiilor martori (articolul 26)	42
I. Raportarea de către profesioniști (articolul 28).....	43
V. Drept material	45
A. Drept civil	45
1. Remedii civile împotriva statului – asigurarea diligenței necesare (articolul 29).....	45
2. Compensație (articolul 30).....	46
3. Tutelă, drepturi de vizită și siguranță (articolul 31)	47
B. Drept penal	49
1. Violența psihologică (articolul 33).....	49
2. Urmărirea (stalking) (articolul 34)	50
3. Violența fizică (articolul 35).....	51
4. Violența sexuală și violul (articolul 36).....	52
5. Căsătoria forțată (articolul 37)	53

6. Mutilarea genitală feminină (articolul 38).....	54
7. Avortul forțat și sterilizarea forțată (articolul 39)	54
8. Hărțuirea sexuală (articolul 40).....	55
9. Sancțiuni și măsuri (articolul 45).....	56
10. Circumstanțele agravante (articolul 46).....	57
11. Interzicerea proceselor alternative obligatorii de soluționare a litigiilor sau a condamnărilor obligatorii (articolul 48).....	58
VI. Anchetă, urmărire penală, drept procedural și măsuri de protecție.....	60
A. Obligații generale și răspuns imediat, prevenire și protecție (articolele 49 și 50).....	60
1. Raportare, răspuns imediat și investigații de către organele de aplicare a legii.....	60
2. Anchetă și urmărire penală eficientă	62
3. Ratele de condamnare	63
B. Evaluarea și gestionarea riscurilor (articolul 51).....	64
C. Ordine de interdicție de urgență (articolul 52)	65
D. Ordine de protecție (articolul 53)	67
E. Proceduri <i>ex parte</i> și <i>ex officio</i> (articolul 55).....	68
1. Proceduri <i>ex parte</i> și <i>ex officio</i>	68
2. Sprijinul victimelor în procedurile judiciare.....	69
F. Măsuri de protecție (articolul 56)	69
G. Asistență juridică (articolul 57).....	70
VII. Migrația și azilul.....	72
A. Statutul de rezidență (articolul 59).....	72
B. Cereri de azil bazate pe gen (articolul 60).....	73
1. Procedura de determinare a azilului care ține cont de dimensiunea de gen.....	73
2. Cazare	75
C. Nereturnarea (articolul 61).....	77
Concluzii finale	78
Anexa I Lista propunerilor și sugestiilor GREVIO	79
Anexa II Lista autorităților naționale, a altor organisme publice, a organizațiilor neguvernamentale și a organizațiilor societății civile cu care GREVIO a organizat consultări	92

Cuvânt înainte

Grupul de experți privind acțiunea împotriva violenței față de femei și a violenței domestice (GREVIO) este un organism independent de monitorizare a drepturilor omului, mandatat să monitorizeze punerea în aplicare a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (STCE nr. 210, „Convenția de la Istanbul”) de către părțile la convenție. Acesta este alcătuit din 15 experți independenți și imparțiali, numiți pe baza expertizei lor recunoscute în domeniul drepturilor omului, al egalității de gen, al violenței împotriva femeilor și/sau al asistenței și protecției victimelor.

Activitățile statutare ale GREVIO includ monitorizarea de la țară la țară a Convenției de la Istanbul pentru fiecare stat-membru (procedura de evaluare), inițierea de anchete în circumstanțe specifice în cadrul unei părți la convenție (procedura de anchetă) și adoptarea de recomandări generale privind subiectele și conceptele convenției.

Prezentul raport este rezultatul primei proceduri de evaluare (de referință) efectuate în privința Republicii Moldova. Acesta acoperă Convenția de la Istanbul în întregime¹, evaluează astfel nivelul de conformitate a legislației și a practicilor țării în toate domeniile acoperite de convenție. Având în vedere domeniul de aplicare al convenției – astfel cum este acesta prevăzut la articolul 2 alineatul (1) – evaluarea de referință se concentrează pe măsurile luate în legătură cu „toate formele de violență împotriva femeilor, inclusiv violența domestică, care afectează femeile în mod disproporționat”. Prin urmare, termenul „victimă” utilizat pe parcursul prezentului raport trebuie înțeles ca referindu-se la o femeie sau o fată victimă.

În baza acestei evaluări, raportul propune măsuri pentru consolidarea a implementării convenției. Propunând astfel de măsuri, GREVIO a adoptat utilizarea diferitor verbe care corespund unor niveluri de urgență diferită, menționând că toate sunt importante. Acestea sunt, în ordinea priorităților, „îndeamnă”, „încurajează insistent”, „încurajează” și „invită”. GREVIO utilizează verbul „solicită” atunci când consideră că este necesară o acțiune imediată pentru a aduce legislația sau politica părții în conformitate cu Convenția de la Istanbul sau pentru a asigura implementarea acesteia. „Încurajează insistent” este utilizat atunci când GREVIO a observat deficiențe care trebuie remediate în viitorul apropiat pentru a asigura implementarea corespunzătoare a convenției. Un al treilea nivel de urgență este indicat prin utilizarea verbului „încurajează”, care este utilizat pentru deficiențe care necesită atenție, deși este posibil să fie remediate într-o etapă ulterioară. În cele din urmă, verbul „invită” indică micile lacune în implementarea, pe care pe care părții i se cere să ia în considerare posibilitatea de a le elimina sau propuneri făcute pentru a oferi îndrumare în procesul de aplicare.

Prima procedură de evaluare (de referință) este alcătuită din mai multe etape, fiecare dintre acestea permițând GREVIO să obțină informații esențiale pe care să își bazeze raportul. Aceasta se desfășoară sub forma unui proces de dialog confidențial, cu scopul de a oferi propuneri și sugestii de îmbunătățire specifice fiecărei țări, elaborate în contextul național al părții examinate. Acestea includ următoarele:

- prezentarea, de către partea monitorizată, a unui raport întocmit pe baza chestionarului de bază al GREVIO (raportul de stat);
- o vizită de evaluare în statul monitorizat, pentru a se întâlni cu reprezentanți guvernamentali și neguvernamentali care lucrează în acest domeniu;
- observații ale statului-parte cu privire la proiectul de raport GREVIO;
- publicarea raportului GREVIO după adoptarea acestuia, împreună cu toate observațiile primite din partea statului.

În plus, GREVIO colectează, de asemenea, informații suplimentare din diverse alte surse, inclusiv organizații neguvernamentale (ONG-uri), alți membri ai societății civile, instituții naționale

1. Cu excepția capitolului VIII din convenție, pe care GREVIO l-a considerat mai puțin relevant în evaluarea situației naționale din fiecare stat-membru.

pentru drepturile omului și organisme ale Consiliului Europei (Adunarea Parlamentară, Comisarul pentru Drepturile Omului și alte organisme relevante), precum și alte organisme internaționale de tratat. În cadrul evaluării Republicii Moldova, GREVIO a primit contribuții scrise de la Oficiul Avocatului Poporului din Republica Moldova și de la Coaliția Națională „Viața fără violență”.

Raportul de stat și contribuțiile scrise prezentate de societatea civilă au fost făcute publice și sunt disponibile pe site-ul oficial al Convenției de la Istanbul.

Analizele, sugestiile și propunerile cuprinse în acest prim raport de evaluare de referință au fost elaborate sub responsabilitatea exclusivă a GREVIO. Acesta acoperă situația observată de delegația GREVIO în timpul vizitei sale de evaluare în Republica Moldova, care a avut loc în perioada 30 ianuarie – 3 februarie 2023. Au fost luate în considerare, de asemenea, în dependență de disponibilitate, evoluțiile legislative și politice semnificative, atestate până la 23 octombrie 2023.

În conformitate cu convenția, parlamentele naționale primesc acest raport de la autoritățile naționale (articolul 70 alineatul (2)). GREVIO îndeamnă autoritățile naționale să traducă acest raport în limba (limbile) oficială (oficiale) națională (naționale) și să se asigure că acesta este difuzat pe scară largă, nu numai în rândul instituțiilor de stat relevante la toate nivelurile (național, regional și local), în special la nivelul guvernului, al ministerelor și al sistemului judiciar, ci și al ONG-urilor și al altor organizații ale societății civile care lucrează în domeniul violenței împotriva femeilor.

Rezumat

Acest raport oferă o evaluare a măsurilor luate de autoritățile din Republica Moldova pentru a pune în aplicare Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice („Convenția de la Istanbul”).

Această evaluare a fost realizată de Grupul de experți al Consiliului Europei privind acțiunile împotriva violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (GREVIO), un organism independent pentru drepturile omului, mandatat să monitorizeze punerea în aplicare a convenției. Concluziile GREVIO se bazează pe informațiile obținute în timpul diferitelor etape ale primei proceduri de evaluare (de referință), prevăzute la articolul 68 din convenție. Acestea includ rapoarte scrise (un raport prezentat de autoritățile moldovenești și informații suplimentare prezentate de Instituția Națională pentru Drepturile Omului din Republica Moldova (Oficiul Avocatului Poporului) și de coaliția de ONG-uri „Viață fără violență”), precum și informații colectate și discuții purtate în cadrul unei vizite de evaluare de cinci zile în Republica Moldova, în februarie 2023. O listă a organismelor și entităților cu care GREVIO a avut interviuri poate fi consultată în Anexa II.

Raportul salută angajamentul semnificativ manifestat de autoritățile moldovenești de a combate violența împotriva femeilor și de a asigura implementarea efectivă a Convenției de la Istanbul. Printre acestea se numără adoptarea Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie, din 2007, și recente modificări aduse la o serie de legi pentru a spori protecția femeilor victime ale violenței și urmărirea penală a agresorilor, de exemplu, prin acordarea de asistență juridică gratuită victimelor violenței domestice și sexuale în cadrul procedurilor penale și prin autorizarea forțelor de ordine de a emite ordine de restricție de urgență la fața locului. În plus, la nivel politic, o serie de programe naționale consecutive au oferit baza unei abordări strategice pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. De asemenea, de mare relevanță sunt măsurile care au fost luate de autorități pentru a institui mecanisme de cooperare multi-agențiale și intersectoriale, în ceea ce privește cazurile de violență domestică pentru a asigura o cooperare productivă între toți actorii implicați.

În domeniul protecției și sprijinului pentru femeile victime ale violenței, raportul salută înființarea primului centru pentru victimele agresiunilor sexuale din Ungheni, care oferă asistență medicală imediată, sprijin, examinări medico-legale și asistență psihologică de către profesioniști calificați, cu scopul de a evita victimizarea secundară. GREVIO salută, de asemenea, eforturile autorităților moldovenești de a oferi sprijin și protecție femeilor care fug de războiul din Ucraina.

În același timp, GREVIO a observat o serie de aspecte care necesită îmbunătățiri, pentru a atinge niveluri mai ridicate de conformitate cu cerințele Convenției de la Istanbul. Raportul evidențiază modul în care politicile și aplicarea legilor s-au concentrat în mare măsură pe violența domestică și, într-o anumită măsură, pe violența sexuală, nereușind să ofere măsuri integrate pentru a aborda alte forme, uneori mai puțin vizibile, de violență împotriva femeilor. Raportul abordează importanța crucială a îmbunătățirii punerii în aplicare a Convenției de la Istanbul în ceea ce privește toate formele de violență împotriva femeilor – multe dintre acestea fiind în prezent mai puțin abordate de politici, programe și servicii de sprijin – acordând atenția corespunzătoare factorului de gen.

În acest raport, GREVIO identifică, de asemenea, necesitatea urgentă de a crește nivelurile de finanțare, care sunt în general modeste, și de a aloca surse de finanțare durabile pentru organizațiile pentru drepturile femeilor, deoarece acestea joacă un rol vital în furnizarea de servicii de sprijin specializat pentru femeile victime ale violenței în Republica Moldova, notând că aceste ONG-uri se bazează în primul rând pe donatorii internaționali pentru fonduri care sunt alocate pe bază de proiecte. În consecință, raportul subliniază necesitatea de a asigura niveluri durabile de finanțare pentru ONG-urile de femei care gestionează servicii de sprijin specializat pentru femeile victime ale tuturor formelor de violență, prin intermediul unor granturi pe termen lung, bazate pe proceduri transparente de achiziții publice. În egală măsură, raportul subliniază necesitatea de a consolida accesul femeilor care sunt sau pot fi expuse riscului de discriminare intersecțională, inclusiv al femeilor care trăiesc în zonele rurale, la servicii de protecție și sprijin.

Necesitatea unui răspuns mai puternic al justiției penale la toate formele de violență împotriva femeilor, inclusiv la violența domestică, a fost, de asemenea, identificată de GREVIO. Modificările aduse Codului penal în ultimii ani l-au aliniat considerabil la cerințele Convenției de la Istanbul.

Cu toate acestea, persistă dificultăți în asigurarea aplicării elementelor codului în practică, nu în ultimul rând din cauza unei lipse de înțelegere a naturii grave și a factorului de gen al acestor forme de violență. Raportul subliniază necesitatea de a consolida în mod semnificativ formarea inițială și continuă a specialiștilor din prima linie, care oferă sprijin și protecție victimelor tuturor formelor de violență împotriva femeilor și a violenței domestice precum și specialiștilor, rolul cărora este de a se asigura un proces corect și echitabil.

În plus, deși articolul din Codul penal referitor la infracțiunea de viol a fost modificat pentru a include o mențiune despre consimțământ, definiția neacordării consimțământului prevăzută în acesta prevede utilizarea constrângerii fizice sau psihice de către făptuitor, lăsând astfel în afara sa o gamă largă de circumstanțe în care posibil să nu fi existat aplicarea forței sau constrângerea, cu toate că victima nu a fost în măsură să își exprime liber consimțământul. De asemenea, evaluarea a scos în evidență necesitatea urgentă de a lua măsuri pentru a se asigura că procedurile de sterilizare și avort efectuate asupra femeilor cu dizabilități nu sunt efectuate fără consimțământul lor prealabil, în cunoștință de cauză și fără o înțelegere temeinică a procedurii.

În timp ce GREVIO salută ratificarea de către Republica Moldova a Convenției de la Istanbul și eforturile depuse în vederea implementării acesteia, au fost identificate o serie de aspecte care necesită acțiuni urgente din partea autorităților pentru a se conforma pe deplin cu prevederile convenției, inclusiv necesitatea:

- de a elabora un document de politică centrală care să ofere un răspuns holistic la toate formele de violență împotriva femeilor reglementate de convenție, dincolo de violența domestică și sexuală, și care să fie pus în aplicare printr-o cooperare eficientă între toate instituțiile relevante;
- integra perspectivele și nevoile femeilor care sunt sau ar putea fi expuse la discriminare intersectorială, cum ar fi lucrătorii casnici, femeile solicitante de azil și/sau migrante și femeile cu dizabilități, în elaborarea, punerea în aplicare, monitorizarea și evaluarea unor politici cuprinzătoare și coordonate de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor, pentru a depăși dificultățile specifice cu care se confruntă aceste grupuri de femei;
- furniza suficiente resurse umane și financiare organismului național de coordonare, astfel încât acesta să își poată îndeplini sarcinile de coordonare și de punere în aplicare a politicilor privind toate formele de violență împotriva femeilor, precum și de monitorizare și evaluare a acestor politici;
- colecta, analiza și difuza date administrative dezagregate în toate domeniile relevante pentru Convenția de la Istanbul;
- facilita accesul femeilor victime ale violenței la serviciile de asistență medicală;
- aloca resurse umane și financiare adecvate serviciilor sociale, inclusiv celor furnizate de autoritățile locale, în sprijinul victimelor tuturor formelor de violență împotriva femeilor;
- institui programe dedicate, menite să asigure emanciparea pe termen lung a femeilor victime ale violenței domestice și independența economică a acestora;
- crește numărului și a răspândirii geografice a adăposturilor pentru violența domestică, precum și a accesibilității acestora pentru femeile care sunt sau pot fi expuse riscului de discriminare intersecțională, cum ar fi femeile cu dizabilități, femeile cu probleme de dependență, femeile de etnie romă și femeile care trăiesc în zonele rurale;
- asigure că se acordă atenția cuvenită incidentelor de violență domestică și de violență sexuală în deciziile privind drepturile de tutelă și de vizită și că toate autoritățile implicate în deciziile privind tutela și vizitele sunt instruite cu privire la efectele pe care violența le are asupra copiilor, pentru a proteja siguranța victimei și a copiilor acesteia.

În plus, GREVIO a identificat o serie de domenii suplimentare în care sunt necesare îmbunătățiri pentru a se conforma pe deplin obligațiilor care le revin în temeiul convenției. Printre acestea se numără necesitatea de a îmbunătăți numărul și disponibilitatea programelor pentru agresori în întreaga țară; de a promova campanii de sensibilizare și de a efectua cercetări cu privire

la toate formele de violență împotriva femeilor, inclusiv cele care sunt în prezent mai puțin explorate, cum ar fi stalking, mutilarea genitală a femeilor, căsătoria forțată, sterilizarea forțată și avortul forțat; să faciliteze accesul victimelor la compensație în cadrul procedurilor civile și penale; și să asigure extinderea centrului pentru agresiuni sexuale pilotat la Ungheni în alte părți ale țării, astfel încât victimele violenței sexuale și ale violului să poată beneficia de servicii de sprijin în cadrul unui ghișeu unic, indiferent de locul de reședință.

Introducere

Republica Moldova a ratificat Convenția de la Istanbul la 31 ianuarie 2022. În conformitate cu articolul 78 alineatul (2) din convenție, Republica Moldova își rezervă dreptul de a nu aplica dispozițiile prevăzute la articolul 30 alineatul (2) și la articolul 59 din convenție. Această rezervă este valabilă pentru o perioadă de cinci ani de la data intrării în vigoare a convenției în ceea ce privește Republica Moldova și poate fi reînnoită.

Convenția de la Istanbul este cel mai amplu tratat internațional de combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Setul său cuprinzător de dispoziții cuprinde măsuri preventive și de protecție de mare anvergură, precum și o serie de obligații pentru a asigura un răspuns adecvat al justiției penale la astfel de încălcări grave ale drepturilor omului. Tratatul acoperă un teren nou, solicitând abordarea cauzelor profunde ale violenței împotriva femeilor (cum ar fi stereotipurile de gen, tradițiile dăunătoare femeilor și manifestările generale ale inegalității de gen).

Convenția instituie un mecanism de monitorizare pentru a evalua nivelul de punere în aplicare de către statele membre. Acest mecanism de monitorizare este format din doi piloni: Grupul de experți privind acțiunile împotriva violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (GREVIO), un organism de experți independenți, și Comitetul părților, un organism politic compus din reprezentanți oficiali ai părților la convenție.

În conformitate cu articolul 68 din convenție, GREVIO a inițiat evaluarea de referință în ceea ce privește Republica Moldova prin scrisoarea și transmiterea chestionarului său la 28 februarie 2022. Ordinea de raportare către GREVIO se bazează pe o combinație de grupări între regiuni și ordinea de ratificare. Ulterior, autoritățile moldovenești au transmis raportul de stat la 3 octombrie 2022 – în termenul stabilit de GREVIO. În urma unei examinări preliminare a raportului, GREVIO a efectuat o vizită de evaluare în Republica Moldova, care a avut loc în perioada 30 ianuarie – 3 februarie 2023. Delegația a fost compusă din:

- Laura Albu, membru GREVIO
- María Rún Bjarnadóttir, membră a GREVIO
- Elif Sariaydin, administratoarea Secretariatului mecanismului de monitorizare al Convenției de la Istanbul
- Louise Hooper, consultant internațional

În timpul vizitei de evaluare, delegația s-a întâlnit cu diferiți reprezentanți guvernamentali și neguvernamentali care lucrează în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor. O listă a autorităților naționale, a organizațiilor neguvernamentale și a altor persoane intervievate este prezentată în anexa II la prezentul raport. GREVIO exprimă recunoștința sa tuturor celor care au furnizat informații valoroase.

Vizita de evaluare a fost pregătită în strânsă colaborare cu Lilia Pascal, șefa Departamentului Politici pentru asigurarea egalității între femei și bărbați, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, care a fost desemnată de GREVIO ca persoană de contact pentru evaluare. GREVIO dorește să își exprime recunoștința pentru cooperarea și sprijinul acordat pe parcursul întregii proceduri de evaluare, precum și pentru abordarea constructivă adoptată de autoritățile din Republica Moldova.

Ca parte a acestei prime evaluări de referință, GREVIO a examinat măsurile de punere în aplicare luate de autoritățile moldovenești cu privire la toate aspectele convenției. Din motive de concizie, prezentul raport acordă prioritate unor dispoziții în raport cu altele. Deși acoperă toate capitolele convenției (cu excepția capitolului VIII), acesta nu prezintă evaluări și concluzii detaliate pentru fiecare dispoziție.

I. Scopuri, definiții, egalitate și nediscriminare, obligații generale

A. Principiile generale ale convenției

1. Capitolul I din Convenția de la Istanbul stabilește principiile generale care se aplică tuturor articolelor de fond cuprinse în capitolele II–VII. Printre acestea se numără, printre altele, faptul că este un drept fundamental al omului pentru toți, în special pentru femei, de a trăi o viață lipsită de violență atât în sfera publică, cât și în cea privată, că convenția trebuie pusă în aplicare fără discriminare pe niciun motiv și că trebuie să se țină seama de potențialul și de efectele multiplelor forme de discriminare. De asemenea, acestea precizează că perspectiva de gen trebuie să fie integrată în punerea în aplicare a convenției și în evaluarea impactului acesteia.

2. La momentul ratificării Convenției de la Istanbul, Republica Moldova a emis o declarație în conformitate cu dispozițiile articolului 77, prin care s-a angajat că va aplica dispozițiile convenției numai pe teritoriul controlat efectiv de autoritățile din Republica Moldova până la stabilirea deplină a integrității teritoriale a Republicii Moldova. Din acest motiv, evaluarea punerii în aplicare a Convenției de la Istanbul de către Republica Moldova se limitează la regiunile țării controlate efectiv de autoritățile moldovenești și exclude regiunea Transnistria, ocupată de Rusia.

B. Domeniul de aplicare a convenției și definițiile (articolele 2 și 3)

3. Având în vedere domeniul de aplicare al Convenției de la Istanbul, prevăzut la articolul 2 alineatul (1), prima evaluare de referință se concentrează asupra măsurilor luate în legătură cu toate formele de violență împotriva femeilor, inclusiv violența domestică, care afectează femeile în mod disproporționat. Articolul 3 din Convenția de la Istanbul stabilește definiții cheie ale conceptelor care sunt fundamentale pentru implementarea a acesteia. Conform alineatului (a), termenul „violență împotriva femeilor” se referă la „toate actele de violență bazate pe gen care au ca rezultat sau sunt susceptibile de a avea ca rezultat vătămarea sau suferința fizică, sexuală, psihologică sau economică a femeilor, inclusiv amenințările cu astfel de acte, constrângerea sau privarea arbitrară de libertate, indiferent dacă au loc în viața publică sau privată”, în timp ce expresia „violență domestică” trebuie înțeleasă ca referindu-se la „toate actele de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică care au loc în cadrul familiei sau al unității domestice sau între foști sau actuali soți sau parteneri, indiferent dacă făptuitorul împarte sau a împărțit sau nu aceeași reședință cu victima”. Definiția „violenței împotriva femeilor pe motive de gen” oferită la articolul 3 litera (d) urmărește să asigure o mai mare claritate în ceea ce privește natura violenței vizate, explicând că aceasta este „violența îndreptată împotriva unei femei doar pentru că aceasta este femeie, sau care afectează femeile în mod disproporționat”.

4. Prin urmare, violența abordată de Convenția de la Istanbul diferă de alte tipuri de violență prin faptul că sexul victimei este motivul principal de la baza acesteia. Este vorba de violența care este săvârșită împotriva unei femei și care este atât cauza, cât și rezultatul relațiilor inegale de putere bazate pe diferențele percepute între femei și bărbați, care conduc la statutul subordonat al femeilor în sfera publică și privată. În conformitate cu definiția dată la articolul 3 litera (b), capitolul V din convenție specifică formele de violență împotriva femeilor care trebuie incriminate (sau, după caz, sancționate în alt mod). Acestea sunt violența psihologică, stalking, violența fizică, violența sexuală, inclusiv violul, căsătoria forțată, mutilarea genitală a femeilor, avortul forțat, sterilizarea forțată și hărțuirea sexuală. Având în vedere gravitatea violenței domestice, articolul 46 din convenție impune garantarea faptului că circumstanțele în care infracțiunea a fost comisă împotriva unei foste sau actuale soții sau parteneri, de către un membru al familiei, o persoană care coabitează cu victima sau o persoană care a abuzat de autoritatea acesteia pot atrage o pedeapsă mai aspră, fie ca o circumstanță agravantă, fie ca un element constitutiv al infracțiunii.

5. GREVIO salută progresele semnificative înregistrate de autoritățile moldovenești în vederea construirii unui cadru juridic, politic și instituțional cuprinzător în domeniul combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, pe care le-au început cu mult înainte de ratificarea Convenției de la Istanbul, în ianuarie 2022, inclusiv prin adoptarea Legii nr. 45-XVI privind prevenirea și combaterea violenței în familie în 2007, și elaborarea primei Strategii naționale de prevenire și combatere a violenței domestice și a violenței împotriva femeilor 2018–2023 („strategia națională”), care a fost succedată de Programul național de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. Un pachet legislativ care a intrat în vigoare în 2016 a introdus o serie de măsuri în legile-cheie pentru protecția victimelor violenței domestice, cum ar fi ordinele de interdicție de urgență, care permit organelor de aplicare a legii să îi îndepărteze imediat pe agresori din reședința comună. În urma ratificării Convenției de la Istanbul în 2022, Republica Moldova și-a intensificat eforturile pentru a alinia în continuare cadrul legislativ, politic și instituțional al țării la standardele convenției. În 2023 au fost adoptate modificări la diverse legi, inclusiv la Codul penal, Codul de procedură penală și Legea familiei, pentru a le alinia la diverse cerințe ale Convenției de la Istanbul.² Modificările recente au introdus măsuri importante care vizează consolidarea protecției victimelor violenței împotriva femeilor, cum ar fi acordarea de asistență juridică gratuită în cadrul procedurilor penale pentru victimele violenței domestice și sexuale.

6. GREVIO salută aceste evoluții pozitive ca o dovadă a angajamentului Republicii Moldova față de implementarea Convenției de la Istanbul. Acesta salută în special faptul că Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie, revizuită în 2018, prevede o definiție cuprinzătoare a violenței domestice, în conformitate cu articolul 3 din convenție. GREVIO remarcă, de asemenea, că definiția violenței domestice include și o formă suplimentară de violență domestică, și anume „violența spirituală”.³ În același timp, definiția legală a membrilor familiei cuprinsă în articolul 3 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie a fost extinsă pentru a include foștii soți și parteneri, indiferent de coabitare. În plus, atât Programul național de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie 2023–2027, cât și predecesorul său, Strategia națională de prevenire și combatere a violenței domestice și a violenței împotriva femeilor 2018–2023, recunosc dinamica de gen și aspectele legate de putere și control care se manifestă în violența domestică și sexuală și oferă un set de măsuri în cadrul celor patru piloni ai convenției, și anume prevenirea, protecția, urmărirea penală și politicile integrate. Cu toate acestea, deși programul național stabilește un cadru bun pentru prevenirea și combaterea violenței domestice și, într-o anumită măsură, a violenței sexuale, GREVIO regretă să constate că niciuna dintre măsurile incluse în acesta nu abordează anumite forme de violență împotriva femeilor reglementate de convenție, cum ar fi hărțuirea, căsătoria forțată, mutilarea genitală feminină (MGF), hărțuirea sexuală, avortul forțat și sterilizarea forțată. Niciun alt document de politică în vigoare nu pare să abordeze în mod specific aceste forme de violență.⁴

7. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să îmbunătățească implementarea Convenției de la Istanbul în ceea ce privește toate formele de violență împotriva femeilor acoperite de convenție, în plus față de violența domestică și violența sexuală, care nu sunt în prezent abordate de politici, programe și servicii, cum ar fi hărțuirea sexuală, mutilarea genitală feminină (MGF), căsătoria forțată, avortul forțat, sterilizarea forțată și urmărirea.

2. Legea privind modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazurile de infracțiuni sexuale și violență în familie) a intrat în vigoare la 9 ianuarie 2023.

3. Conform articolului 2 din LPCFV, definiția „violenței spirituale” este următoarea: „subestimarea sau diminuarea importanței satisfacerii nevoilor moral-spirituale prin interzicerea, limitarea, ridiculizarea, penalizarea aspirațiilor membrilor familiei, prin interzicerea, limitarea, ridiculizarea sau penalizarea accesului la valorile culturale, etnice, lingvistice sau religioase; impunerea unui sistem de valori personal inacceptabile; alte acțiuni cu efect similar sau cu repercusiuni similare”. Textul legii este disponibil în limba română pe următorul link: www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110200&lang=ro

4. Planul național de acțiuni pentru drepturile omului, care a expirat și care acoperă perioada 2018–2022, a inclus anumite obiective și acțiuni menite să crească rata de investigare a hărțuirii sexuale și a altor infracțiuni de natură sexuală, precum și să sporească gradul de conștientizare a societății cu privire la aceste probleme. În perioada de punere în aplicare a acestui plan de acțiune, au fost instruiți 573 de profesioniști din sectorul justiției și au fost desfășurate o serie de campanii de informare și sensibilizare a publicului cu privire la hărțuirea sexuală.

C. Drepturi fundamentale, egalitate și nediscriminare (articolul 4)

1. Egalitatea de gen și nediscriminarea

8. În Republica Moldova, interzicerea discriminării și principiul egalității sunt consfințite în Constituție, care garantează egalitatea în fața legii și a autorităților publice, indiferent, printre altele, de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie și sex.⁵ S-au întreprins reforme juridice și politice suplimentare în domeniul egalității și al nediscriminării, în vederea creșterii convergenței cu standardele Uniunii Europene. În acest sens, Legea privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați și Legea privind asigurarea egalității au fost adoptate în 2006 și, respectiv, în 2012. Prima dintre acestea promovează egalitatea de gen, în primul rând prin impunerea de obligații pentru organismele publice de a lua decizii și de a elabora politici în concordanță cu noțiunea de egalitate de șanse între femei și bărbați. Cu toate acestea, ea nu prevede niciun mecanism de aplicare. Pe de altă parte, Legea privind asigurarea egalității constituie legislația generală pe antidiscriminare în Republica Moldova și interzice discriminarea pe o listă neexhaustivă de motive, inclusiv sexul, aplicabilă în toate sferile vieții. În plus, o serie de legi conțin dispoziții privind asigurarea egalității de gen în domenii specifice. De exemplu, în 2016, Codul electoral a fost modificat pentru a introduce o cotă de gen de 40% pentru listele de candidați ale partidelor politice și pentru candidații nominalizați la cabinet, ceea ce a dus la alegerea celui mai mare număr de femei deputate în 2021.⁶ În vederea asigurării punerii în aplicare a principiului egalității de gen consacrat în diverse legi, a fost adoptată Strategia de asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru perioada 2017–2021.⁷ Strategia a identificat o serie de domenii de intervenție, inclusiv, dar fără a se limita la participarea femeilor în procesul decizional, diferențele salariale între femei și bărbați, politicile de protecție socială și de familie, bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen, eradicarea stereotipurilor și promovarea comunicării non-violente.

9. Direcția politici de asigurare a egalității de gen din cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale este autoritatea competentă pentru elaborarea politicilor privind egalitatea de gen. Legea privind asigurarea egalității a instituit, de asemenea, Consiliul pentru egalitate, care are sarcina de a primi plângeri de discriminare și de a propune sancțiuni disciplinare organismului public relevant în cazurile de discriminare ilegală. Conform Indicelui egalității de gen 2021 al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Republica Moldova ocupă locul 51 din 170 de țări.⁸

10. GREVIO salută eforturile depuse de autoritățile din Republica Moldova pentru îmbunătățirea cadrului instituțional și de politici în vederea accelerării eliminării discriminării împotriva femeilor și promovării egalității de gen. Cu toate acestea, constată că există un decalaj între cadrul legislativ și de politici privind egalitatea de gen și punerea în practică a acestuia, deoarece politicile de promovare a egalității de gen nu sunt susținute de o finanțare adecvată și nu există suficientă înțelegere și angajament din partea responsabililor pentru punerea în aplicare a acestora.⁹

11. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să își intensifice eforturile de implementare a legislației și a politicilor publice privind egalitatea între femei și bărbați, pentru a asigura realizarea practică a principiului egalității de gen.

5. Articolul 16 din Constituția Republicii Moldova, disponibil la: www.constcourt.md/public/files/file/Actele%20Curtii/acte_en/MDA_Constitution_EN.pdf

6. La alegerile din 2021, 40 de femei și 61 de bărbați au obținut locuri în parlament. A se vedea UNDP, 2021 Early Parliamentary Elections – Gender Perspective, disponibil la: www.undp.org/moldova/publications/2021-early-parliamentary-elections-gender-perspective

7. A se vedea raportul de stat, p. 7.

8. UNDP Human Development Reports, Gender Inequality Index, disponibil la: www.hdr.undp.org/sites/default/files/2021-22_HDR/HDR21-22_Statistical_Annex_GII_Table.xlsx

9. UN Women Moldova, Nota strategică pentru 2018–2022: <https://moldova.unwomen.org/en/biblioteca-digitala/publicatii/2018/03/strategic-note-summary>

2. Discriminarea intersectorială

12. Articolul 4 alineatul (3) din convenție cere părților să asigure punerea în aplicare a angajamentelor asumate în cadrul convenției fără nicio discriminare. Această dispoziție prevede o listă deschisă de motive de discriminare care se bazează pe cea de la articolul 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și pe lista conținută în Protocolul nr. 12¹⁰ și, în plus, include motive de gen, orientare sexuală, identitate de gen, vârstă, stare de sănătate, dizabilități, stare civilă și statutul de migrant sau refugiat sau alt statut. Această obligație decurge din constatarea faptului că discriminarea anumitor grupuri de femei, de exemplu din partea agențiilor de aplicare a legii, a sistemului judiciar sau a furnizorilor de servicii, este încă larg răspândită.¹¹

13. Programul național de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie (2023–2027) face referire la femeile care sunt sau pot fi expuse riscului de a fi supuse discriminării intersecționale. În acest sens, obiectivul specific 1.4 prevede că „toate femeile, inclusiv femeile cu vulnerabilități multiple (femeile în vârstă, femeile de etnie romă, femeile cu dizabilități, inclusiv cu dizabilități intelectuale, femeile LGBTI, femeile migrante, femeile solicitante de azil, femeile fără permis de ședere, fetele și femeile refugiate, femeile care locuiesc în zonele rurale, femeile care se prostituează și femeile cu probleme de dependență) își cunosc drepturile și sunt încurajate să raporteze orice formă de violență”. Programul național recunoaște, de asemenea, că prevalența violenței este mai mare în rândul femeilor cu dizabilități, al femeilor rome și al femeilor în vârstă, în timp ce ratele de raportare au fost mai scăzute. În pofida acestei recunoașteri și în afară de obiectivul specific menționat mai sus, GREVIO regretă să constate că noțiunea de discriminare intersecțională nu este reflectată în cadrul juridic și politic mai larg din Moldova care reglementează egalitatea de gen și violența împotriva femeilor. Nici Legea privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, nici Legea privind asigurarea egalității nu reflectă intersecția multiplelor motive de discriminare. Deși Strategia de asigurare a egalității între femei și bărbați recunoaște că femeile și fetele din anumite categorii demografice sunt mai vulnerabile la violența de gen, cum ar fi femeile și fetele cu dizabilități, femeile în vârstă, femeile și fetele de etnie romă, femeile și fetele migrante și femeile seropozitive, aceasta nu prevede nicio măsură specifică pentru a aborda nevoile specifice ale acestor grupuri. GREVIO salută adoptarea Planului de acțiuni pentru populația romă din Republica Moldova (2016–2020) și a Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2017–2022). Cu toate acestea, nu a fost în măsură să obțină informații cu privire la impactul măsurilor cuprinse în acestea asupra statutului femeilor cu dizabilități și al femeilor rome. Într-adevăr, informațiile puse la dispoziție arată că mai multe grupuri de femei sunt susceptibile de a se confrunța cu obstacole sporite și/sau specifice în ceea ce privește formele de violență reglementate de convenție, din cauza discriminării pe motive multiple – printre acestea se numără femeile cu dizabilități, femeile rome și femeile din comunitățile rurale.

14. În ceea ce privește femeile cu dizabilități, potrivit unui studiu realizat de Asociația MOTIVAȚIE în 2023, acest grup de femei este mai expus la violență și se confruntă cu obstacole în calea accesului la diferite servicii, inclusiv la transport și asistență medicală. Referindu-se la violență, victimele au indicat că autorii au fost cel mai frecvent persoane apropiate lor. Sondajul a constatat că 50% dintre femeile cu dizabilități care au suferit discriminare sau abuz nu au spus nimănui despre aceste experiențe negative și, dintre cele care au decis să raporteze incidentul, una din patru nu a primit niciun sprijin. GREVIO constată în acest sens că este necesară îmbunătățirea unui număr suficient de spații de cazare în adăposturile pentru violența domestică, care să răspundă nevoilor femeilor cu dizabilități, inclusiv a celor care suferă de tulburări psiho-sociale.

15. Un alt grup de femei vulnerabile este reprezentat de femeile de etnie romă. Conform indicațiilor făcute de ONG-urile pentru drepturile femeii de pe teren, femeile din comunitățile de romi, inclusiv cele care sosesc din Ucraina, continuă să se confrunte cu o discriminare care își are rădăcinile în prejudecăți și stereotipuri adânc înrădăcinate. Relatările îngrijorătoare împărtășite de reprezentanții societății civile indică normalizarea și ignorarea violenței domestice bazate pe gen în comunitatea

10. Printre motivele de discriminare în cauză se numără sexul, rasa, culoarea, limba, religia, opiniile politice sau de altă natură, originea națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, averea, nașterea sau orice alt statut.

11. A se vedea punctele 52–54 din Raportul explicativ al Convenției de la Istanbul.

romă de către profesioniști, inclusiv de către ofițeri de poliție.¹² Astfel de indicii sugerează că există o tendință de a atribui violența comisă împotriva femeilor romelor unor „practici culturale” și de a aplica standarde diferite în ceea ce privește accesul acestora la justiție. În plus, constrângerile educaționale și financiare le împiedică să acceseze serviciile de sprijin. De asemenea, datele de cercetare arată practici discriminatorii în rândul populației romă, care au ca rezultat căsătorii timpurii.¹³ Deși nu există statistici oficiale, se estimează că 12% dintre fetele din Moldova sunt căsătorite înainte de vârsta de 18 ani, iar căsătoriile între minore sunt cele mai frecvente în cadrul comunităților de romi. Aceste rate ridicate de căsătorii timpurii pot indica o prevalență larg răspândită, dar neraportată, a căsătoriilor forțate.

16. În cele din urmă, disponibilitatea limitată a oportunităților economice și a serviciilor de calitate în zonele rurale rămâne o provocare pentru progresul egalității de gen și pentru emanciparea femeilor în întreaga țară. Lipsa informațiilor, a accesului la servicii, a oportunităților și mijloacelor de abilitare economică și a locurilor de muncă, toate acestea constituie bariere pentru femeile din zonele rurale care au nevoie de ajutor și sprijin pentru a face față violenței de gen.

17. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova:

- a. să prevină și să combată violența împotriva femeilor care sunt sau pot fi expuse la discriminare intersecțională, inclusiv, dar nu numai, femeile cu dizabilități, femeile de etnie romă și femeile din comunitățile rurale;**
- b. să includă prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor în politicile, măsurile și programele care abordează nevoile specifice ale grupurilor de femei care se confruntă cu discriminarea intersecțională;**
- c. să integreze o perspectivă intersecțională în elaborarea, punerea în aplicare, monitorizarea și evaluarea politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor, prin asistența, finanțarea și cooperarea strânsă cu ONG-urile de femei care reprezintă femeile expuse sau cu riscul de a fi expuse la discriminare intersecțională.**

D. Obligațiile statului și diligența cuvenită (articolul 5)

18. Aspectele legate de punerea în aplicare a articolului 5 din convenție sunt abordate în capitolele V și VI din prezentul raport.

12. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

13. Organizația Internațională a Muncii, Roma Women and the World of Work in the Republic of Moldova, 2018, p. 24, disponibil la: www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_631869.pdf

II. Politici integrate și colectare de date

19. Capitolul II din Convenția de la Istanbul stabilește cerința de bază pentru un răspuns holistic la violența împotriva femeilor: necesitatea unor politici eficiente, cuprinzătoare și coordonate la nivel de stat, susținute de structurile instituționale, financiare și organizaționale necesare.

A. Politici cuprinzătoare și coordonate (articolul 7)

20. Articolul 7 din Convenția de la Istanbul îndeamnă statele membre să se asigure că măsurile coordonate și cuprinzătoare de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor abordează toate formele de violență împotriva femeilor.

21. GREVIO notează că în Republica Moldova au fost luate anumite inițiative în trecut pentru a elabora un set de politici privind unele forme de violență acoperite de Convenția de la Istanbul, care au luat amploare după ratificarea convenției. De exemplu, a fost elaborată prima Strategie națională de prevenire și combatere a violenței domestice și a violenței împotriva femeilor, care acoperă perioada 2018–2023. Această strategie a fost succedată de Programul național de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, care acoperă perioada 2023–2027. Punerea în aplicare a Programului național se realizează prin intermediul măsurilor cuprinse într-un plan de acțiune care va fi revizuit în 2026, în urma evaluării primilor trei ani de punere în aplicare a Programului național.

22. La fel ca Strategia națională de prevenire și combatere a violenței domestice și a violenței împotriva femeilor, care acoperă perioada 2018–2023, recentul program național include patru obiective principale care urmează cei patru piloni ai Convenției de la Istanbul, și anume prevenirea, protecția, urmărirea penală și politicile coordonate. Obiectivele specifice din cadrul fiecărui pilon includ: formarea diferitelor categorii de profesioniști pentru a lucra în cazurile de violență domestică; încorporarea egalității între femei și bărbați și a prevenirii violenței în programele educaționale; consolidarea capacităților serviciilor specializate pentru victimele violenței domestice; îmbunătățirea abilității economice a victimelor; îmbunătățirea răspunsului sistemului de sănătate la violența împotriva femeilor, asigurarea respectării drepturilor copiilor martori și ale victimelor actelor de violență împotriva femeilor; creșterea responsabilității autorilor și a accesului la justiție al victimelor, precum și adoptarea unei abordări multidisciplinare în combaterea violenței domestice; și consolidarea parteneriatului cu organizațiile necomerciale, cu mass-media și cu sectorul privat. GREVIO constată cu satisfacție că programul național acoperă toți cei patru piloni necesari pentru o abordare cuprinzătoare a prevenirii și combaterii violenței domestice. Cu toate acestea, în timp ce titlul strategiei implică includerea tuturor formelor de violență împotriva femeilor în domeniul său de aplicare, GREVIO constată că măsurile cuprinse în aceasta vizează în principal violența domestică, cu excepția anumitor măsuri care vizează creșterea urmării penale a violenței sexuale și înființarea de servicii specializate pentru victimele acesteia. În afară de această strategie, nu există alte documente de politică specifice care să abordeze alte forme de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul. Astfel, GREVIO constată cu regret că anumite forme de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul, cum ar fi stalking, căsătoria forțată, mutilarea genitală a femeilor (MGF), avortul și sterilizarea forțată și alte forme de violență împotriva femeilor comise în numele „onoarei” nu au primit suficientă atenție în cadrul politicii naționale. Pe de altă parte, GREVIO salută faptul că recentul Program național de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie recunoaște prevalența dimensiunii digitale a violenței împotriva femeilor și necesitatea de a oferi un răspuns holistic la acest fenomen. Deși GREVIO nu a avut șansa de a evalua punerea în practică a acestui document strategic, speră că această recunoaștere va constitui baza pentru dezvoltarea de politici care să abordeze manifestările digitale ale violenței împotriva femeilor.

23. GREVIO constată că legislația moldovenească, precum și programul național și planul de acțiune al acestuia stabilesc un cadru bun pentru un răspuns solid, multiagenție și multisectorial în Republica Moldova. De exemplu, Consiliul interministerial de coordonare pentru prevenirea și combaterea violenței în familie a fost creat în 2012, în conformitate cu prevederile Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie, în vederea asigurării cooperării între ministere, alte

autorități administrative centrale și ONG-uri în monitorizarea punerii în aplicare a politicilor privind violența împotriva femeilor. În plus, planul de acțiune pentru punerea în aplicare a Programului național privind violența domestică atribuie roluri și responsabilități clare diferitelor autorități naționale în ceea ce privește punerea în aplicare a politicilor prevăzute în strategie. Acesta recunoaște rolul autorităților administrației publice centrale și locale, stabilind responsabilități specifice la ambele niveluri și între sectoare, implicând diferite ministere, dar recunoaște, de asemenea, rolul ONG-urilor și al societății civile în prevenirea și combaterea violenței domestice. Cu toate acestea, se întâmpină dificultăți în punerea în aplicare a politicilor și măsurilor ca urmare a unei coordonări și cooperări interinstituționale slabe și fragmentate. Printre acestea se enumeră, de exemplu, lipsa unei comunicări și cooperări sistematice între autoritățile medicale și sociale și autoritățile de aplicare a legii. GREVIO notează că Avocatul Poporului din Republica Moldova a exprimat, de asemenea, necesitatea unei cooperări îmbunătățite între toate autoritățile relevante, precum și cu societatea civilă din Republica Moldova, pentru a asigura o protecție eficientă a femeilor victime ale violenței.¹⁴

24. GREVIO observă, de asemenea, disparități în ceea ce privește coordonarea politicilor la nivel local. Au fost făcuți pași importanți în acest sens odată cu crearea, în 2007, în toate municipalitățile, a echipelor multidisciplinare teritoriale (EMT), formate din profesioniști din domeniul asistenței sociale, ofițeri de poliție, medici de familie, autorități locale, psihologi și pedagogi. Aceste echipe au fost înființate cu scopul de a asigura un răspuns comun la cazurile de violență domestică în comunitățile locale și de a îndruma victimele către profesioniștii relevanți. Cu toate acestea, indicațiile date de reprezentanții societății civile au arătat că reuniunile echipelor EMT rămân sporadice și, adesea, membrii acestora nu au o pregătire suficientă pentru a oferi cel mai bun răspuns la cazurile care le sunt aduse în atenție.

25. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să asigure un set de politici eficiente, cuprinzătoare și coordonate la nivel de stat pentru a preveni și combate toate formele de violență acoperite de Convenția de la Istanbul, inclusiv în dimensiunea lor digitală.

26. În continuare, GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să faciliteze o coordonare sporită la diferite niveluri ale administrației publice. În acest scop, autoritățile moldovenești ar trebui să planifice elaborarea unor măsuri menite să armonizeze și să monitorizeze activitatea echipelor multidisciplinare de prevenire și combatere a violenței domestice și a violenței împotriva femeilor. Astfel de eforturi ar trebui să fie susținute prin alocarea de resurse financiare adecvate și prin formarea tuturor profesioniștilor relevanți.

B. Resurse financiare (articolul 8)

27. Planul de acțiuni pentru punerea în aplicare a Programului național de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie prevede că măsurile enumerate vor fi finanțate „în limitele bugetelor aprobate ale autorităților responsabile”, fără a stabili sume specifice, cu excepția anumitor măsuri, cum ar fi elaborarea unui pachet standard de informații pentru victime, formare pentru autoritățile locale, elaborarea unei metodologii de formare pentru PCT, elaborarea de programe destinate prevenirii timpurii a comportamentelor violente în relațiile interpersonale, conceperea modalităților de furnizare a serviciilor de consiliere pentru cupluri, înființarea unei linii telefonice de asistență și eficientizarea mecanismului de supraveghere a executării măsurilor de protecție. Fondurile indicate pentru implementarea acestor măsuri specifice în planurile de acțiuni care acoperă anii 2018–2020 și, respectiv, 2021–2022 sunt în valoare de 8 499 000 de lei moldovenești (MDL) (aproximativ 436 000 de euro) și 1 554 000 MDL (aproximativ 80 000 EUR); cu toate acestea, se pare că este vorba mai degrabă de o estimare a resurselor necesare decât de o alocare efectivă a fondurilor.

28. În timp ce GREVIO nu dispune de informații detaliate privind fondurile alocate pentru implementarea politicilor și măsurilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor în

14. Memoriul Avocatului Poporului din Republica Moldova, p. 5.

bugetul de stat, informațiile furnizate de experții în domeniu indică o alocare extrem de insuficientă a resurselor financiare pentru implementarea măsurilor și politicilor integrate, în comparație cu sumele reale necesare pentru activitățile de prevenire sau pentru furnizarea de servicii.¹⁵ În ceea ce privește finanțarea personalului și a activităților desfășurate de asistenții sociali din cadrul autorităților locale, care sunt primele puncte de intrare pentru victimele violenței domestice, GREVIO a fost alertat asupra faptului că resursele acestora sunt extrem de limitate și, combinate cu fluctuația frecventă a personalului cauzată de volumul mare de muncă și de salariile mici, nu pot oferi servicii de sprijin adecvate pentru victimele violenței domestice.¹⁶

29. GREVIO salută disponibilitatea autorităților moldovenești de a coopera cu comunitatea internațională și apreciază eforturile donatorilor internaționali de a finanța măsuri și proiecte de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor în Republica Moldova. Acesta recunoaște, de asemenea, situația economică diferită între statele părți la Convenția de la Istanbul. Cu toate acestea, GREVIO reamintește responsabilitatea statului de a aloca fonduri de stat adecvate pentru a pune în aplicare măsurile legislative și politice în domeniul violenței împotriva femeilor, pentru a-și îndeplini obligația prevăzută la articolul 8 din Convenția de la Istanbul. GREVIO este, de asemenea, îngrijorat de faptul că se pare că se alocă fonduri puține sau deloc pentru alte forme de violență împotriva femeilor, altele decât violența domestică.

30. Deși recunoaște consecințele economice ale pandemiei Covid-19 și ale crizei energetice care decurge din războiul din Ucraina asupra economiei moldovenești, GREVIO constată că în Republica Moldova resursele dedicate abordării violenței domestice și furnizării de servicii specializate par să depindă în mare măsură de finanțarea limitată a proiectelor din surse externe. Chiar și planul de acțiuni pentru implementarea Programului național care acoperă perioada 2023–2027 enumeră „partenerii externi de dezvoltare” ca surse de finanțare. La această rubrică a fost indicat un total de 12 718 200 de lei (aproximativ 663 000 EUR), în comparație cu 37 820 100 de lei (aproximativ 1 971 000 de euro) dedicați pentru punerea în aplicare a măsurilor de la bugetul de stat).

31. GREVIO reamintește că, în conformitate cu articolele 8 și 9 din convenție, procesele de finanțare pentru organizațiile pentru drepturile femeilor care oferă servicii de sprijin specializat victimelor violenței ar trebui să asigure niveluri adecvate și garantate de finanțare pentru ca acestea să poată furniza în mod corespunzător aceste servicii. Nivelurile generale de finanțare modeste și caracterul nesustenabil al surselor de finanțare disponibile, care depind de contribuțiile donatorilor, riscă să împiedice furnizarea de servicii de sprijin specializate.

32. În ceea ce privește furnizarea de resurse financiare pentru ONG-urile care activează în domeniul violenței împotriva femeilor, conform informațiilor furnizate de ONG-uri, nu există o linie bugetară în bugetul de stat dedicată în mod special sprijinirii activității ONG-urilor. GREVIO a fost informat că multe organizații ale societății civile au solicitat măsuri legislative mai clare pentru a permite comandarea serviciilor publice care se ocupă de violența împotriva femeilor către organizațiile de femei cu experiență.¹⁷

33. **GREVIO solicită autorităților moldovenești:**

- a. **să ia măsuri pentru a crește și a asigura durabilitatea resurselor financiare alocate măsurilor și politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor, inclusiv în special pentru ONG-urile pentru drepturile femeilor care gestionează servicii specializate de sprijin pentru femeile victime ale tuturor formelor de violență. Astfel de oportunități de finanțare adecvate ar trebui să fie garantate, de exemplu, prin subvenții pe termen lung bazate pe proceduri de achiziții publice transparente. GREVIO încurajează, de asemenea, autoritățile să recunoască, să valorifice și să promoveze expertiza vastă a ONG-urilor axată pe victime;**

15. Ibidem, pp. 6–7.

16. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

17. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

- b. să ia măsuri, în special prin planificarea fondurilor alocate, pentru a identifica mai eficient sumele cheltuite pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor de către toate instituțiile naționale și locale relevante.**

C. Organizațiile neguvernamentale și societatea civilă (articolul 9)

34. GREVIO constată cu satisfacție că ONG-urile și organizațiile societății civile sunt recunoscute ca jucând un rol important în prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor în Republica Moldova. Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie prevede că organele centrale specializate de stat trebuie să coopereze cu organizațiile neguvernamentale, persoanele fizice și juridice implicate în activitățile de prevenire și combatere a violenței. ONG-urile sunt, de asemenea, implicate atât în elaborarea, cât și în punerea în aplicare a cadrului legislativ și de politici de combatere a violenței împotriva femeilor. De asemenea, acestea joacă un rol important în furnizarea unei serii de servicii de sprijin specializat pentru femeile victime ale violenței, bazate pe o abordare feministă și centrată pe victimă, inclusiv în ceea ce privește funcționarea liniilor telefonice de asistență și a adăposturilor, furnizarea de servicii de consiliere pentru violența domestică, sprijin psihologic și asistență juridică. În plus, autoritățile de stat cooperează în mod regulat cu organizațiile pentru drepturile femeilor pentru a dezvolta și a oferi cursuri de formare pentru profesioniști. GREVIO constată cu satisfacție că Avocatul Poporului din Republica Moldova consideră că comunicarea și parteneriatul dintre sectorul public și cel neguvernamental sunt în mare măsură eficiente.¹⁸

35. Cu toate acestea, GREVIO observă că rolul și recunoașterea acordată acestor ONG-uri de femei nu reprezintă încurajarea activă și sprijinul guvernamental cerut de articolul 9 din Convenția de la Istanbul. Organizațiile societății civile au subliniat că, deși autoritățile se bazează foarte mult pe activitatea acestora atunci când vine vorba de obținerea de statistici, informații, cercetări sau alte expertize în domeniul violenței împotriva femeilor, acest lucru nu este însoțit de un sprijin financiar suficient. Potrivit unui studiu privind costurile violenței domestice în Republica Moldova realizat de Centrul de Drept al Femeilor în 2016, peste 60% din costurile legate de serviciile oferite victimelor violenței domestice și violenței împotriva femeilor sunt acoperite de organizațiile societății civile și, după cum se detaliază în analiza de la articolul 8 din prezentul raport, acești furnizori de servicii de sprijin specializat, inclusiv adăposturi, au întâmpinat dificultăți semnificative în asigurarea finanțării.

36. GREVIO remarcă faptul că autoritățile au depus unele eforturi pentru a implica oficial organizațiile pentru drepturile femeilor în cooperarea multi-agenție la nivel local, de exemplu prin includerea ONG-urilor care oferă servicii specializate pentru victimele violenței împotriva femeilor în MDT. Cu toate acestea, au fost împărțite cu GREVIO preocupări cu privire la implicarea efectivă a societății civile în aceste forumuri.¹⁹

37. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să instituie o procedură publică dedicată, transparentă și responsabilă, în cadrul căreia toate ONG-urile care oferă servicii de asistență specializate pentru victimele tuturor formelor de violență împotriva femeilor și a copiilor acestora să poată solicita finanțare.

D. Organismul de coordonare (articolul 10)

38. Organismul de coordonare desemnat de autoritățile moldovenești în conformitate cu articolul 10 din convenție este Ministerul Muncii și Protecției Sociale, care este autoritatea centrală responsabilă de elaborarea și promovarea politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și de acordare a asistenței sociale victimelor și autorilor. Departamentul de politici de asigurare a egalității între femei și bărbați din cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale își asumă sarcini zilnice legate de elaborarea și promovarea politicilor de stat privind egalitatea de gen și de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, precum și a

18. Memoriul Avocatului Poporului din Republica Moldova, p. 8.

19. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

traficului de persoane. Ca atare, Departamentul pentru politici de asigurare a egalității între femei și bărbați este principalul organism responsabil pentru coordonarea punerii în aplicare a Programului național de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie și a planurilor de acțiune ale acestuia.

39. De asemenea, departamentul coordonează activitatea Consiliului interministerial de coordonare pentru prevenirea și combaterea violenței domestice pentru a evalua implementarea Programului național pe baza rapoartelor transmise de toate autoritățile și instituțiile publice relevante cu responsabilități pentru punerea în aplicare a programului. Evaluarea se bazează pe indicatorii stabiliți în planul de acțiune privind punerea în aplicare a programului național. În timp ce salutăm adoptarea unei proceduri clare de monitorizare și includerea ONG-urilor în Consiliul interministerial de coordonare, GREVIO subliniază necesitatea de a lua în considerare posibilitatea evaluării de către entități externe, independente, pentru a asigura obiectivitatea evaluării.

40. Direcția politici de asigurare a egalității de gen este, de asemenea, responsabilă de colectarea datelor privind violența domestică transmise de serviciile de asistență socială și de protecție a copilului, precum și a datelor colectate prin intermediul liniei telefonice naționale de asistență și de la furnizorii de servicii specializate pentru femei, asistență socială, inclusiv servicii de adăpost, consiliere psihologică și consiliere profesională și juridică pentru victime și agresori. Cu toate acestea, GREVIO constată că departamentul nu are nicio responsabilitate în ceea ce privește coordonarea și analiza datelor administrative privind răspunsul autorităților de aplicare a legii și al sistemului judiciar la violența împotriva femeilor, nici date privind serviciile de asistență medicală. Această abordare fragmentată a colectării de date nu reușește să ofere o imagine completă a violenței de gen și a violenței domestice, cu ajutorul căreia să se evalueze politicile și legile publice, pentru a identifica și remedia orice deficiențe existente.

41. GREVIO constată că funcțiile organismului de coordonare se aplică promovării egalității de gen și combaterii violenței domestice și nu se aplică tuturor formelor de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul, ceea ce reflectă o abordare fragmentată a tuturor formelor de violență împotriva femeilor reglementate de convenție. GREVIO constată, de asemenea, că Direcția politici de asigurare a egalității de gen, care poartă cea mai mare parte a responsabilităților prevăzute la articolul 10, este lipsit de resurse și de personal. În acest context, GREVIO subliniază că rolul acestui organism de coordonare trebuie înțeles în lumina obligațiilor prevăzute la articolul 7 din Convenția de la Istanbul, care îndeamnă statele părți să elaboreze și să pună în aplicare politici care să cuprindă o multitudine de măsuri luate de diferitele agenții și sectoare, printr-o cooperare eficientă între acestea, pentru a oferi un răspuns holistic și coordonat la violența împotriva femeilor.

42. **În vederea asigurării unei politici coerente și a unei implementări, monitorizări și evaluări eficiente a măsurilor luate pentru a preveni și combate toate formele de violență împotriva femeilor, GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova:**

- a. să asigure coordonarea și punerea în aplicare a politicilor și măsurilor referitoare la toate formele de violență împotriva femeilor, inclusiv în ceea ce privește dimensiunea digitală, precum și monitorizarea și evaluarea independentă a acestora, pentru a asigura obiectivitatea evaluării;
- b. să asigure organismului de coordonare resurse umane și financiare suficiente și stabile.

E. Colectarea datelor și cercetarea (articolul 11)

43. Prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice necesită elaborarea de politici bazate pe dovezi. Colectarea de date sistematice și comparabile din toate sursele administrative relevante este esențială în această privință, la fel ca și informațiile privind prevalența tuturor formelor de violență împotriva femeilor.

1. Colectarea datelor administrative

44. GREVIO notează de la bun început că Republica Moldova nu dispune de un sistem integrat de colectare a datelor privind violența în familie și alte forme de violență împotriva femeilor. Diferite autorități, inclusiv poliția, organele de urmărire penală, diferite departamente din cadrul Ministerului Justiției și Ministerului Muncii și Protecției Sociale, precum și instituțiile de sănătate colectează date, dar acestea nu sunt centralizate pentru a oferi o imagine cuprinzătoare asupra cazurilor raportate de violență împotriva femeilor și violență în familie. În plus, nu toate autoritățile relevante dezagregă datele în funcție de relația dintre victimă și agresor, iar datele nu sunt sistematic puse la dispoziția publicului.²⁰ GREVIO subliniază lipsa de coordonare și comparabilitate a datelor între autoritățile de aplicare a legii și sistemul judiciar, precum și lipsa unui sistem integrat de gestionare a cazurilor care ar permite urmărirea cazurilor în toate etapele procedurilor judiciare și de aplicare a legii și, prin urmare, împiedică evaluarea ratelor de condamnare, de uzură și de recidivă sau identificarea lacunelor în răspunsul instituțiilor la violența împotriva femeilor.

a. Agențiile de aplicare a legii și sectorul justiției

45. Inspectoratul General al Poliției colectează date și întocmește statistici privind numărul de plângeri penale primite și tipul de infracțiune, separate în funcție de vârsta și sexul victimei și al autorului și conținând informații privind nivelul de educație, influența alcoolului sau a altor substanțe și domiciliul agresorilor. Datele colectate includ, de asemenea, numărul de ordine de restricție de urgență emise de polițiști în cazurile de violență domestică. GREVIO a fost informat, de asemenea, că diferitele comisariate de poliție colectează individual date privind dacă autorul a comis anterior infracțiuni similare sau dacă are acces la arme și alți factori de risc, ceea ce permite polițiștilor responsabili să ia măsurile de precauție adecvate atunci când răspund la o plângere penală, inclusiv în ceea ce privește violența împotriva femeilor. Cu toate acestea, aceste eforturile de colectare a datelor nu sunt centralizate într-o singură bază de date accesibilă tuturor comisariatelor de poliție.

46. Potrivit raportului de stat, în sectorul justiției, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat și diferite departamente ale Ministerului Justiției sunt implicate în colectarea statisticilor, inclusiv Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești, Inspectoratul Național de Probațiune și Administrația Națională a Penitenciarelor. Aceste autorități colectează date cu privire la cauzele examinate de instanțe, precum și la cele aflate în etapa de executare, dezagregate în funcție de vârstă, de sexul victimelor și al agresorilor, de nivelul de educație, de faptul că se află sub influența alcoolului sau a altor substanțe, precum și de reședința agresorilor.

47. GREVIO constată că, deși datele colectate de diverse subentități ale Ministerului Justiției se referă la achitări și condamnări, la sancțiunile impuse și la ordinele de protecție pe tip de infracțiune, atât în procedurile penale, cât și în cele administrative, în absența datelor defalcate pe baza relației dintre victimă și autor, este imposibil să se facă o distincție între numărul de cazuri legate de violența intergenerațională (cum ar fi abuzul asupra copiilor, de exemplu) și violența asupra partenerului intim. Cadrul juridic actual se referă la „violența în familie”, care include atât violența între parteneri intimi, cât și violența intergenerațională. În mod similar, există o serie de infracțiuni generale în Codul penal al Republicii Moldova care se aplică violenței împotriva femeilor. Prin urmare, este important ca sistemele de justiție să înregistreze date privind categoriile de relații, inclusiv, de exemplu, foștii parteneri coabitantși și actualii sau foștii parteneri non-coabitantși.

48. În ceea ce privește procedurile civile, GREVIO regretă faptul că lipsesc datele din partea instanțelor civile privind cererile de despăgubire introduse în fața instanțelor penale și civile. În mod similar, nu par a fi disponibile sau înregistrate date privind numărul de decizii privind tutela/vizitarea/reședința copiilor care au luat în mod expres în considerare rapoartele de violență domestică împotriva mamei. Cu toate acestea, GREVIO constată că, începând din 2020, sunt disponibile date privind numărul de ordine de protecție emise în cadrul procedurilor civile atât în ceea ce privește victimele adulte, cât și cele minore ale violenței, dezagregate în funcție de sex, vârstă și reședința

20. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

victimelor. Cu toate acestea, GREVIO nu a putut obține nicio informație cu privire la faptul dacă aceste date sunt dezagregate pe baza formei de violență.

49. În cele din urmă, GREVIO a fost informat că Procurorul General colectează anumite date cu privire la acuzațiile emise în legătură cu diferite infracțiuni și contravenții. Cu toate acestea, baza de date respectivă nu este legată de cele ale Inspectoratului General al Poliției și ale Ministerului Justiției. În general, GREVIO regretă faptul că colectarea de date nu este integrată în cadrul poliției, al procuraturii și al sistemului judiciar. Mai mult, nu există niciun sistem care să permită urmărirea cazurilor în toate etapele procedurilor de aplicare a legii și judiciare și identificarea rezultatului cazurilor. GREVIO subliniază, în acest sens, că o cerință importantă a articolului 11 din convenție este de a concepe modele de date care să permită o evaluare a ratelor de condamnare și o analiză a factorilor care contribuie la numeroasele cazurile de violență raportate la organele de aplicare a legii care „ies” din sistemul judiciar fără o condamnare definitivă, ca element esențial pentru analiza eficienței răspunsului judiciar la violență. Pentru a studia ratele de condamnare, este necesar să se dispună de date care să utilizeze aceleași definiții și aceleași unități de măsură de la început până la sfârșit.²¹ Prin urmare, datele colectate de către agențiile de aplicare a legii, procurori, instanțe, penitenciare și servicii de probațiune ar trebui să utilizeze aceleași definiții și aceleași unități de măsură, de la etapele inițiale ale procedurilor judiciare până la încheierea acestora.²²

50. **GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești să colecteze date administrative de la agențiile de aplicare a legii, de la organele de urmărire penală și de la organele judiciare, pe baza unor categorii armonizate, și să introducă un sistem de gestionare a cazurilor care să permită urmărirea cazurilor de violență de-a lungul întregului proces penal, de la raportare până la punerea sub acuzare și condamnare, în legătură cu toate infracțiunile penale reglementate de Convenția de la Istanbul și defalcate în funcție de sex și de vârsta victimei și agresorului, de tipul de infracțiune, de relația dintre autor și victimă și de localizarea geografică.**

51. **GREVIO încurajează în continuare autoritățile din Republica Moldova să colecteze date despre:**

- a. **numărul de ordonanțe de protecție emise în cadrul procedurilor civile, încălcările acestora și sancțiunile care decurg din acestea, în cazurile de toate formele de violență împotriva femeilor;**
- b. **numărul de decizii privind tutela/vizitarea/reședința copiilor care au luat în mod expres în considerare rapoartele privind violența domestică;**
- c. **numărul de cazuri în care femeile victime ale violenței au solicitat și au obținut despăgubiri de la autorul infracțiunilor care intră sub incidența Convenției de la Istanbul.**

b. Sectorul sănătății

52. În Republica Moldova, datele din sectorul asistenței medicale sunt colectate în principal de către Centrul de Medicină Legală, instituția autorizată să efectueze investigații medico-legale, autopsii medico-legale și investigații clinice medico-legale în cadrul procedurilor penale și civile. Cu toate acestea, GREVIO observă că datele colectate de Centrul de Medicină Legală constau doar în numărul de cazuri de violență domestică și sexuală examinate de centru și nu sunt dezagregate în funcție de relația dintre victimă și agresor. În consecință, în 2020 și 2021, au fost examinate 4053 și, respectiv, 3904 cazuri de către diferitele divizii ale instituției. Cu toate acestea, din cauza deficiențelor sistemului de colectare a datelor, este imposibil să se deducă raportul dintre violența față de partenerul intim și violența intergenerațională. GREVIO a fost informat că Centrul de Medicină Legală a luat măsuri recente pentru a introduce relația dintre victimă și agresor ca factor de date în baza lor de date, ale căror rezultate vor fi vizibile în statisticile din 2023.

21. A se vedea Walby S. (2016), „Asigurarea colectării de date și a cercetării privind violența împotriva femeilor și violența domestică: Articolul 11 din Convenția de la Istanbul”, Consiliul European, Strasbourg, p. 22.

22. Ibidem.

53. GREVIO a fost informat că Ministerul Sănătății și furnizorii de servicii medicale colectează, de asemenea, o anumite date privind victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței domestice, prin completarea formularelor de colectare a datelor privind violența de gen pentru sistemul de sănătate, în ceea ce privește persoanele care au solicitat ajutor de la astfel de servicii. Cu toate acestea, GREVIO nu a primit nicio informație cu privire la diferitele categorii de profesioniști din domeniul medical care sunt responsabili de colectarea datelor sau cu privire la formele de violență abordate prin astfel de eforturi.²³ Potrivit autorităților, creșterea volumului de muncă al profesioniștilor din domeniul sănătății în timpul pandemiei Covid-19 a pus la încercare capacitățile acestora de a completa formularele de colectare a datelor, ceea ce a avut un impact asupra colectării datelor.²⁴ În plus, GREVIO observă că statisticile citate în raportul de stat nu au inclus nicio cifră din sistemul general de asistență medicală în această privință. GREVIO subliniază că această lipsă de date este îngrijorătoare, deoarece serviciile de sănătate sunt adesea în prima linie atunci când vine vorba de depistarea femeilor victime ale violenței, audiindu-i în mod confidențial, oferindu-le asistență și îndrumându-i către servicii de sprijin specializate.

54. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să asigure colectarea de date de către furnizorii de servicii medicale cu privire la contactul lor cu femeile, în legătură cu experiențele de violență bazată pe gen. Astfel de date ar trebui să fie dezagregate, cel puțin, în funcție de sex și vârstă atât a victimei, cât și a agresorului, de relația dintre ei, de tipul de violență și de locația geografică.

c. Servicii sociale

55. Conform informațiilor furnizate de autorități, Ministerul Muncii și Protecției Sociale colectează date privind victimele violenței domestice care beneficiază de servicii sociale, datorită datelor transmise de către departamentele municipale de asistență socială și protecție a familiei, linia națională de asistență telefonică și, într-o anumită măsură, de către organizațiile care oferă servicii specializate victimelor violenței împotriva femeilor.

56. GREVIO constată că sunt disponibile anumite date statistice, în principal în ceea ce privește cazurile de violență domestică, care sunt dezagregate pe sexe, tipuri de intervenție și servicii oferite. Cu toate acestea, GREVIO nu a fost informat cu privire la măsura în care aceste statistici sunt analizate și utilizate pentru elaborarea de politici bazate pe dovezi. ONG-urile colectează, de asemenea, date statistice, dezagregate în funcție de zona geografică, tipul de infracțiune și intervenția sau serviciile oferite, precum și de sexul și vârsta beneficiarilor.

57. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să extindă colectarea de date la raportările făcute către serviciile sociale și la intervențiile propuse de acestea în legătură cu toate formele de violență acoperite de Convenția de la Istanbul.

d. Date privind procedura de azil

58. GREVIO constată cu regret că în Republica Moldova nu se colectează date privind numărul de cereri de azil depuse în baza persecuției legate de gen și rezultatele acestora.

59. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să introducă un sistem de colectare a datelor care să permită înregistrarea și rezultatele cererilor de azil depuse pe baza persecuției legate de gen, inclusiv a mutilării genitale feminine și a căsătoriilor forțate.

2. Sondaje și chestionare a populației

60. Alineatul (2) al articolului 11 detaliază obligația părților de a efectua anchete la nivel de populație, pe baza unor date care sunt reprezentative din punct de vedere statistic pentru populația țintă, astfel încât acestea să poată fi ușor generalizate la o populație mai mare. În plus, părțile sunt

23. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

24. A se vedea raportul de stat, p. 33.

obligate să efectueze astfel de anchete la intervale regulate pentru a face o evaluare pertinentă și comparativă a prevalenței și a tendințelor tuturor formelor de violență care intră în domeniul de aplicare al Convenției de la Istanbul, prin urmărirea longitudinală a evoluției.

61. În 2010, Biroul Național de Statistică a realizat primul sondaj național de prevalență privind violența domestică împotriva femeilor, în vederea identificării cauzelor și evaluării prevalenței diferitelor forme de violență domestică, precum și a impactului și consecințelor acestora asupra bunăstării fizice și psihice a femeilor victime ale violenței. Sondajul a constatat că prevalența generală pe parcursul vieții a violenței psihologice, fizice sau sexuale din partea partenerului intim a fost de 63% în rândul femeilor cu vârste cuprinse între 15 și 65 de ani. GREVIO salută planurile actuale ale autorităților moldovenești de a repeta acest exercițiu

62. În afară de aceasta, în Republica Moldova nu au fost efectuate sondaje de opinie în rândul populației care să evidențieze prevalența oricărei alte forme de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul. Singurele date disponibile emană de la Sondajul privind violența desfășurat de OSCE în 2018, care a arătat că, de la vârsta de 15 ani, una din 10 femei a indicat că a fost hărțuită, aproape jumătate (49%) dintre femei au suferit cel puțin o formă de hărțuire sexuală și 15% dintre femei au suferit violență fizică din partea unui non-partener.

63. GREVIO subliniază că scopul articolului 11 alineatul (2) este de a evalua, prin intermediul unor anchete periodice, prevalența tuturor formelor de violență împotriva femeilor care intră sub incidența Convenției de la Istanbul. Prin urmare, acesta observă că sondajele menționate mai sus nu au abordat forme de violență precum căsătoria forțată, sterilizarea forțată, avortul forțat și MGF. Deși GREVIO înțelege că aceste forme de violență sunt mai puțin întâlnite în Republica Moldova, ele justifică totuși o evaluare a prevalenței lor, având în vedere că astfel de forme de violență tind să treacă neobservate, deoarece victimele pot fi reticente în a le aduce la cunoștința poliției sau a altor autorități.

64. GREVIO invită autoritățile din Republica Moldova să efectueze, la intervale regulate, sondaje reprezentative la nivel de populație privind prevalența formelor de violență împotriva femeilor, care fac obiectul Convenției de la Istanbul și care nu au fost explorate până în prezent, inclusiv a celor care afectează grupurile de femei deosebit de dezavantajate.

3. Cercetare

65. Articolul 11 alineatul (1b) din convenție creează obligația părților de a sprijini cercetarea, din considerentul că este esențial ca părțile să își bazeze politicile și măsurile de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență reglementate de convenție pe cercetarea și cunoștințele de ultimă oră în acest domeniu. Ca element-cheie al elaborării de politici bazate pe date concrete, cercetarea poate contribui în mare măsură la îmbunătățirea răspunsurilor de zi cu zi, din lumea reală, la violența împotriva femeilor și la violența domestică din partea sistemului judiciar, a serviciilor de sprijin și a agențiilor de aplicare a legii.²⁵

66. Au fost realizate numeroase proiecte de cercetare privind violența împotriva femeilor în Republica Moldova, acoperind subiecte precum specificul cazurilor de violență sexuală, compatibilitatea legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției de la Istanbul, cartografierea serviciilor disponibile pentru victimele violenței împotriva femeilor și analiza răspunsurilor justiției penale la cazurile de violență domestică. GREVIO remarcă cu un interes deosebit Studiul analitic național privind femicidul, care a fost realizat în 2021 și a examinat cazurile de femicid din perioada 2016–2019, în vederea îmbunătățirii răspunsului instituțional la violența de gen și violența domestică.

67. GREVIO salută multitudinea de cercetări disponibile în Republica Moldova, menționând că acestea au oferit o perspectivă valoroasă asupra aspectelor specifice ale violenței împotriva femeilor. Cu toate acestea, GREVIO constată că majoritatea proiectelor de cercetare au fost finanțate de donatori internaționali și realizate de organizații neguvernamentale sau internaționale,

25. Raportul explicativ al Convenției de la Istanbul, punctul 77.

cu puțin sprijin financiar sau prioritizare strategică din partea autorităților. În al doilea rând, studiile menționate mai sus se concentrează predominant pe violența domestică și, într-o anumită măsură, pe violența sexuală, dar nu abordează și alte forme de violență care sunt la fel de importante, chiar dacă aparent mai puțin răspândite. De asemenea, nu este clar în ce măsură politicile se bazează pe expertiza și pe concluziile cercetării. În cele din urmă, deși GREVIO a fost informat cu privire la unele studii care analizează copiii ca victime directe ale violenței sau ale hărțuirii, se pare că lipsesc cercetările privind copiii martori ai violenței domestice.

68. GREVIO încurajează autoritățile moldovenești să își intensifice eforturile pentru a sprijini cercetarea tuturor manifestărilor violenței împotriva femeilor, inclusiv a celor care nu sunt explorate în prezent, precum și a efectelor pe care le are asupra copiilor prezența la violența domestică.

III. Prevenirea

69. Acest capitol conține o serie de obligații generale și mai specifice în domeniul prevenirii. Acestea includ măsuri preventive timpurii, cum ar fi schimbarea modelelor sociale și culturale de comportament al femeilor și bărbaților, eradicarea prejudecăților și a stereotipurilor de gen, precum și măsuri de implicare a întregii societăți, inclusiv a bărbaților și băieților, în realizarea egalității de gen și în prevenirea violenței împotriva femeilor. Aceasta include, de asemenea, măsuri preventive mai specifice, cum ar fi creșterea gradului de conștientizare și organizarea de campanii, asigurarea unei formări adecvate a tuturor profesioniștilor, educația în școli și în alte medii și, nu în ultimul rând, măsuri cum ar fi programele pentru agresori, pentru a preveni o nouă victimizare.

A. Creșterea gradului de conștientizare (articolul 13)

70. În Republica Moldova se desfășoară în mod regulat activități de sensibilizare pentru a marca zile speciale, cum ar fi Ziua internațională pentru eliminarea violenței împotriva femeilor, Ziua internațională a femeii și sărbătorile naționale. Aceste inițiative au loc, de obicei, cu participarea oficialilor guvernamentali și a parlamentarilor de nivel înalt, a reprezentanților autorităților de stat, a organizațiilor societății civile și a organizațiilor internaționale, precum și a personalităților publice, și variază de la publicarea de declarații până la organizarea de conferințe și alte evenimente. GREVIO constată cu satisfacție că autoritățile moldovenești folosesc aceste ocazii ca o oportunitate pentru a-și reitera angajamentul față de toleranța zero față de violența împotriva femeilor și pentru a promova o imagine nesetereotipată a femeilor și bărbaților. GREVIO remarcă cu un interes deosebit campania „Denim Day”, care are loc anual, în ultima miercuri a lunii aprilie, și are ca scop sensibilizarea cu privire la infracțiunile sexuale.

71. Un alt efort demn de remarcat este organizarea Conferinței internaționale privind prevenirea și combaterea violenței împotriva fetelor și femeilor și a violenței domestice, la 8 noiembrie 2022, de către rețeaua de ONG-uri „Viață fără violență”, cu sprijinul donatorilor internaționali. Conferința s-a axat pe discutarea celor patru piloni ai Convenției de la Istanbul, și anume prevenirea, protecția, urmărirea penală și politicile integrate.

72. GREVIO salută, de asemenea, implicarea poliției moldovenești în mai multe campanii de sensibilizare. În acest context, poliția a luat parte la diverse activități, inclusiv ateliere de lucru și mese rotunde, flashmoburi și activități menite să ofere informații diferitelor grupuri țintă.

73. Deși salută eforturile depuse de autorități pentru a spori vizibilitatea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, GREVIO constată cu îngrijorare că majoritatea activităților de sensibilizare evidențiate de autorități sunt implementate în principal prin proiecte cu finanțare externă, ceea ce ridică îndoieli cu privire la sustenabilitatea acestor acțiuni odată ce finanțarea s-a încheiat. GREVIO consideră că este necesar să fie implementate acțiuni suplimentare la intervale regulate, menite să crească gradul de conștientizare a publicului și să furnizeze persoanelor aflate în situații de risc informații privind protecția, sprijinul și căile legale disponibile pentru femeile victime ale violenței. În acest context, GREVIO reamintește că una dintre cerințele articolului 13 din convenție este ca campaniile și programele de sensibilizare să se desfășoare în mod regulat, astfel încât să ajungă la cât mai multe persoane.

74. GREVIO observă, de asemenea, că aceste inițiative se concentrează aproape exclusiv pe violența domestică și că alte forme de violență acoperite de convenție, cum ar fi violența psihologică și economică, stalking, hărțuirea sexuală și căsătoria forțată, precum și manifestările digitale ale violenței împotriva femeilor, inclusiv abuzul bazat pe imagine, și răul cauzat copiilor care sunt martori la violență, rămân insuficient abordate. De asemenea, eforturile de informare par a fi insuficiente în zonele rurale, unde stereotipurile de gen tind să fie mai răspândite.²⁶

26. Memoriul Avocatului Poporului din Republica Moldova, p. 10.

75. Astfel, se subliniază necesitatea de a extinde domeniul de aplicare a campaniilor de sensibilizare în întreaga țară pentru a aborda toate formele de violență împotriva femeilor reglementate de convenție, în special cele care nu sunt încă raportate.

76. Acest lucru este relevant și în ceea ce privește alegerea grupurilor țintă, deoarece niciuna dintre campanii nu pare să abordeze nevoile și preocupările femeilor care sunt sau pot fi expuse riscului unor forme intersecționale de discriminare, inclusiv, dar fără a se limita la femeile de etnie romă, femeile cu dizabilități, femeile care fug de războiul din Ucraina și femeile LGBTI. Astfel, GREVIO subliniază necesitatea ca autoritățile moldovenești să diversifice activitățile de sensibilizare, astfel încât informațiile și mesajele difuzate să fie relevante pentru nevoile și preocupările specifice ale femeilor și fetelor care riscă să fie supuse unor forme intersectoriale de discriminare, din cauza vârstei, a dizabilității și a statutului de migrant sau de minoritate etnică, de exemplu.

77. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să își intensifice eforturile pentru a desfășura campanii de sensibilizare în mod regulat și la toate nivelurile, în vederea abordării diferitelor aspecte ale prevenirii și combaterii tuturor formelor de violență împotriva femeilor acoperite de Convenția de la Istanbul și pentru a ajunge la grupuri specifice de femei și fete, inclusiv la femeile romă, femeile cu dizabilități, femeile care fug de războiul din Ucraina și femeile LGBTI. În plus, GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să asigure o finanțare de stat adecvată și durabilă pentru campaniile de sensibilizare și să implice toate părțile interesate relevante în astfel de eforturi, inclusiv organizațiile societății civile.

B. Educație (articolul 14)

78. Atitudinile, convingerile și modelele de comportament se formează foarte devreme în viață. Prin urmare, unitățile de învățământ au un rol important în promovarea egalității între femei și bărbați și a drepturilor omului. Articolul 14 impune conceperea de materiale didactice care să promoveze egalitatea între femei și bărbați, rolurile de gen nestereotipate, respectul reciproc, rezolvarea non-violentă a conflictelor în relațiile interpersonale, violența împotriva femeilor pe bază de gen și dreptul la integritate personală.

79. GREVIO salută recunoașterea necesității de a promova egalitatea de gen și de a preveni violența bazată pe gen prin educație în cadrul Programului național și prevederea de măsuri în acest sens. În acest context, autoritățile moldovenești au luat unele măsuri pentru a integra conținuturi educaționale care promovează egalitatea de gen la diferite niveluri de educație, cum ar fi includerea unor subiecte legate de respect și toleranță în programa școlară. În mod similar, au fost introduse noi cursuri în curricula școlilor primare și secundare pentru a aborda egalitatea de gen, comunicarea respectuoasă, consimțământul sexual și alte subiecte relevante pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și fetelor. În acest sens, cursurile obligatorii din învățământul primar și secundar, intitulate „Dezvoltare personală” și „Educație pentru societate”, precum și o serie de alte cursuri opționale, includ elemente privind egalitatea de gen și violența împotriva femeilor, soluționarea non-violentă a conflictelor și respectul în relațiile interpersonale. Cu toate acestea, GREVIO ia act de rapoartele organizațiilor societății civile care indică faptul că aceste cursuri nu sunt întotdeauna oferite în mod obligatoriu și depind de alegerea individuală a administrațiilor școlare și a profesorilor.²⁷

80. În plus, organizațiile societății civile și-au exprimat îngrijorarea cu privire la competența cadrelor didactice de a pune în aplicare aspectele din programele școlare privind egalitatea de gen, violența împotriva femeilor și educația sexuală. GREVIO ia act cu îngrijorare de cercetările care relevă faptul că profesorii au adesea opinii părtinoase și stereotipate cu privire la violența împotriva femeilor și la rolul bărbaților și al femeilor.²⁸ Rapoartele indică, de asemenea, că educația sexuală tinde să se concentreze pe riscurile și consecințele relațiilor sexuale neprotejate și nu este clar în ce măsură este abordat subiectul consimțământului în cadrul cursurilor relevante. GREVIO

27. A se vedea prezentarea din partea CN Viața fără violență, p. 17.

28. www.lastrada.md/pic/uploaded/RAF%20report_complete_1.pdf

reamintește că importanța unei educații sexuale cuprinzătoare pentru fete și băieți, inclusiv predarea unor noțiuni precum consimțământul și limitele personale, a fost exprimată de diferite organizații și organisme interguvernamentale,²⁹ inclusiv în Recomandarea CM/Rec(2019)1 a Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea sexismului, care îndeamnă ca educația sexuală, adecvată vârstei, bazată pe dovezi și corectă din punct de vedere științific și cuprinzătoare, să fie încorporată în programele școlare.³⁰

81. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să își intensifice eforturile de promovare a principiilor egalității între femei și bărbați, a rolurilor de gen nestereotipate, a respectului reciproc, a soluționării non-violente a conflictelor în relațiile interpersonale și a dreptului la integritate personală, adaptate la capacitatea în evoluție a elevilor, și să se asigure că informațiile privind diferitele forme de violență de gen împotriva femeilor sunt furnizate în programele de învățământ formale și la toate nivelurile de educație. Aceasta include necesitatea de a aborda căsătoria forțată și violența sexuală în educație, punând accentul pe dreptul la integritate personală și pe relațiile inegale de putere dintre femei și bărbați.

C. Formarea profesioniștilor (articolul 15)

82. Standardul stabilit de convenție în articolul 15 implică instruirea sistematică inițială și continuă a profesioniștilor relevanți care au de-a face cu victimele sau autorii tuturor actelor de violență. Formarea necesară trebuie să se refere la prevenirea și depistarea acestor violențe, la egalitatea între femei și bărbați, la nevoile și drepturile victimelor și la prevenirea victimizării secundare.

83. Programul național include ca obiectiv specific „dezvoltarea și consolidarea competențelor profesionale prin formarea necesară și formarea diferitelor categorii de specialiști pentru intervenții adaptate la caz”, ceea ce GREVIO salută.

84. În conformitate cu măsurile cuprinse în strategia națională anterioară, autoritățile moldovenești au luat atitudine pentru a elabora și a oferi programe de formare inițială privind violența domestică tuturor profesioniștilor relevanți, în parteneriat strâns cu organizațiile societății civile. Pentru ofițerii de poliție, a fost elaborat un curriculum privind intervențiile de prevenire și combatere a violenței domestice, pentru a asigura punerea în aplicare eficientă a legislației naționale. În mod similar, Institutul Național de Justiție, în parteneriat cu Centrul de Drept al Femeilor, a pregătit materiale de formare pentru procurori și judecători privind punerea în aplicare a legislației privind prevenirea și combaterea violenței domestice. În cele din urmă, în 2021 a fost lansat un curs de formare la distanță pentru formarea inițială a asistenților sociali în ceea ce privește abordarea violenței domestice.

85. GREVIO observă că toate aceste cursuri par a fi opționale. Potrivit informațiilor furnizate de autorități în 2020, 515 ofițeri de poliție, 20 de judecători și 33 de procurori au beneficiat de aceste cursuri de formare. Întrucât GREVIO nu deține informații privind numărul total de autorități de aplicare a legii, de procurori și de judecători care au intrat în serviciu în acel an, nu este posibil să se evalueze rata de participare. În plus, din cifrele furnizate în raportul de stat se înțelege că doar programele de formare pentru judecători și procurori sunt oferite în mod sistematic în fiecare an.³¹ GREVIO notează că lipsa formării sistematice în sectoarele de aplicare a legii și justiție a fost remarcată și de instituțiile independente și organizațiile societății civile, ceea ce constituie un obstacol în calea specializării profesioniștilor din aceste sectoare.³²

29. „Educația sexuală cuprinzătoare” este definită de „Ghidul tehnic internațional privind educația sexuală – O abordare bazată pe dovezi” (2018) al UNESCO și de Standardele Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) pentru educație sexuală în Europa (2010). A se vedea, de asemenea, rezoluția Consiliului Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, „Accelerarea eforturilor de eliminare a violenței împotriva femeilor: implicarea bărbaților și a băieților în prevenirea și combaterea violenței împotriva tuturor femeilor și fetelor”, adoptată la 12 iulie 2017, A/HRC/RES/35/10.

30. A se vedea Recomandarea CM/Rec(2019)1 privind prevenirea și combaterea sexismului, secțiunea II.G.6.

31. A se vedea raportul de stat, anexa 1.

32. Memoriul Avocatului Poporului din Republica Moldova, p. 12.

86. În mod similar, programele de formare continuă par a fi inițiative punctuale cu participare voluntară, mai degrabă decât eforturi sistematice și obligatorii de formare. În 2022, aceste eforturi au inclus activități de consolidare a capacităților pentru ofițerii de poliție cu privire la colectarea de date în cazurile de violență domestică; în 2021, au fost organizate diverse instruirii și cursuri pentru judecători, procurori, grefieri și alți profesioniști în sistemul judiciar privind investigarea și examinarea violenței domestice și sexuale. GREVIO remarcă cu interes faptul că, din 2021, cursul Programului european de educație în domeniul drepturilor omului pentru profesioniștii din domeniul juridic (HELP) privind accesul femeilor la justiție și importanța Convenției de la Istanbul este inclus în programele de formare voluntară pentru profesioniștii din sectorul justiției. Potrivit informațiilor furnizate de autorități, un total de 297 de profesioniști din domeniul juridic au absolvit acest curs, inclusiv 48 de judecători, 54 de procurori, 70 de asistenți judiciari, 41 de grefieri, 45 de consultanți ai procurorilor și 39 de specialiști. În 2020, au fost oferite cursuri de formare pentru personalul auxiliar al instanțelor și al procuraturii, avocații care oferă asistență juridică, ofițerii de poliție care lucrează cu agresorii și practicienii din domeniul judiciar care examinează cazurile de violență domestică. Diverse alte activități de formare au fost organizate de organizații ale societății civile și de parteneri internaționali.

87. Recunoscând necesitatea de a spori eforturile de formare în sectorul justiției, Planul de acțiune privind implementarea Programului național de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, care acoperă perioada 2023–2027, stabilește obligația Institutului Național al Justiției de a organiza sesiuni de formare privind punerea în aplicare a Convenției de la Istanbul, salutat de GREVIO. Aceasta fiind o evoluție recentă, modalitățile de concepere și furnizare a acestei instruirii nu au fost definite la momentul evaluării de referință a GREVIO pentru Republica Moldova.

88. În ceea ce privește sectorul educației, deși GREVIO nu dispune de informații privind formarea inițială a cadrelor didactice, modulul psihopedagogic inclus în toate programele de formare continuă abordează subiecte legate de prevenirea violenței și egalitatea de gen în rândul tinerilor.³³ Cu toate acestea, participarea la astfel de programe de formare pare să fie voluntară.

89. În sectorul asistenței medicale, Ministerul Sănătății și donatorii internaționali au organizat anumite activități de formare voluntară, axate pe răspunsul la cazurile de violență sexuală. Conform informațiilor furnizate de autorități, au fost instruiți în total 84 de membri ai personalului medical și nemedical din serviciile de urgență, din centrele comunitare de sănătate mintală de stat și din serviciile de sănătate prietenoase cu tinerii, precum și din Centrul de medicină legală. În mod similar, în luna iunie au avut loc o serie de ateliere de lucru privind gestionarea cazurilor de viol în sistemul de sănătate, în cadrul cărora au fost instruiți 139 de profesioniști din domeniul asistenței medicale primare. Deși salută aceste eforturi, GREVIO constată că acestea rămân bazate pe proiecte și se bazează pe finanțarea donatorilor, în loc să fie oferite în mod sistematic și obligatoriu profesioniștilor din domeniul sănătății.

90. Nu au fost furnizate informații specifice privind formarea inițială și continuă a altor grupuri profesionale relevante care se ocupă de femeile victime ale violenței, cum ar fi lucrătorii din serviciile sociale și funcționarii din domeniul imigrației și azilului, așa cum prevede articolul 15 din Convenția de la Istanbul.

91. GREVIO constată că nu există informații disponibile privind formarea cu privire la alte forme de violență acoperite de convenție, în afară de violența domestică și sexuală. De asemenea, nu este clar în ce măsură programele existente se concentrează asupra aspectelor de gen ale violenței domestice, precum și asupra impactului unei astfel de violențe asupra copiilor. Aceste neajunsuri, care sunt exacerbate de rata ridicată de rotație în serviciul public, par să aibă un impact grav asupra capacității tuturor profesioniștilor relevanți de a recunoaște și de a identifica violența de gen împotriva femeilor, precum și asupra măsurii în care aceștia tratează victimele violenței într-o manieră lipsită de stereotipuri și nediscriminatorie. În general, deși ia act de măsurile luate de autorități pentru a forma profesioniștii care se ocupă de victimele violenței, GREVIO consideră că mai există loc pentru

33. Memoriul Avocatului Poporului din Republica Moldova, p. 11.

consolidarea și extinderea capacității profesioniștilor de a oferi un răspuns eficient și adaptat la violența împotriva femeilor prin intermediul unei formări inițiale și continue obligatorii și sistematice.

92. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să asigure o formare inițială și continuă sistematică și obligatorie privind prevenirea și detectarea tuturor formelor de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul, inclusiv a manifestărilor digitale ale acestora, privind egalitatea între femei și bărbați, privind nevoile și drepturile victimelor și prevenirea victimizării secundare, pentru toate grupurile profesionale, în special pentru forțele de ordine, sectorul sănătății și sistemul judiciar. Toate acțiunile de formare trebuie să fie sprijinite și consolidate de protocoale și orientări clare care stabilesc standardele pe care personalul trebuie să le respecte și de o finanțare adecvată și durabilă.

D. Programe de intervenție preventivă și de tratament (articolul 16)

1. Programe pentru agresori

93. Articolul 90 alineatul (6) (c¹) din Codul penal al Republicii Moldova prevede o listă de măsuri care pot fi invocate de către instanțele de judecată atunci când dispun suspendarea condiționată a pedepsei. În consecință, instanțele pot obliga condamnatul să participe la programe de probațiune, printre alte măsuri. Inspectoratul Național de Probațiune pune în aplicare programele de probațiune menite să reducă comportamentul violent pentru agresorii condamnați pentru violență în familie. Aceste programe se desfășoară în patru instituții specializate din întreaga țară, iar agresorii sunt trimiși la acestea de către serviciile de probațiune. Conform informațiilor disponibile, participarea voluntară la aceste programe este, de asemenea, posibilă; cu toate acestea, acest lucru pare să se întâmple foarte rar.³⁴ De asemenea, GREVIO constată cu regret că, deși participarea la aceste programe poate fi dispusă împreună cu o pedeapsă cu suspendare a pedepsei cu închisoarea, articolul 201 din Codul penal și articolul 78 din Codul contravențional nu prevăd posibilitatea de a prescrie aceste măsuri atunci când instanțele judecătorești dispun ca agresorul să presteze muncă neremunerată în folosul comunității.³⁵

94. Unul dintre aceste programe a fost elaborat pe baza modelului DULUTH și adaptat la contextul moldovenesc. În perioada 2020–2021, 57 de agresori de violență domestică au urmat programul. Acest program adoptă o abordare cognitiv-comportamentală bazată pe gen pentru consilierea și educarea agresorilor cu privire la dezvoltarea unor abilități alternative pentru a evita comportamentul violent.

95. GREVIO felicită autoritățile moldovenești pentru că au instituit programe de tratament psiho-social pentru autorii violenței domestice, dar constată că doar unul dintre cei patru prestatori este finanțat de la bugetul de stat, iar restul se bazează pe contribuțiile donatorilor pentru continuitatea serviciilor lor. Rapoartele din partea societății civile indică faptul că doar 5–10% dintre agresorii aflați în probațiune sunt direcționați către aceste servicii. Cu toate acestea, conform informațiilor furnizate de Inspectoratul Național de Probațiune, în 2020, 11% dintre autorii de infracțiuni aflați în probațiune trebuiau să participe la programe pentru autori, iar acest număr a crescut treptat la 19% în 2021 și 27% în 2022. Chiar și așa, capacitățile serviciilor disponibile sunt considerate insuficiente pentru a răspunde nevoilor.³⁶ În plus, nu există măsuri specifice de evaluare a impactului programelor asupra comportamentului agresorului și/sau asupra siguranței victimelor. GREVIO salută faptul că, în 2023, Inspectoratul Național de Probațiune a înaintat o propunere de modificare a articolului 90 din Codul penal în vederea extinderii gamei de măsuri disponibile enumerate în acesta și a introducerii obligației instanțelor de a impune participarea la programe de probațiune ca măsură obligatorie care să însoțească pedepsele cu suspendare. Printre alte măsuri planificate se numără dezvoltarea unui program de tratare a agresorilor de violență sexuală, lansarea unui program de formare a

34. Extras din raportul CN Viața fără violență, p. 19. A se vedea, de asemenea, observațiile prezentate de Avocatul Poporului din Republica Moldova, p. 13.

35. Memoriul Avocatului Poporului din Republica Moldova, p. 13.

36. Ibidem.

formatorilor pentru a crește numărul de profesioniști calificați pentru a furniza servicii de tratament psiho-social și pentru a oferi formare prestatorilor de servicii cu privire la utilizarea instrumentelor de evaluare a impactului programelor de probațiune.³⁷

96. Din 2020, Administrația Națională a Penitenciarelor implementează un program de intervenție psiho-socială pentru bărbații condamnați pentru violență domestică. Programul este disponibil în toate instituțiile penitenciare din țară și presupune participarea obligatorie la decizia specialiștilor din penitenciare. Potrivit informațiilor furnizate de Administrația Națională a Penitenciarelor, un total de 32 de participanți au finalizat acest program. De asemenea, GREVIO ia act cu interes de introducerea unui program în 2021, care vizează orientarea deținuților căsătoriți sau a celor care intenționează să se căsătorească, cu privire la modul de creare a condițiilor pentru relații constructive cu familiile și grupurile sociale ale acestora. În prima jumătate a anului 2023, un număr total de 191 de participanți au urmat acest program în 11 instituții penitenciare.

97. Informațiile furnizate în raportul de stat către GREVIO indică faptul că anumite activități de prevenire terțiară au fost desfășurate de poliție în 2020. Cu toate acestea, natura exactă a acestor activități și dacă acestea au integrat o înțelegere de gen a violenței domestice nu este clară.

98. **GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova:**

- a. să elaboreze standarde minime comune care să se aplice programelor destinate autorilor de infracțiuni, în conformitate cu principiile Convenției de la Istanbul și cu cele mai bune practici recunoscute;
- b. să crească numărul de programe pentru violența domestică și să îmbunătățească disponibilitatea acestora pe întreg teritoriul țării, asigurându-se, în același timp, că administrațiile locale primesc resurse suficiente pentru a organiza programe care să respecte principiile Convenției de la Istanbul;
- c. să promoveze participarea infractorilor la programe obligatorii și voluntare, asigurând o aplicare mai coerentă a mecanismelor de referire existente și încurajând interacțiunea dintre programele pentru infractori și procedurile penale și alte proceduri, acordând în același timp prioritate siguranței victimelor și accesului acestora la justiție;
- d. să efectueze o evaluare independentă a programelor pentru agresori, pe baza unui set de indicatori prestabiliți, care să măsoare eficacitatea acestor programe în vederea prevenirii altor acte de violență, luând în considerare, printre altele, feedback-ul din partea victimei.

99. În acest sens, autoritățile ar trebui să se asigure că siguranța victimelor, sprijinul acordat acestora și respectarea drepturilor omului reprezintă o preocupare primordială și că, după caz, aceste programe sunt create și puse în aplicare în strânsă coordonare cu serviciile specializate de sprijin pentru victime, ținând seama în mod corespunzător de standardele relevante recunoscute.³⁸

2. Programe pentru agresorii sexuali

100. Deși nu există programe voluntare pentru agresorii sexuali în Republica Moldova, în cadrul sistemului penitenciar sunt oferite programe obligatorii de către Administrația Națională a Penitenciarelor, care funcționează pe aceleași principii ca și programele de tratament penitenciar pentru persoanele condamnate pentru violență domestică. Potrivit informațiilor furnizate de autorități, în 2021, 106 deținuți au participat la aceste programe.

37. Informații furnizate de Inspectoratul Național de Probațiune.

38. A se vedea Convenția de la Istanbul, disponibilă pentru descărcare aici: <https://edoc.coe.int/en/violence-against-women/7144-domestic-and-sexual-violence-perpetrator-programmes-article-16-of-the-istanbul-convention.html>

E. Participarea sectorului privat și a mass-mediei (articolul 17)

101. GREVIO ia act cu satisfacție de faptul că recente modificări aduse Codului contravențional stabilesc răspunderea angajatorilor pentru faptul că nu au elaborat politici interne de prevenire și combatere a hărțuirii sexuale și a discriminării bazate pe gen la locul de muncă și pentru obstrucționarea procesului de raportare în cazurile de hărțuire sexuală. Până în prezent, nu există informații privind măsurile luate pentru a asigura punerea în aplicare a acestor cerințe legale și, prin urmare, sunt necesare mai multe eforturi pentru a asigura angajamentul angajatorilor față de locuri de muncă sigure și sănătoase și față de protejarea femeilor împotriva hărțuirii sexuale la locul de muncă.

102. GREVIO salută, de asemenea, includerea entităților din sectorul privat în campaniile de sensibilizare cu privire la violența împotriva femeilor. De exemplu, în 2021, în timpul „16 zile de activism împotriva violenței bazate pe gen”, o serie de entități din sectorul privat, inclusiv Premier Energy Moldova, au fost implicate în diseminarea mesajelor care încurajează victimele și martorii violenței împotriva femeilor să solicite ajutor. Mesajele au fost publicate pe facturile de energie electrică și au ajuns la aproximativ 920 000 de persoane din centrul și sudul țării.

103. În ceea ce privește standardele de autoreglementare, Consiliul Audiovizualului a elaborat și aprobat Metodologia de monitorizare a radiodifuzorilor. Această metodologie, care a fost elaborată în cadrul Programului comun al Uniunii Europene și al Consiliului Europei „Promovarea standardelor europene în reglementarea audiovizualului din Republica Moldova”,³⁹ oferă un set de indicatori pentru monitorizarea eficientă a agențiilor de radiodifuziune, care includ sexismul în publicitate, egalitatea de gen și discursul instigator la ură. În plus, a fost elaborat un Cod de etică a jurnaliștilor, care include, de asemenea, angajamente de evitare a discriminării pe criterii de gen, printre altele. GREVIO nu a primit informații detaliate cu privire la modul în care autoritățile promovează și pun în aplicare principiile prevăzute în aceste orientări.

104. GREVIO invită autoritățile moldovenești să încurajeze sectorul privat și mass-media să adopte și să pună în aplicare măsuri și standarde de autoreglementare pentru a preveni și a combate violența împotriva femeilor bazată pe gen.

39. Informații privind programul comun sunt disponibile la adresa: www.coe.int/en/web/freedom-expression/moldova-promoting-european-standards-in-the-audio-visual-regulation#:~:text=Promovarea%20E2%E2%80%9CPromovarea%20standardelor%20europene%20in,și%20construirea%20de%20la%20realizările%20acestua

IV. Protecție și sprijin

105. Capitolul IV al Convenției de la Istanbul vizează o structură de suport multifacțată, profesionist și orientat spre victimă pentru orice femeie care a suferit oricare dintre formele de violență acoperite de convenție.

A. Obligații generale (articolul 18)

106. Articolul 18 din Convenția de la Istanbul stabilește o serie de principii generale care trebuie respectate în furnizarea de servicii de protecție și de sprijin, atât generale, cât și specializate. Unul dintre aceste principii este necesitatea ca serviciile să acționeze în mod concertat și coordonat, cu implicarea tuturor agențiilor/autorităților implicate, luând în considerare relația dintre victime, agresori, copii și mediul social mai larg al acestora. Abordarea complexității violenței împotriva femeilor necesită instituirea unui sistem de intervenție care să implice toate sectoarele politice, nivelurile administrative și actorii relevanți. Intervențiile multisectoriale și ale mai multor agenții la nivel național, regional și local sunt esențiale pentru a asigura un răspuns eficient și coerent la toate formele de violență. Coordonarea eficientă la nivel local este deosebit de importantă pentru a se asigura că răspunsurile se adaptează nevoilor comunității și pentru a oferi victimelor servicii de tip „ghișeu unic”.

107. GREVIO remarcă o serie de practici promițătoare privind mecanismele de răspuns multiagenție și multisectoriale dezvoltate în ultimii ani în Republica Moldova. De exemplu, în regiunea Bălți a fost înființată o unitate Barnahus pentru a oferi asistență psihologică, juridică, medicală și socială specializată pentru copiii victime și martori ai infracțiunilor, inclusiv martori ai violenței domestice, sub un singur acoperiș. GREVIO salută planurile autorităților moldovenești de a deschide alte două unități Barnahus la Chișinău și Cahul, în vederea acoperirii în cele din urmă a regiunilor de nord, sud și centru ale țării.

108. GREVIO remarcă, de asemenea, o altă evoluție importantă, și anume măsurile luate pentru înființarea unui centru pentru agresiuni sexuale care să ofere servicii holistice victimelor violenței sexuale.⁴⁰ GREVIO a mai fost informat de planurile autorităților de a înființa un centru în Chișinău pentru a oferi un set complet de servicii de zi victimelor violenței domestice. Cu toate acestea, calendarul pentru finalizarea acestui proiect nu fusese stabilit la momentul vizitei de evaluare.

109. În ceea ce privește răspunsurile la violența împotriva femeilor la nivel local, Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie oferă un cadru pentru cooperarea între agenții și multisectorială în furnizarea de diferite forme de asistență pentru victimele violenței domestice. În acest sens, aceasta însărcinează autoritățile locale cu crearea de echipe multidisciplinare teritoriale (EMT)⁴¹ pentru a asigura o abordare sistemică a protecției și asistenței victimelor violenței domestice (articolul 8 alineatele (2) și (8)). Echipele EMT sunt compuse din profesioniști din domeniul asistenței sociale, ofițeri de poliție, medici de familie, funcționari ai autorităților locale, psihologi, pedagogi și reprezentanți ai altor instituții cu responsabilități relevante în domeniu. Înființarea EMT are ca scop facilitarea cooperării între instituțiile care participă la gestionarea cazurilor de violență în familie, de la caz la caz, și trimiterea victimei către cele mai relevante proceduri și servicii. GREVIO notează că EMT-urile au fost înființate în toate raioanele prin decizii ale autorităților locale. Deși GREVIO salută formalizarea cooperării între agenții la nivel local, rolul EMT-urilor este neclar. Potrivit experților în domeniu, aceste echipe au sarcina de a interveni atât în cazurile de violență împotriva copiilor, cât și în cele de violență domestică. Cu toate acestea, în anumite zone, cum ar fi raionul Cahul, în perioada 2019–2020 nu a fost înregistrată nicio intervenție a EMT-urilor în cazuri de femei adulte fără copii victime ale violenței și violenței domestice.⁴² Din cauza lipsei unui mandat clar definit în cadrul

40. A se vedea Sprijin pentru victimele violenței sexuale, articolul 25.

41. A se vedea capitolul II, articolul 7 (Politici cuprinzătoare și coordonate).

42. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

de reglementare, acestea nu par să aibă proceduri clare pentru funcționarea lor. În plus, EMT-urile sunt înființate la începutul fiecărui an calendaristic de către autoritățile locale, iar profilul membrilor acestora poate varia de la o municipalitate la alta. GREVIO a fost alertat asupra faptului că nu este neobișnuit ca majoritatea membrilor echipei să fie schimbată după alegerile locale. GREVIO subliniază că astfel de ambiguități în metodele de lucru ale EMT-urilor pot împiedica continuitatea și calitatea unui mecanism de referire pentru victimele violenței domestice.

110. GREVIO atrage atenția asupra faptului că, în Republica Moldova, cadrul de sprijin existent se adresează aproape exclusiv victimelor violenței domestice. Un sprijin similar nu există pentru victimele oricărei alte forme de violență împotriva femeilor care intră sub incidența Convenției de la Istanbul. În acest sens, GREVIO salută deschiderea unui centru pentru victimele agresiunilor sexuale la Ungheni și speră că astfel de servicii holistice vor fi puse la dispoziția victimelor altor forme de violență împotriva femeilor.

111. GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești să instituie structuri instituționalizate de coordonare și cooperare între toate agențiile guvernamentale și neguvernamentale și furnizorii de servicii pentru a asigura o cooperare între mai multe agenții, adaptată la nevoile specifice ale victimelor tuturor formelor de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul, în special violul și violența sexuală, căsătoria forțată, stalking și hărțuirea sexuală.

B. Informare (articolul 19)

112. Mai multe legi stabilesc obligația autorităților de a furniza informații despre serviciile de sprijin și măsurile legale disponibile pentru victimele violenței, lucru pe care GREVIO îl salută. În conformitate cu articolul 11 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie, autoritățile competente însărcinate cu prevenirea și combaterea violenței în familie sunt obligate să informeze victimele cu privire la drepturile lor și la procedurile relevante, la serviciile disponibile și la furnizorii acestora, precum și la disponibilitatea și amplexarea consilierii juridice sau a asistenței juridice. De asemenea, legea stipulează obligațiile autorităților de aplicare a legii de a informa victima cu privire la eliberarea unei persoane reținute sau la suspendarea unui ordin de protecție. Articolul 8 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie stabilește, de asemenea, obligația autorităților competente de a asigura accesul efectiv al victimei la informații.

113. Pentru a asigura o largă diseminare a informațiilor, Ministerul Muncii și Protecției Sociale menține un site web care conține informații utile pentru victimele violenței domestice, cum ar fi procedurile legale relevante și modul de accesare a acestora, serviciile sociale și specializate disponibile pentru victimele violenței domestice și pentru tratamentul agresorilor, precum și studii și sondaje la această temă.⁴³ Cu toate acestea, site-ul web pare să fie disponibil doar în limba română, ceea ce împiedică accesul la informații actualizate pentru multe victime, mai ales având în vedere numărul mare de femei din Moldova care au fugit din cauza războiului din Ucraina și este posibil să nu vorbească limba română.

114. În ceea ce privește procedurile penale, articolele 6 și 7 din Legea privind reabilitarea victimelor infracțiunilor prevede obligația funcționarilor de aplicare a legii și de urmărire penală de a informa victimele infracțiunilor, în scris și într-un mod accesibil, cu privire la condițiile speciale ale serviciilor de sprijin disponibile, la autoritatea de urmărire penală competentă, la drepturile lor procedurale care decurg din Codul de procedură penală și din Codul de executare, precum și la măsurile de protecție disponibile prevăzute în Codul de procedură penală și în Legea privind protecția martorilor și a altor participanți la procedurile penale. Potrivit autorităților moldovenești, Inspectoratul General al Poliției a emis acte administrative pentru a se asigura că victimele violenței domestice și sexuale sunt informate despre drepturile lor în practică, în special despre dreptul de a beneficia de asistență juridică gratuită. Aceste acte administrative includ Procedura standard de

43. Antiviolența.gov.md

operare pentru interviuarea participanților la cauzele penale, care prevede că informațiile furnizate victimelor trebuie să fie oferite într-un limbaj simplu și accesibil.

115. Organizațiile societății civile și instituțiile independente au atras atenția GREVIO asupra deficiențelor în ceea ce privește furnizarea de informații victimelor violenței domestice.⁴⁴ În ciuda eforturilor Ministerului Muncii și Protecției Sociale de a consolida informațiile pe un site web, relatările furnizate de ONG-uri indică lipsa unui sistem integrat de informații disponibil într-un limbaj ușor de navigat și accesibil. În plus, în timp ce informațiile privind serviciile generale sunt mai ușor de găsit, informațiile despre serviciile specializate nu sunt întotdeauna furnizate victimelor violenței împotriva femeilor, în ciuda cerinței prevăzute de lege. Materialele care conțin astfel de informații sunt produse, de obicei, cu eforturile comune ale serviciilor speciale, dar se pare că nu există eforturi sistematice din partea autorităților pentru a furniza materiale ușor de utilizat.⁴⁵

116. În sistemul de justiție penală, GREVIO a fost alertat cu privire la practica autorităților de aplicare a legii și a procuraturilor de a furniza adesea informații victimelor în limbaj juridic tehnic.⁴⁶ În orice caz, informațiile sunt puse la dispoziție doar atunci când victima decide să ia măsuri legale. GREVIO a observat, de asemenea, deficiențe în furnizarea de informații victimelor violenței domestice și sexuale în ceea ce privește drepturile acestora de a beneficia de asistență juridică finanțată de stat, care este esențială pentru ca acestea să se descurce în procedurile juridice complexe. Se pare că această problemă este mai proeminentă în zonele rurale, ceea ce ar putea descuraja femeile victime ale violenței să raporteze infracțiunile. GREVIO subliniază, în acest sens, că simpla citire a drepturilor și a listei de servicii pentru victime nu este suficientă, fără a le oferi sfaturi practice cu privire la modul în care să își valorifice drepturile sau să acceseze serviciile de sprijin.

117. În ceea ce privește dreptul victimelor de a primi informații într-o limbă pe care o înțeleg, GREVIO este îngrijorat de faptul că informațiile online și tipărite sunt rareori disponibile într-o altă limbă decât româna, rusa și italiana.⁴⁷

118. În cele din urmă, deși GREVIO constată că se depun anumite eforturi pentru a furniza informații privind serviciile și măsurile legale în materie de violență domestică, este îngrijorat de absența informațiilor privind alte forme de violență, în special informații pentru victimele violenței sexuale și pentru victimele sau femeile și fetele expuse riscului de a fi supuse MGF și căsătoriilor forțate.

119. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să se asigure că profesioniștii din toate instituțiile relevante adoptă o abordare mai proactivă în ceea ce privește informarea victimelor și asigurarea unei difuzări mai largi a informațiilor despre serviciile de sprijin și măsurile legale disponibile pentru victimele violenței domestice și ale altor forme de violență împotriva femeilor, într-o limbă pe care acestea o înțeleg. Astfel de eforturi trebuie să cuprindă toate formele de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul.

C. Servicii generale de sprijin (articolul 20)

1. Servicii sociale

120. Articolul 11 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie stabilește dreptul victimei la asistență medicală, psihologică, juridică și socială. Furnizarea acestor servicii nu este condiționată de inițierea procedurilor penale.

44. Memoriul Avocatului Poporului din Republica Moldova, p. 15.

45. Memoriu din partea coaliției de ONG-uri Viața fără violență, p. 22.

46. Ibidem.

47. Ibidem.

121. Ministerul Muncii și Protecției Sociale este autoritatea publică centrală responsabilă pentru politica de asistență socială care promovează drepturile victimelor violenței domestice, iar Secțiile/Departamentele de Asistență Socială și Protecție a Familiei sunt autoritățile publice locale împuternicite să pună în aplicare politicile de acordare a asistenței sociale victimelor și agresorilor. Aceste secții/departamente angajează un specialist care este responsabil de prevenirea și combaterea violenței domestice, de furnizarea, printre altele, de servicii de consiliere, reabilitare și reintegrare socială și de îndrumarea victimelor către alte autorități și servicii relevante.

122. Organizarea și funcționarea serviciilor sociale pentru femeile victime ale violenței sunt reglementate prin Hotărârea de Guvern privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru serviciile sociale și a Ghidurilor sectoriale elaborate pentru asistenții sociali care lucrează în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice.

123. GREVIO constată că serviciile sociale oferite victimelor violenței împotriva femeilor sunt afectate de lipsa de resurse. Potrivit informațiilor furnizate de organizațiile societății civile, în 2022, din cele 38 de miliarde de lei (aproximativ 2 miliarde de euro) alocate pentru protecția socială în bugetul de stat, doar 1,8 miliarde de lei (aproximativ 94 de milioane de euro) au fost alocate serviciilor sociale, iar doar 2% din această sumă a fost direcționată pentru finanțarea serviciilor destinate victimelor violenței domestice și victimelor traficului de ființe umane.⁴⁸ Ca urmare, sistemul de protecție socială este subdimensionat, iar asistenții sociali sunt prost plătiți și se confruntă cu un număr și mai mare de cazuri din cauza aflului de persoane care fug de războiul din Ucraina, având în vedere că serviciile sociale au și sarcina de a oferi asistență altor categorii de persoane vulnerabile, inclusiv refugiaților. În plus față de numărul redus de lucrători sociali, ratele ridicate de rotație în rândul lucrătorilor sociali duc la scăderea numărului de profesioniști suficient de calificați pentru a oferi consiliere și a face trimeri adecvate.⁴⁹ GREVIO constată că situația este deosebit de gravă în zonele rurale, unde nu există suficienți asistenți sociali specializați.

124. În plus, GREVIO a fost informat cu privire la lipsa de cooperare și de referire între serviciile locale de asistență socială și forțele de ordine din anumite regiuni.⁵⁰ În acest sens, deși cooperarea între agenții este reglementată la nivel național, în practică lipsește cooperarea proactivă între poliție, procuratură, instanțe și serviciile sociale sau ONG-urile care oferă servicii de sprijin victimelor, și este nevoie de mai multă formare pentru profesioniști în ceea ce privește trimerile și evaluarea nevoilor pentru a se asigura că femeile victime ale violenței primesc sprijin personalizat și specializat, adaptat nevoilor lor.

125. În conformitate cu articolul 23 din Legea privind promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, victimele violenței domestice sunt incluse pe lista persoanelor care au nevoie de sprijin suplimentar pentru a intra pe piața muncii. Există anumite programe pentru a facilita integrarea acestora în viața economică, cum ar fi oportunități de formare profesională, stagii de practică, locuri de muncă subvenționate pentru femeile cu dizabilități și pentru femeile cu vârsta de peste 50 de ani, consultanță și asistență pentru începerea unei activități antreprenoriale și alte inițiative de sprijinire a proiectelor locale care vizează creșterea oportunităților de angajare. Cu toate acestea, deși GREVIO nu dispune de statistici detaliate privind implementarea acestor programe, potrivit autorităților, în 2022 doar trei victime ale violenței domestice au beneficiat de acestea. Informațiile furnizate de societatea civilă au indicat absența unor servicii alternative pe termen lung pentru a asigura independența financiară a femeilor victime ale violenței.⁵¹

126. O altă problemă majoră care împiedică independența pe termen lung a victimelor față de agresor este lipsa unui program de locuințe sociale sau a oricăror alte măsuri financiare, cum ar fi subvențiile pentru chirie, pentru a oferi femeilor victime ale violenței o locuință accesibilă pe termen lung. Deși recunoaște pe deplin presiunea economică rezultată din crizele succesive de asistență medicală și umanitară care afectează Republica Moldova, GREVIO constată că furnizarea

48. A se vedea prezentarea din partea CN „Viața fără violență”, p. 12.

49. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

50. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

51. A se vedea prezentarea din partea CN „Viața fără violență”, p. 12.

de servicii de sprijin cuprinzătoare și pe termen lung care pot permite femeilor victime să obțină independența economică într-un mod durabil necesită redistribuirea resurselor financiare și umane. În acest context, GREVIO notează că violența domestică este o cauză principală a lipsei de adăpost și a instabilității locative pentru femei și copiii acestora⁵² și, ca urmare, victimele pot rămâne în relații violente din cauza dependenței economice și a alternativelor limitate de locuințe. Din acest motiv, GREVIO subliniază importanța unor soluții de locuințe accesibile pe termen mediu și lung pentru victimele violenței domestice, completate de asistență medicală și de sprijin pentru copii, pentru a se asigura că femeile își pot întemeia o viață independentă de agresor.

127. GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești să ia măsuri pentru a aloca resurse umane și financiare adecvate pentru serviciile sociale, inclusiv cele furnizate de autoritățile locale, în sprijinul victimelor tuturor formelor de violență împotriva femeilor.

128. GREVIO îndeamnă, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să asigure crearea unor programe dedicate care să vizeze abilitarea femeilor victime ale violenței domestice, inclusiv asigurarea independenței economice a acestora prin asistență financiară, educație, formare profesională, asistență în găsirea unui loc de muncă și soluții de locuire pe termen lung.

2. Servicii pentru sănătate

129. În Republica Moldova, serviciile medicale de urgență sunt acoperite de sistemul universal de asistență medicală, dar pentru alte servicii medicale este necesară o asigurare de sănătate. În timp ce unele categorii de șomeri⁵³ sunt acoperite de fondul de asigurări de sănătate, victimele violenței împotriva femeilor nu sunt incluse printre acestea și, prin urmare, trebuie să plătească pentru tratamentele care nu sunt de urgență. Potrivit unui raport al Organizației Mondiale a Sănătății, peste 10% din populația Republicii Moldova nu beneficiază de asigurare de sănătate. GREVIO ia act cu îngrijorare de informațiile primite de la organizațiile societății civile care indică faptul că un număr mare de femei victime ale violenței nu au asigurare medicală și nu pot avea acces la asistență medicală de calitate pentru problemele lor de sănătate pe termen lung, care nu sunt acoperite de fondul de asigurări de sănătate al statului.

130. O altă problemă care îngrijorează GREVIO este faptul că investigațiile medico-legale necesare pentru stabilirea circumstanțelor în care s-a produs violența împotriva femeilor în cadrul procedurilor penale nu sunt incluse printre serviciile medicale finanțate de stat, cu excepția cazului în care au fost efectuate în cursul unei anchete penale în curs de desfășurare. GREVIO constată cu îngrijorare impactul pe care acest lucru îl poate avea asupra accesului la justiție al victimelor care nu doresc să inițieze imediat proceduri penale și care nu dispun de resurse financiare pentru a plăti din buzunar examinările medico-legale. Atunci când victimele apelează la asistență medicală de urgență pentru rănilor suferite în urma violenței, GREVIO a luat cunoștință de cazuri în care medicii de familie nu au reușit să înregistreze suficient leziunile din cauza lipsei de conștientizare și de formare, ceea ce, la rândul său, diminuează șansele de succes ale victimei în cadrul anchetelor penale, în cazul în care aceasta decide să raporteze incidentele și să continue procesul legal.

131. În plus, indicațiile experților în domeniu indică o lipsă de cunoștințe în rândul profesioniștilor din domeniul sănătății cu privire la serviciile specializate pentru femeile victime ale violenței domestice, ceea ce împiedică capacitatea acestora de a le îndruma cu succes către serviciile disponibile.⁵⁴ GREVIO subliniază faptul că sectorul sănătății este adesea primul și, uneori, singurul punct de intrare pentru femeile și copiii victime ale violenței domestice și, prin urmare, joacă un rol esențial în facilitarea accesului acestora la alte servicii esențiale.

52. OCDE, „When home is not a safe haven”, 2023, p. 2.

53. Conform Legii privind asigurarea obligatorie de sănătate, categoriile de șomeri care pot beneficia de asigurarea publică de sănătate sunt următoarele: copiii cu vârsta de până la 18 ani, elevii înscriși în sistemul de învățământ la nivelurile 3–8, femeile însărcinate, parturiente și postpartum, persoanele cu dizabilități grav, accentuat sau moderat, pensionarii, șomerii înregistrați la agențiile teritoriale de ocupare a forței de muncă, persoanele care îngrijesc la domiciliu o persoană cu dizabilități grav care necesită îngrijire și/sau supraveghere permanentă din partea unei alte persoane.

54. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

132. **GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să aducă sistemul de sănătate în prim-planul eforturilor de combatere a tuturor formelor de violență împotriva femeilor, prin:**

- a. asigurarea accesului victimelor tuturor formelor de violență împotriva femeilor la asistență medicală de calitate, în mod gratuit;**
- b. asigurarea faptului că profesioniștii din domeniul sănătății sunt instruiți în ceea ce privește depistarea timpurie și prevenirea violenței împotriva femeilor și că aceștia oferă gratuit documentația adecvată pentru probele medico-legale care să poată fi utilizate de sectorul justiției penale;**
- c. elaborarea și/sau modernizarea protocoalelor și procedurilor adecvate și furnizarea de formare corespunzătoare pentru a aduce atitudinile, competențele și reacțiile profesioniștilor în fața violenței împotriva femeilor, inclusiv a violenței sexuale, la nivelul standardelor necesare;**
- d. consolidarea rolului sectorului medical în cadrul sistemului de cooperare între agenții și de referire a cazurilor.**

D. Servicii de sprijin specializat (articolul 22)

133. Scopul sprijinului specializat este de a asigura sarcina complexă de responsabilizare a victimelor prin intermediul unui sprijin optim și al unei asistențe adaptate la nevoile lor specifice. În mare parte, acest lucru este asigurat cel mai bine de organizațiile de femei și de serviciile de sprijin oferite, de exemplu, de autoritățile locale cu personal specializat și experimentat, cu cunoștințe aprofundate în materie de violență împotriva femeilor bazată pe gen. Este important să se asigure că aceste servicii sunt suficient de răspândite în întreaga țară și sunt accesibile tuturor victimelor. În plus, aceste servicii și personalul acestora trebuie să fie capabile să abordeze diferitele tipuri de violență acoperite de domeniul de aplicare al Convenției de la Istanbul și să ofere sprijin tuturor grupurilor de victime, inclusiv grupurilor greu accesibile.

134. Tipurile de sprijin pe care astfel de servicii specializate trebuie să le ofere includ oferirea de adăpost și cazare sigură, asistență medicală imediată, colectarea de probe medico-legale în cazurile de viol și agresiune sexuală, consiliere psihologică pe termen scurt și lung, asistență pentru traume, consiliere juridică, servicii de advocacy și de informare, linii telefonice de asistență pentru a direcționa victimele către tipul de serviciu potrivit și servicii specifice pentru copii ca victime sau martori.

135. Cerințele, în ceea ce privește serviciile pe care autoritățile trebuie să le ofere victimelor violenței în familie, sunt descrise la articolul 8 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie. În consecință, nouă centre de stat oferă gratuit servicii de sprijin specializat, inclusiv cazare de urgență, consiliere psihologică și asistență juridică. Unul dintre aceste centre se adresează femeilor victime ale traficului de persoane, iar patru sunt centre maternale, ale căror servicii de adăpost sunt disponibile doar pentru femeile cu copii sub o anumită vârstă, dar serviciile de zi sunt accesibile și pentru alte grupuri de femei. GREVIO observă că centrele maternale nu sunt specializate în furnizarea de servicii pentru femeile victime ale violenței, ci mai degrabă pentru toate femeile aflate în situații de criză, care includ faptul că sunt victime ale violenței, ale traficului de persoane sau se confruntă cu dificultăți financiare. GREVIO nu dispune de nicio informație privind capacitățile centrelor maternale de a furniza servicii pe baza unei înțelegeri a violenței în funcție de gen. Pe de altă parte, GREVIO salută eforturile în curs ale autorităților moldovenești de a înființa centre de agresiune sexuală pentru a oferi servicii specializate victimelor violenței sexuale.

136. În plus, o multitudine de organizații ale societății civile oferă servicii care sunt clar încadrate în abordări feministe și într-o perspectivă de gen a violenței împotriva femeilor. GREVIO constată că serviciile specializate de sprijin finanțate de stat pentru femeile victime ale violenței rămân subdezvoltate, insuficiente și adesea inaccesibile. Principalele provocări aduse în atenția GREVIO în acest domeniu sunt acoperirea geografică insuficientă; lipsa de conștientizare cu privire la nevoile specifice ale grupurilor vulnerabile de femei; indisponibilitatea îngrijirii psiho-sociale și medicale pe termen lung; fluctuația mare a personalului; lipsa de specialiști la nivel local și ineficiența echipelor

multidisciplinare locale.⁵⁵ Rapoartele indică faptul că există dificultăți deosebite în ceea ce privește furnizarea de asistență și consiliere juridică din cauza lipsei de resurse.⁵⁶ În plus, GREVIO constată că serviciile disponibile nu oferă consiliere și sprijin în legătură cu toate formele de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul.

137. Reamintind importanța sprijinului și a consilierii specializate de la femeie la femeie pentru toate formele de violență împotriva femeilor acoperite de Convenția de la Istanbul, GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești să furnizeze sau să dispună servicii adecvate de sprijin specializat pentru femei, cu o abordare de gen, pe întreg teritoriul țării și pentru toate formele de violență acoperite de Convenția de la Istanbul, inclusiv în dimensiunea lor digitală, precum și pentru copiii victimelor, acordând în același timp atenția cuvenită nevoilor femeilor care sunt sau pot fi expuse la discriminare intersectorială. Obiectivul ar trebui să fie asigurarea furnizării de sprijin imediat, pe termen mediu și lung pentru femeile victime ale violenței prin implicarea și valorificarea expertizei de lungă durată a serviciilor independente de sprijin specializat pentru femei furnizate de organizațiile societății civile.

E. Adăposturi (articolul 23)

138. Există șapte instituții publice care oferă servicii de adăpost pentru victimele violenței domestice, victimele traficului de persoane sau mamele singure care au nevoie de adăpost de urgență. Potrivit informațiilor transmise de autorități, adăposturile de stat au o capacitate totală estimată de 182 de paturi,⁵⁷ sunt gratuite, iar victimele pot sta până la trei luni, cu posibilitatea de prelungire la șase luni. În plus, există 12 adăposturi administrate de organizații neguvernamentale. Cu toate acestea, instituțiile nu primesc fonduri suficiente pentru a oferi sprijin specializat pentru femeile victime ale violenței de gen și se bazează în principal pe donatori privați și pe granturi internaționale pentru a sprijini victimele violenței.

139. Conform indicațiilor organizațiilor societății civile, capacitățile adăposturilor nu sunt suficiente pentru a răspunde nevoilor victimelor.⁵⁸ În acest sens, GREVIO constată că unele dintre centrele finanțate de stat oferă cazare doar femeilor cu copii mici. În plus, adăposturile sunt concentrate în cea mai mare parte în zonele urbane, ceea ce îngreunează accesul victimelor din zonele rurale sau izolate. GREVIO a observat că, în anumite zone, femeile fără copii, victime ale violenței, sau femeile cu copii mai mari, nu au avut altă opțiune pentru a avea acces la cazare de urgență decât să se deplaseze în alte orașe. GREVIO atrage atenția asupra necesității de a crește numărul de adăposturi specializate pentru femeile victime ale violenței și copiii acestora, pentru a se apropia de standardul minim de un loc pentru familia la 10 000 de locuitori și pentru a asigura o distribuție adecvată a acestora pe întreg teritoriul țării,⁵⁹ în conformitate cu Convenția de la Istanbul.

140. Barierele în calea accesului la adăposturi pentru femeile care aparțin anumitor grupuri au fost, de asemenea, identificate de GREVIO. Femeile cu dizabilități, în special femeile cu tulburări psiho-sociale și intelectuale, precum și femeile cu probleme de dependență se confruntă cu dificultăți

55. A se vedea prezentarea din partea Coaliției „Viața fără violență”, p. 23.

56. Memoriul Avocatului Poporului din Republica Moldova, p. 16.

57. A se vedea raportul de stat, p. 35.

58. În conformitate cu Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (și cu Raportul explicativ la Convenția de la Istanbul), articolul 23 (Adăposturi) prevede că ar trebui să existe un adăpost la 10 000 de locuitori. Având în vedere că Moldova are o populație de 2 804 801 locuitori, este nevoie de cel puțin 280 de locuri de adăpost în țară.

59. Articolul 23 din Convenția de la Istanbul prevede că părțile trebuie să se asigure că există adăposturi adecvate, ușor accesibile și în număr suficient pentru a asigura un adăpost sigur pentru femei și copii. Punctul 135 din Raportul explicativ al Convenției de la Istanbul oferă orientări părților cu privire la modul în care trebuie să evalueze dacă numărul actual de adăposturi este suficient. Mai precis, se face referire la Raportul final de activitate al Grupului operativ al Consiliului Europei pentru combaterea violenței împotriva femeilor, inclusiv a violenței domestice [EG-TFV (2008)6], care recomandă să existe un loc pentru familia la 10 000 de locuitori. Un „loc în familie” este definit în publicația Consiliului Europei „Combaterea violenței împotriva femeilor: standarde minime pentru serviciile de sprijin”, EG-VAW-Conf (2007) Study rev., ca fiind „un adult plus numărul mediu de copii”. Cu toate acestea, este important de remarcat faptul că Raportul explicativ clarifică faptul că numărul de locuri de adăpost ar trebui adaptat la nevoile/demanda reală din țară.

în a fi admise în adăposturi. Nu există adăposturi dedicate disponibile pentru aceste grupuri de femei, iar cele existente nu sunt adaptate la nevoile lor. În unele cazuri, astfel de femei sunt plasate într-o instituție psihiatrică în urma unei hotărâri judecătorești, ceea ce nu răspunde la nevoia lor de servicii de sprijin specializat în calitate de victime ale violenței de gen împotriva femeilor. În timp ce GREVIO înțelege că sprijinul de care au nevoie femeile victime ale violenței cu tulburări psihosociale sau intelectuale sau cu probleme de dependență depășește expertiza și nivelul de personal al adăposturilor pentru violența domestică, acesta subliniază că adăposturile trebuie să fie suficient de bine echipate pentru a primi femei cu nevoi diferite. GREVIO a avut anterior ocazia de a clarifica faptul că structurile generaliste nu pot înlocui spațiile de adăpost specializate pentru femeile victime ale violenței⁶⁰ și că trebuie să se acorde prioritate extinderii acestora din urmă, mai degrabă decât adaptării primelor.

141. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova:

- a. să extindă numărul și/sau capacitatea adăposturilor specializate pentru femeile victime ale violenței și pentru copiii acestora, în întreaga țară, monitorizând în același timp calitatea și sustenabilitatea financiară a acestui serviciu;
- b. să asigure accesul echitabil la astfel de servicii de adăposturi specializate pentru toate femeile victime ale tuturor formelor de violență reglementate de Convenția de la Istanbul, în special pentru femeile cu dizabilități, femeile care trăiesc în zonele rurale, femeile cu probleme de dependență, femeile în vârstă, femeile de etnie romă și femeile migrante.

F. Linii de asistență telefonică (articolul 24)

142. Din 2018, guvernul moldovenesc finanțează linia de asistență telefonică la nivel de stat operată de ONG-ul La Strada, „Linia de încredere pentru femei și fete”, pentru victimele violenței împotriva femeilor, care este accesibilă 24 de ore din 24, 7 zile din 7 și gratuit. Acest serviciu anonim și confidențial oferă consiliere psihologică primară pentru victimele violenței domestice, consiliere privind recunoașterea semnelor de violență într-o relație și modul de a construi o relație non-violentă, precum și consiliere juridică și direcționarea victimelor către servicii specializate. Potrivit informațiilor furnizate de autorități, în 2021, linia Trust Line a primit 1956 de apeluri, ceea ce reprezintă aproximativ același număr ca în 2020. În ambii ani, 84% dintre beneficiari au fost femei. Numărul de apelanți a scăzut ușor în 2022, cu 1530 de apeluri înregistrate de furnizorul de servicii, dintre care 80% au fost de la femei.

143. Există, de asemenea, două linii telefonice gratuite pentru victimele violenței domestice, administrate de ONG-uri, dintre care una funcționează în regiunea transnistreană.

144. GREVIO consideră că înființarea Trust Line este un bun exemplu de externalizare a serviciilor sociale către ONG-uri cu expertiză relevantă și de finanțare a acestora pe termen lung. Cu toate acestea, constată că linia de asistență telefonică este disponibilă doar în limbile română și rusă, iar domeniul de aplicare pare să se limiteze la violența domestică și, într-o anumită măsură, la violența sexuală. Nu este clar în ce măsură victimele căsătoriilor forțate, ale MGF, ale hărțuirii sexuale sau ale hărțuirii pot primi asistență și consiliere.

145. GREVIO este îngrijorat și de rapoartele care indică faptul că, în 2020, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a inițiat discuții pentru fuzionarea a trei linii de asistență specializată într-una singură, pentru optimizare financiară. Este vorba despre Linia de încredere, linia de asistență pentru copii și linia de asistență pentru persoanele cu dizabilități. Fuzionarea acestor linii de asistență telefonică ar putea dilua nivelul de specializare a respondenților acestora și afecta calitatea serviciilor furnizate. GREVIO reamintește în acest context că convenția prevede înființarea unei linii naționale de asistență telefonică dedicate furnizării de asistență psihologică, consiliere, consultanță juridică și referire la servicii specializate pentru victimele tuturor formelor de violență care intră în domeniul

60. A se vedea raportul de evaluare GREVIO privind Franța, punctul 154.

de aplicare al acesteia. Liniile de asistență telefonică generice nu reușesc să îndeplinească aceste cerințe.

146. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să asigure funcționarea unei linii telefonice de asistență gratuită, anonimă și non-stop, la nivel de stat, dedicată femeilor victime ale diferitelor forme de violență reglementate de Convenția de la Istanbul, care este capabilă să ofere consiliere victimelor, cu respectarea confidențialității tuturor apelanților, și care este operată de personal calificat și instruit în toate formele de violență reglementate de convenție.

G. Sprijin pentru victimele violenței sexuale (articolul 25)

147. La momentul vizitei de evaluare a GREVIO în Republica Moldova, nu existau în țară centre operaționale de criză în caz de viol sau centre de referire pentru violență sexuală. În încercarea de a remedia acest neajuns, în 2021 a fost inițiată crearea unui serviciu specializat pentru victimele violenței sexuale la Ungheni de către autoritățile moldovenești, cu sprijinul UN Women Moldova, UNICEF și Uniunea Europeană.

148. Odată devenit operațional, acest centru va oferi sprijin și asistență permanentă, standardizată și multidisciplinară pentru victimele agresiunilor sexuale, în conformitate cu Convenția de la Istanbul. Victimele vor putea avea acces la centru prin autosesizare sau prin referire de către alte servicii. De asemenea, acestea vor avea posibilitatea de a fi însoțite în timpul procedurilor din centru de o persoană la alegerea lor. Serviciile oferite în centrul pentru agresiuni sexuale vor include consiliere preliminară, dacă este necesar, îngrijire ulterioară și consiliere psihologică, precum și îndrumarea către alte servicii, dacă victima dorește acest lucru. Un expert criminalist intern va fi angajat pentru a colecta probe, inclusiv probe biologice și fotografice. Centrul este situat în cadrul unei unități medicale și este conectat la o zonă de recepție privată a departamentului de ginecologie al spitalului, unde victimele pot fi supuse unui examen medical, pot beneficia gratuit de contracepție de urgență, de teste pentru boli cu transmitere sexuală și de tratament profilactic post-expunere la HIV (HIV-PEP) gratuit. De asemenea, unitățile sunt dotate cu tehnologie de videoconferință pentru a înregistra mărturia victimei luată în prezența unui consilier psihologic. Faza de pilotare de doi ani a centrului este prevăzută să înceapă în 2023. În această perioadă, exploatarea centrului va fi licitată de către organizațiile donatoare către un ONG. GREVIO a fost informat cu privire la posibilitatea ca guvernul moldovean să preia finanțarea centrului după faza de pilotare de doi ani.⁶¹

149. Între timp, examinarea și tratamentul medical al victimelor violenței sexuale este asigurat în instituțiile medicale, în conformitate cu Protocolul clinic standardizat privind managementul clinic al cazurilor de viol, emis de Ministerul Sănătății. GREVIO notează totuși că examinările medico-legale sunt asigurate de Centrul de Medicină Legală, care are un sediu central principal la Chișinău și unități mai mici în întreaga țară. GREVIO notează că aceste unități sunt adesea situate mai departe de zonele rurale, ceea ce înseamnă că victimele suportă costurile și povara deplasării pentru a se supune examinărilor medico-legale, ceea ce reprezintă un obstacol în calea accesului femeilor la justiție.

150. GREVIO subliniază necesitatea de a asigura servicii de sprijin pentru toate victimele violului și ale violenței sexuale, inclusiv pentru grupurile greu accesibile. În același timp, GREVIO reamintește importanța asigurării unui sprijin cuprinzător pentru victimele violenței sexuale, inclusiv servicii de consiliere pe termen lung și oferirea de sprijin practic victimelor în instanță și în timpul procedurilor judiciare. Ținând cont de faptul că serviciul planificat descris mai sus corespunde în mare parte definiției centrului de referire în caz de violență sexuală, care răspunde nevoilor victimelor agresiunilor sexuale recente, GREVIO atrage atenția asupra întrebării dacă femeile din Moldova au nevoie de asistență și pentru incidentele de violență sexuală care au avut loc în trecut, deoarece multe femei care au supraviețuit traumei provocate de viol ar putea avea nevoie de sprijin psihologic pe termen lung, oferit în mod obișnuit de centrele de criză pentru violuri. Deși GREVIO este conștient

61. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

de faptul că Convenția de la Istanbul nu impune statelor părți să înființeze ambele tipuri de centre stipulate la articolul 25 (centre de criză pentru victimele violurilor și centre de referire pentru violență sexuală),⁶² subliniază totuși că experiența centrelor de criză pentru violuri din alte țări⁶³ arată că aspectele esențiale ale activității acestora includ furnizarea de servicii și sprijin în mod confidențial și asumarea unui angajament față de victime că nu vor fi presate să raporteze violența (menținând în același timp că, dacă doresc să raporteze, vor fi sprijinite de personalul centrului de criză pentru violuri pe tot parcursul procesului judiciar). Fiind conștienți de stigmatul asociat cu violența sexuală, se poate presupune că multe femei din Moldova ar prefera opțiunea de a primi sprijin și asistență confidențială.

151. Prin urmare, inițiativa luată prin intermediul primului centru pilot pentru victimele violenței sexuale finanțat de donatori externi este promițătoare. Cu toate acestea, un astfel de serviciu ar trebui să fie extins în întreaga țară și ar trebui, de asemenea, să evolueze într-un serviciu durabil, cu finanțare de stat alocată pentru perioada de după faza inițială a proiectului.

152. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să-și continue eforturile de a înființa centre de referire în caz de violență sexuală și/sau centre de criză în caz de viol și să asigure o finanțare de stat durabilă dincolo de faza inițială a proiectului, reamintind că un astfel de centru ar trebui să fie disponibil la fiecare 200 000 de locuitori⁶⁴ și că răspândirea geografică a acestora ar trebui să le facă accesibile victimelor din zonele rurale la fel de mult ca și în orașe. Colectarea probelor medico-legale și eliberarea certificatelor medico-legale nu trebuie să impună o povară financiară asupra victimei.

H. Protecția și sprijinul acordat copiilor martori (articolul 26)

153. Obligația prevăzută în acest articol este de a se asigura că, ori de câte ori copiii au fost martori la violență domestică, viol, hărțuire sexuală sau alte forme de violență reglementate de convenție, serviciile furnizate victimelor directe sunt, de asemenea, echipate pentru a răspunde nevoilor și drepturilor copiilor care au fost prezenți. Deși acest lucru este cel mai relevant pentru cazurile de violență domestică, este important de reținut faptul că și alte forme de violență pot fi văzute de copii.

154. Cercetările au arătat că copiii care sunt martori la agresiunea unuia dintre părinți asupra celuilalt în casă dezvoltă adesea probleme emoționale, tulburări de funcționare cognitivă și acceptă atitudini legate de violență care trebuie abordate pe termen lung.⁶⁵ Prin urmare, este de o importanță crucială să se asigure accesul acestora la consiliere psihologică și terapie de îndată ce ajung în atenția autorităților.

155. GREVIO salută recunoașterea efectului dăunător asupra copiilor care sunt martori la violența domestică în articolul 2 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie, care recunoaște în mod expres copiii care sunt martori la violența domestică ca victime de sine stătătoare.

156. GREVIO salută, de asemenea, eforturile autorităților moldovenești de a oferi sprijin copiilor martori ai violenței domestice prin înființarea unor centre specializate bazate pe modelul Barnahus.⁶⁶ Aceste centre au ca scop reducerea riscului de victimizare secundară prin realizarea și înregistrarea

62. Raportul explicativ al Convenției de la Istanbul, punctul 139.

63. Brankovic B. și Saidlear C. (2021), „Promising practices of establishing and providing specialist support services for women experiencing sexual violence: A legal and practical overview for women’s NGOs and policy makers in the Western Balkans and Turkey”, WAVE, WAVE, Viena, Uniunea Europeană, Platforma de consolidare a societății civile și UN Women: <https://wave-network.org/promising-practices-of-establishing-and-providing-specialist-support-services-for-women-experiencing-sexual-violence-a-legal-and-practical-overview-for-womens-ngos-and-policy-makers-in-the-w/>

64. Raportul explicativ al Convenției de la Istanbul, punctul 142.

65. „Problems associated with children’s witnessing of domestic violence”, Jeffrey L. Edleson, *VAW Net*, disponibil la: www.vawnet.org/sites/default/files/materials/files/2016-09/AR_Witness.pdf

66. Pentru mai multe informații despre acest model, a se vedea raportul GREVIO privind Norvegia.

interviurilor adaptate copiilor, efectuarea de examinări medico-legale și oferirea de sprijin psihologic și social.

157. În cazul în care martorii copii nu pot avea acces la un Barnahus, articolul 110¹ din Codul de procedură penală stabilește condiții speciale pentru audierea martorilor copii de violență domestică cu vârsta sub 18 ani. Audierea acestora este realizată de un intervievator specializat în săli adaptate copiilor, dotate cu echipament de înregistrare audio/video. Înregistrarea interviului înlocuiește apoi necesitatea ca minorul să participe personal la o audiere în cadrul procedurilor judiciare, pentru a preveni o traumatizare suplimentară. GREVIO a observat că unele secții de poliție sunt dotate cu astfel de săli de interviu adaptate copiilor, dar nu deține informații cu privire la faptul dacă acestea sunt disponibile în fiecare secție de poliție și/sau tribunal din țară. GREVIO ia act, de asemenea, de preocupările exprimate de organizațiile societății civile cu privire la lipsa unor reglementări care să stabilească criteriile de acreditare a specialiștilor care interviuează copilul. În mod similar, deși legea prevede că copiii care participă la procedurile judiciare ar trebui să fie însoțiți de un psiholog, în multe cazuri această sarcină este îndeplinită de pedagogi sau psihologi școlari care nu au neapărat nivelul de specializare necesar.⁶⁷

158. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să intensifice măsurile pentru a da un sens mai practic recunoașterii juridice a efectelor nocive pe care le are asupra copiilor prezența la violența domestică, inclusiv prin elaborarea unor orientări adecvate și prin furnizarea de formare specializată. GREVIO încurajează, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să furnizeze servicii de sprijin adecvate pentru acești copii, adaptate nevoilor lor, inclusiv prin asigurarea accesului la un centru Barnahus în toate regiunile.

I. Raportarea de către profesioniști (articolul 28)

159. Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie stipulează că „persoanele responsabile, alte persoane care știu că există un pericol pentru viața și sănătatea unei potențiale victime trebuie să comunice acest lucru autorităților competente cu atribuții [pentru] prevenirea și combaterea violenței în familie. În alte cazuri, raportarea se va face numai cu consimțământul victimei”. În plus, Legea privind reabilitarea victimelor infracțiunilor, care se aplică și furnizorilor de servicii din societatea civilă, indică faptul că furnizorii de servicii „au obligația de a anunța poliția în cazul în care, din conversația cu victima, deduc că aceasta se află în pericol”. În plus, articolul 22 din Instrucțiunea privind mecanismul de cooperare intersectorială în cazurile de violență în familie prevede că „în cazurile de violență în familie cu un grad ridicat de risc pentru viața și/sau integritatea fizică și/sau psihică a victimei, specialiștii care au identificat/asistat victima sunt obligați să informeze imediat poliția și structura teritorială de asistență socială cu privire la acest caz”.

160. În timp ce GREVIO consideră că formularea legislației este în conformitate cu cerințele articolului 28 din Convenția de la Istanbul, acesta subliniază o lipsă îngrijorătoare de conștientizare în rândul tuturor profesioniștilor relevanți cu privire la aplicarea acestor obligații în practică. În timpul vizitei de evaluare a GREVIO, toți profesioniștii cu care s-a întâlnit delegația au declarat că sunt obligați să raporteze la poliție toate incidentele de violență împotriva femeilor, inclusiv violența domestică și sexuală, indiferent de consimțământul victimei.

161. GREVIO subliniază că astfel de practici pot constitui o barieră care împiedică femeile victime ale violenței să solicite ajutor dacă nu doresc să inițieze proceduri formale și/sau se tem de consecințele raportării violenței, pentru ele sau pentru copiii lor (de exemplu, represalii din partea agresorului, nesiguranță financiară, izolare socială sau îndepărtarea copiilor din grija lor). În acest sens, GREVIO este deosebit de îngrijorat de lipsa de cunoaștere a obligațiilor de raportare în rândul personalului medical. Un element fundamental al relației medic-pacient este cel al confidențialității, iar profesioniștii din domeniul sănătății sunt, în general, obligați să respecte confidențialitatea pacientului. Acest lucru se bazează pe ideea că persoanele nu ar trebui să fie împiedicate să solicite tratament medical de teama dezvăluirii stării lor de sănătate unei terțe părți. O relație confidențială

67. A se vedea prezentarea coaliției „Viață fără violență”, p. 31.

este o condiție prealabilă pentru a oferi pacienților un diagnostic corect și cea mai bună îngrijire medicală posibilă. Acest lucru este și mai important pentru victimele violenței domestice, ale violului, ale violenței sexuale sau ale altor forme de violență reglementate de convenție. În același timp, personalul medical, în special medicii generaliști, joacă un rol important în identificarea victimelor violenței domestice și pot fi singurii profesioniști care știu despre abuzurile la care sunt supuse victimele.

162. Obligația prevăzută la articolul 28 din convenție este formulată cu atenție pentru a permite personalului medical, în cazul în care are motive întemeiate să creadă că a fost comis un act grav de violență și că se așteaptă la alte acte grave de violență împotriva unui adult, să raporteze suspiciunea lor autorităților competente fără a risca să fie sancționat pentru încălcarea obligației de confidențialitate profesională. Cu toate acestea, în acele cazuri în care nu există motive rezonabile de a crede că ar putea fi comise alte acte grave de violență, ar trebui să se respecte autonomia personală și alegerea femeii în cauză. Raportul explicativ precizează în mod explicit că această dispoziție nu impune o obligație de raportare pentru acești profesioniști.⁶⁸ Excepție ar fi cazurile în care victima este minoră sau nu se poate proteja din cauza unor dizabilități fizice sau mentale.⁶⁹

68. Raportul explicativ al Convenției de la Istanbul, punctul 147.

69. Raportul explicativ al Convenției de la Istanbul, punctul 148. În ceea ce privește violența comisă împotriva copiilor, Comentariul general nr. 13 (2011) al Convenției cu privire la drepturile copilului, punctul 49, prevede că „în fiecare țară, raportarea cazurilor, a suspiciunilor sau a riscului de violență ar trebui, cel puțin, să fie cerută de către profesioniștii care lucrează direct cu copiii”. În ceea ce privește căsătoria forțată și MGF, Recomandarea generală comună nr. 31 a Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor/Observația generală nr. 18 a Comitetului pentru drepturile copilului privind practicile dăunătoare, din 14 noiembrie 2014, la punctul 55J, prevede că „statele părți ar trebui să se asigure că legea prevede obligativitatea ca profesioniștii și instituțiile care lucrează pentru și cu copiii și femeile să raporteze incidentele reale sau riscul unor astfel de incidente, dacă au motive rezonabile să creadă că o practică dăunătoare a avut loc sau ar putea avea loc. Responsabilitățile de raportare obligatorie ar trebui să asigure protecția vieții private și a confidențialității celor care raportează”.

V. Drept material

163. Reamintind principiul emancipării femeilor integrat în întreaga convenție și pentru a menține încrederea victimelor în servicii, GREVIO încurajează insistent autoritățile moldovenești să se asigure că obligația de a raporta impusă profesioniștilor este temperată de furnizarea de informații complete și sensibile victimei, pentru a-i permite acesteia să ia o decizie în cunoștință de cauză și să-și păstreze autonomia. În acest scop, GREVIO încurajează insistent autoritățile moldovenești să se asigure că toți profesioniștii relevanți sunt informați cu privire la cerința de a obține consimțământul prealabil al victimei înainte de a raporta autorităților de aplicare a legii, cu excepția situațiilor în care există motive rezonabile de a crede că a fost comis un act grav de violență care intră în domeniul de aplicare al convenției și că sunt de așteptat alte acte grave.

164. Capitolul V din Convenția de la Istanbul cuprinde o serie de dispoziții referitoare la dreptul material, atât în domeniul dreptului civil, cât și în cel al dreptului penal. Scopul acestora este de a contribui la crearea, în toate părțile la convenție, a cadrului legislativ necesar pentru a preveni violența împotriva femeilor, pentru a le proteja împotriva victimizării ulterioare și pentru a asigura o intervenție și o urmărire penală solide din partea agențiilor de aplicare a legii. Din motive de prioritizare, această secțiune a raportului abordează mai multe, dar nu toate dispozițiile capitolului V din convenție.

A. Drept civil

1. Remedii civile împotriva statului – asigurarea diligenței necesare (articolul 29)

165. Un obiectiv central al convenției este de a pune capăt impunității pentru actele de violență împotriva femeilor. Acest lucru presupune nu numai ca agresorii individuali să fie trași la răspundere prin intermediul dreptului penal și al altor măsuri, ci și să fie disponibile căi legale pentru a contesta și a aborda orice eșec al actorilor statali de a se conforma obligației de diligență în ceea ce privește prevenirea, investigarea și pedepsirea actelor de violență (articolul 5, alineatul (2) din convenție).

166. Principiul răspunderii disciplinare, civile, administrative și penale a funcționarilor publici este consacrat la articolul 56 din Legea privind funcția publică și statutul funcționarilor publici. În consecință, funcționarii publici pot fi trași la răspundere pentru încălcarea îndatoririlor lor oficiale și a normelor de conduită relevante, precum și pentru neglijență în îndeplinirea sarcinilor lor, inclusiv pentru incapacitatea de a preveni și de a proteja victimele violenței împotriva femeilor. Articolul 2 din Legea privind poliția prevede, de asemenea, că principalele atribuții ale poliției includ, printre altele, protecția vieții, a drepturilor și a demnității celorlalți, prevenirea infracțiunilor și protecția ordinii publice. În conformitate cu articolul 21 alineatul (8) din aceeași lege, un ofițer de poliție poate fi demis pentru comiterea de infracțiuni care discreditează poliția. În general, articolul 53 din Constituția Republicii Moldova susține principiul răspunderii statului pentru pierderile și prejudiciile cauzate persoanelor fizice ca urmare a acțiunilor funcționarilor publici, inclusiv ale organelor de anchetă și ale instanțelor judecătorești. Cu toate acestea, nu au fost puse la dispoziția GREVIO date cu privire la numărul de acțiuni civile intentate împotriva statului și la rezultatele acestora, ceea ce face dificilă evaluarea faptului dacă acesta este un instrument utilizat în contextul eșecului de a preveni violența împotriva femeilor și de a proteja femeile victime. În mod similar, nu sunt disponibile date privind numărul de cazuri în care au fost luate măsuri disciplinare împotriva funcționarilor publici care nu au reușit să prevină, să investigheze și să urmărească penal actele de violență reglementate de Convenția de la Istanbul.

167. GREVIO reamintește că obligația care decurge din articolul 29 alineatul (2) din convenție este în conformitate cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”) privind nerespectarea de către autoritățile publice a obligațiilor pozitive care le revin în temeiul articolului 2 (dreptul la viață) și al articolului 3 (interzicerea torturii) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Convenția”). GREVIO notează în acest sens că mai

multe hotărâri pronunțate de Curte⁷⁰ au remarcat faptul că funcționarii publici nu au luat măsuri eficiente și nu au asigurat pedepsirea agresorului, deși cunoșteau pericolul unor noi acte de violență domestică, ceea ce echivala cu tolerarea repetată a unei astfel de violență și reflectau o atitudine discriminatorie față de victimele ca femei. Într-unul dintre aceste cazuri,⁷¹ Curtea a constatat, de asemenea, nerespectarea obligațiilor pozitive în temeiul articolului 8 (dreptul la viață privată), în special pentru că autoritățile nu au luat măsuri adecvate pentru a proteja două fiice minore de faptul că au fost martore la agresiunile violente ale tatălui lor asupra mamei lor și la efectele unui astfel de comportament asupra lor, precum și pentru a preveni repetarea unui astfel de comportament. Într-o cauză mai recentă, Curtea a constatat o încălcare a articolului 14 (interzicerea discriminării) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului coroborat cu articolul 3, pe motiv că refuzul continuu al autorităților de a aplica măsuri de protecție într-un caz de violență domestică, invocând motive care minimalizau gravitatea plângerilor de violență ale victimei și subminau credibilitatea declarațiilor acesteia, nu a reprezentat un eșec izolat sau o întârziere în abordarea violenței împotriva reclamantei, ci, de fapt, a tolerat o astfel de violență, reflectând o atitudine discriminatorie față de victimă ca femeie.⁷²

168. GREVIO salută măsurile luate de autoritățile moldovenești pentru a remedia deficiențele identificate în aceste cazuri, inclusiv înființarea în 2022 a unei comisii de monitorizare și analiză a cazurilor de violență domestică soldate cu moartea sau vătămarea corporală gravă a victimei. Acest mecanism va avea sarcina de a examina acțiunile și inacțiunile autorităților competente în astfel de cazuri, în vederea prevenirii acestora pe viitor. Deși comisia nu și-a finalizat încă analiza, GREVIO consideră că acesta este un pas pozitiv în direcția asigurării unei diligențe corespunzătoare în abordarea cazurilor care implică violența împotriva femeilor.

169. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să se asigure, prin toate mijloacele disponibile, că victimele oricărei forme de violență împotriva femeilor care intră sub incidența Convenției de la Istanbul sunt conștiente și dispun de mijloace practice pentru a contesta și a aborda orice eșec din partea funcționarilor de stat în îndeplinirea obligațiilor lor profesionale. GREVIO încurajează, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să întocmească statistici relevante cu privire la numărul de reclamații formulate împotriva autorităților și numărul de remedii acordate în urma acestora.

2. Compensație (articolul 30)

170. În conformitate cu Codul de procedură penală al Republicii Moldova, compensația primară din partea agresorului este disponibilă femeilor victime ale violenței în cadrul procedurilor penale (articolul 219) sau prin intentarea unui proces civil separat (articolul 221). În consecință, victimele infracțiunilor pot participa la procedurile penale în calitate de părți civile și pot solicita compensație pentru daune materiale și/sau morale de la făptuitor. În cazul în care nu se depune nicio acțiune civilă de despăgubire în cadrul procedurii penale sau dacă instanța penală nu soluționează acțiunea civilă sau, alternativ, dacă pierderile nu sunt acoperite în întregime, victima sau succesorii acesteia pot depune o cerere de despăgubire în fața unei instanțe civile. Nu există date care să indice câte victime ale violenței împotriva femeilor au beneficiat de compensație, fie în cadrul procedurilor civile, fie în cadrul procedurilor penale și ce sume au fost acordate.

171. În ceea ce privește compensația secundară din partea statului pentru victimele infracțiunilor, Republica Moldova și-a rezervat dreptul de a nu aplica articolul 30, alineatul (2) din Convenția de la Istanbul. Cu toate acestea, GREVIO notează că Legea privind reabilitarea victimelor infracțiunilor stabilește un mecanism prin care victimele violenței, inclusiv ale violenței împotriva femeilor, au dreptul la compensații financiare din partea statului, deși nu era pe deplin funcțional la momentul elaborării raportului.

70. *Eremia c. Republicii Moldova*, cererea nr. 3564/11; *B. c. Republicii Moldova*, cererea nr. 61382/09; *Mudric c. Republicii Moldova*, cererea nr. 74839/10; *T.M. și C.M. c. Republicii Moldova*, cererea nr. 26608/11; și, mai recent, *Luca c. Republicii Moldova*, cererea nr. 55351/17.

71. *T.M. și C.M. c. Republicii Moldova*, Cererea nr. 26608/11, disponibilă la: <https://hudoc.exec.coe.int/?i=004-14229>

72. *Luca c. Republicii Moldova*, Cererea nr. 55351/17, punctul 105. Această cauză nu a devenit încă definitivă la momentul adoptării prezentului raport (a se vedea articolul 44 § 2 din CEDO).

172. **GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să ia măsuri suplimentare pentru ca:**

- a. **să faciliteze accesul victimelor la compensație în cadrul procedurilor civile și penale și să se asigure că aceste compensații sunt atribuite cu promptitudine și sunt proporționale cu gravitatea prejudiciului suferit;**
- b. **să colecteze date cu privire la numărul de cazuri în care femeile victime ale violenței au solicitat și au obținut compensație de la agresor pentru infracțiuni care intră sub incidența Convenției de la Istanbul.**

173. **GREVIO invită, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să ia în considerare posibilitatea de a-și ridica rezerva față de articolul 30, alineatul (2) din Convenția de la Istanbul.**

3. Tutelă, drepturi de vizită și siguranță (articolul 31)

174. Deciziile privind tutela și dreptul de vizită în cazul familiilor cu un istoric de abuz necesită o echilibrare atentă a diferitelor interese în joc. Articolul 31 din convenție urmărește să garanteze că incidentele de violență reglementate de convenție, în special violența domestică, sunt luate în considerare în deciziile privind drepturile de tutelă și de vizită, pentru a se asigura că exercitarea acestor drepturi nu aduce atingere drepturilor și siguranței victimei sau a copiilor.

175. Codul familiei din Republica Moldova conține dispoziții care permit revocarea sau limitarea răspunderii părintești, inclusiv a drepturilor de tutelă și de vizită.

176. Deși, în cazul divorțului, regula este cea a răspunderii părintești partajate, articolele 67–68 din Codul familiei prevăd că, din anumite motive și având în vedere interesul superior al copilului, instanța poate decide ca autoritatea părintească să fie exercitată exclusiv de către unul dintre părinți. Articolul 67 din Codul familiei prevede o listă neexhaustivă a motivelor care pot duce la încetarea drepturilor părintești, printre care se numără violența fizică, psihologică sau sexuală împotriva copilului. Legea prescrie circumstanțele specifice în care astfel de măsuri trebuie luate în considerare de către instanță, care se axează, în general, pe protejarea siguranței și dezvoltării copilului de riscul sau de incapacitatea părintelui de a exercita îngrijirea părintească.

177. Potrivit informațiilor furnizate de autorități, versiunea de proiect a modificărilor legislative care a intrat în vigoare la 9 ianuarie 2023 includea o modificare a articolului 38 din Codul Familiei pentru a face obligatorie luarea în considerare de către instanțele de judecată a istoricului de violență din partea partenerului intim atunci când se decide cu privire la responsabilitățile parentale. GREVIO constată cu regret că această dispoziție pare să fi fost exclusă din modificările adoptate. În plus, GREVIO a observat că instanțele de familie nu efectuează evaluări ale riscurilor și nici nu solicită în mod sistematic dezvăluirea planurilor de evaluare a riscurilor și de siguranță întocmite de agențiile de aplicare a legii și/sau de alte părți interesate competente în cazurile de violență domestică, astfel încât acestea să poată fi luate în considerare la stabilirea interesului superior al copilului.⁷³ GREVIO subliniază, prin urmare, necesitatea ca instanțele să solicite în mod proactiv informații de la alte organisme, inclusiv de la autoritățile de aplicare a legii, autoritățile din domeniul sănătății și al educației, precum și de la serviciile specializate de sprijin pentru femei. GREVIO remarcă, de asemenea, necesitatea de a monitoriza și de a urmări practicile instituționale/judiciare legate de drepturile de tutelă și de vizită, cu scopul de a analiza modul în care soluțiile legislative și reglementările au fost aplicate în practică.

178. În ceea ce privește măsurile instituite pentru a se asigura că exercitarea drepturilor de vizită sau de tutelă nu pune în pericol drepturile și siguranța victimei sau a copiilor acesteia, GREVIO a fost, de asemenea, alertat cu privire la practici îngrijorătoare în acest sens. Experții în domeniu au subliniat că, de multe ori, copiii li se cere să se întâlnească cu părintele abuziv fără a se asigura

73. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

amenajări și spații adecvate, în unele cazuri obligând mama să faciliteze vizitarea între agresor și copiii săi în absența altor soluții.⁷⁴

179. În timp ce GREVIO constată că legislația moldovenească permite limitarea drepturilor de tutelă și de vizită, în cazul în care acest lucru poate pune în pericol siguranța femeilor victime ale violenței domestice și a copiilor lor, GREVIO este îngrijorat de lipsa de înțelegere în rândul judecătorilor și a altor profesioniști a prejudiciului pe care îl suportă copiii care sunt martori ai violenței domestice. GREVIO reamintește că incidentele de violență din partea unui părinte împotriva altuia au un impact grav asupra copiilor. Expunerea la astfel de violență generează teamă, provoacă traume, afectează negativ dezvoltarea copiilor și este recunoscută ca fiind o formă de violență psihologică. Astfel, GREVIO atrage atenția asupra necesității unei formări adecvate a judecătorilor și a profesioniștilor relevanți, în vederea creșterii gradului de conștientizare a acestora cu privire la efectele nocive ale expunerii copiilor la violență.

180. Neajunsurile procedurilor de tutelă și de vizitare în cazul în care există un istoric de violență domestică au fost, de asemenea, confirmate în două hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului. În cauza *Luca c. Republicii Moldova*, în care reclamanta, care a fost victima violenței domestice, s-a plâns că copiii lor comuni au refuzat să aibă orice contact cu ea după ce a fost luată de către agresor, în ciuda unui ordin de protecție în vigoare la momentul respectiv. În cadrul procedurii de divorț care a urmat, instanța de divorț competentă a acordat tutela copiilor agresorului, ceea ce a dus la retragerea *de facto* a drepturilor de vizită ale reclamantei, întrucât, potrivit reclamantei, autoritatea de protecție a copilului nu a reușit să ofere niciun sprijin la timp pentru a preveni înstrăinarea în continuare a copiilor și nu a reușit să evalueze motivele ostilității acestora față de mama lor, în ciuda contextului de violență domestică. În această hotărâre, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a articolului 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului pe motiv că autoritățile nu au investigat dacă comportamentul copiilor era legat de faptul că au fost martori la violență domestică sau de impactul asupra lor al conviețuirii cu autorul violenței domestice.⁷⁵ Curtea a concluzionat că autoritățile moldovenești ar fi trebuit să ia în considerare incidentele de violență domestică la stabilirea drepturilor de vizită ale copiilor.⁷⁶

181. În mod similar, în cauza *Bîzdîga c. Republicii Moldova*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reiterat că, în cadrul procedurilor privind drepturile de tutelă și de vizită ale copiilor într-un context de violență domestică, trebuie să se pună accentul în primul rând pe interesul superior al copilului, iar o evaluare a oricăror riscuri de violență sau alte forme de rele tratamente trebuie să facă parte integrantă din aceste proceduri. Din acest motiv, Curtea a constatat că un presupus istoric de violență domestică a fost un factor relevant și chiar obligatoriu care trebuie să fie luat în considerare în evaluarea autorităților naționale atunci când decid asupra drepturilor de vizită.⁷⁷

182. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să ia măsurile necesare pentru a se asigura că, la stabilirea drepturilor de tutelă și de vizită sau la introducerea de măsuri care afectează exercitarea autorității părintești, autoritățile competente sunt obligate să ia în considerare toate aspectele legate de violența împotriva femeilor și de violența domestică și să evalueze dacă această violență ar putea justifica restricționarea drepturilor de tutelă și de vizită. În special, GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova:

- a. să solicite în mod explicit, prin mijloace adecvate, tuturor părților relevante care joacă un rol în stabilirea drepturilor de tutelă și de vizită (asistenți sociali, sistemul judiciar, psihologi, psihiatri pentru copii și alte persoane care oferă expertiză instanțelor) să depisteze și să ia în considerare orice incident de violență care intră sub incidența**

74. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

75. *Luca c. Republicii Moldova*, nr. 55351/17, 17 octombrie 2023, punctul 91, disponibil la: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-228151>. Vă rugăm să rețineți că această hotărâre nu a devenit încă definitivă la momentul adoptării prezentului raport (articolul 44 § 2 din CEDO).

76. Ibidem, punctul 92.

77. *Bîzdîga c. Republicii Moldova*, nr. 15646/18, 17 octombrie 2023, paragraful 62, disponibil la: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-228152>. Vă rugăm să rețineți că această hotărâre nu a devenit încă definitivă la momentul adoptării prezentului raport (articolul 44 § 2 din CEDO).

- Convenției de la Istanbul, pe baza unor orientări care țin seama de dimensiunea de gen, și să se asigure că acești profesioniști beneficiază de o formare adecvată;**
- b. să consolideze cooperarea interinstituțională și schimbul de informații între instanțele civile și instanțele penale, precum și între aceste instanțe și serviciile care asistă și sprijină victimele violenței și copiii acestora sau alte organisme, cum ar fi serviciile specializate pentru femei, serviciile de protecție socială și de sănătate sau instituțiile de învățământ;**
 - c. să asigure, prin formare și prin orientări/protocoale adecvate, recunoașterea (de către profesioniștii relevanți, în special de către judecători) a faptului că fiind martor la acte de violență împotriva unei persoane apropiate pune în pericol interesul superior al copilului;**
 - d. să includă proceduri de evaluare a riscurilor în stabilirea drepturilor de tutelă și de vizită în urma violenței domestice, pentru a determina interesul superior al copilului, precum și să introducă posibilitatea ca profesioniștii relevanți să monitorizeze acordurile de vizitare și să documenteze (posibilele) dovezi de abuz sau efectele dăunătoare ale vizitelor (supravegheate) și să informeze instanța cu privire la astfel de dovezi sau la copiii expuși riscului de abuz, astfel încât instanțele să-și poată revizui sau reconsidera deciziile privind vizitele pe baza unor informații actualizate;**
 - e. să doteze centrele de asistență socială cu resurse adecvate, inclusiv spațiu suficient și personal profesionist, pentru a permite ca vizitele supravegheate să se desfășoare într-un mediu sigur și cu sprijinul necesar, precum și pentru a recunoaște eventualele semne de suferință la copii ca urmare a contactelor supravegheate.**

B. Drept penal

1. Violența psihologică (articolul 33)

183. Articolul 33 din convenție impune părților să incrimineze violența psihologică, care este definită ca fiind comportamentul intenționat de a afecta grav integritatea psihologică a unei persoane prin constrângere sau amenințări.

184. GREVIO salută includerea violenței psihologice în infracțiunea de violență domestică prevăzută la articolul 201¹ din Codul penal, a cărei formulare pare să surprindă un model de abuz repetat și prelungit, prin incriminarea comportamentului de a provoca „izolare sau intimidare în vederea impunerii voinței proprii sau a stabilirii controlului asupra victimei”. Acesta salută, de asemenea, includerea violenței psihologice în definiția violenței domestice prevăzută la articolul 2 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie.

185. Cu toate acestea, nu este clar în ce măsură dispozițiile de mai sus sunt utilizate în ceea ce privește violența psihologică comisă de partenerii sau foștii parteneri abuzivi, deoarece datele colectate cu privire la articolul 201¹ din Codul penal nu sunt dezagregate în funcție de forma de violență și nici de relația dintre agresor și victimă. În mod similar, deși autoritățile susțin că articolul 155 din Codul penal privind amenințarea unei persoane cu omorul sau cu vătămarea corporală gravă se aplică, de asemenea, cazurilor de violență psihologică comise în cadrul relațiilor apropiate, nu există date disponibile pentru ca GREVIO să facă o evaluare a aplicării practice a acestei infracțiuni generale în contextul violenței împotriva femeilor. GREVIO regretă, de asemenea, să constate că nu sunt disponibile informații cu privire la măsura în care dispozițiile menționate mai sus au fost utilizate în urmărirea penală și pedepsirea agresorilor care instalează programe spion sau utilizează alte dispozitive pentru a controla, manipula sau încălca în alt mod viața privată a victimelor lor.

186. GREVIO constată că este dificil de verificat dacă violența psihologică în toate manifestările sale este urmărită și pedepsită, așa cum prevede convenția. Potrivit sondajului național de prevalență a violenței domestice împotriva femeilor, realizat de Biroul Național de Statistică în 2010, 57,1% dintre femeile din Republica Moldova au suferit de violență psihologică în timpul vieții. Potrivit sondajului privind violența împotriva femeilor, realizat sub egida OSCE, cea mai răspândită formă de violență comisă de un partener intim este violența psihologică, menționată de 71% dintre respondenți. Sondajul a arătat că violența psihologică este o formă de violență între parteneri intimi

larg răspândită în Republica Moldova, indicând că femeile au experimentat-o cu un partener actual sau anterior.⁷⁸ În absența datelor privind punerea în aplicare a infracțiunilor relevante, GREVIO este îngrijorat de faptul că o astfel de formă de violență răspândită rămâne nerecunoscută de sistemul de justiție penală din Moldova. Acest lucru este confirmat de informațiile furnizate de Avocatul Poporului din Republica Moldova, care indică faptul că foarte puține cauze penale se încheie cu condamnări pentru violență psihologică.⁷⁹

187. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova:

- a. să crească gradul de conștientizare, inclusiv prin formare, în rândul judecătorilor, al agențiilor de aplicare a legii și al profesioniștilor din domeniul juridic, cu privire la natura și consecințele legate de gen ale violenței psihologice ca fiind una dintre cele mai răspândite forme de violență împotriva femeilor în Republica Moldova și să revizuiască aplicarea de către instanțele de judecată a infracțiunilor penale existente privind violența psihologică, pentru a se asigura că dispozițiile relevante sunt utilizate în mod eficient pentru a investiga, urmări și pedepsi toate manifestările acesteia, inclusiv dimensiunea digitală;
- b. să ia măsuri pentru a îmbunătăți colectarea de date privind numărul de acuzații penale, inculpări și condamnări legate de violența psihologică împotriva femeilor, inclusiv dimensiunea digitală a acesteia.

2. Urmărirea (stalking) (articolul 34)

188. Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie definește hărțuirea ca fiind o formă de violență psihologică care constă în contactarea sau încercarea de a contacta victima prin orice mijloace sau prin intermediul unei alte persoane și care provoacă o stare de anxietate, teamă pentru siguranță și/sau obligă victima să își schimbe comportamentul de viață. Un astfel de comportament este incriminat la articolul 78² din Codul contravențional și se pedepsește cu amendă de la 30 la 60 de unități convenționale⁸⁰ și cu 20–40 de ore de muncă în folosul comunității sau cu 10–15 zile de arest. Potrivit informațiilor furnizate de autorități, stalking, așa cum este definită de articolul 34 din Convenția de la Istanbul, nu atinge nivelul de pericol social al unei infracțiuni, de unde și calificarea acesteia drept contravenție.⁸¹

189. Cu toate acestea, nu au fost furnizate date cu privire la numărul de anchete deschise, de urmăriri penale efectuate sau de condamnări pronunțate pentru infracțiunea de hărțuire. Cu toate acestea, GREVIO constată că sancțiunile pentru hărțuire prevăzute în Codul contravențional nu sunt disuasive, mai ales dacă se ține cont de lista persoanelor exceptate de la sancțiunea arestului,⁸² și de faptul că impunerea muncii în folosul comunității depinde de consimțământul făptuitorului.⁸³ În plus, după cum a remarcat GREVIO, solicitarea ca fapta penală să determine victima să își schimbe comportamentul sau să sufere din cauza impactului psihologic al hărțuirii pune o povară nejustificată asupra victimei și un accent pe comportamentul acesteia, mai degrabă decât pe cel al agresorului.

190. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să modifice legislația relevantă pentru a incrimina în mod adecvat acțiunea de stalking, specificând elementele constitutive ale acesteia în conformitate cu articolul 34 din Convenția de la Istanbul și prevăzând sancțiuni disuasive. De asemenea, acesta încurajează autoritățile:

78. Sondajul este disponibil la: www.osce.org/files/f/documents/2/1/424979_0.pdf

79. Memoriul Avocatului Poporului din Republica Moldova, p. 21.

80. În conformitate cu articolul 64 alineatul (2) din Codul penal al Republicii Moldova, o unitate convențională de amendă este egală cu 50 de lei (aproximativ 10 euro).

81. A se vedea raportul de stat, p. 44.

82. În conformitate cu articolul 38 alineatul (6) din Codul contravențional, următoarele grupuri sunt scutite de arest: persoanele cu dizabilități grav și accentuat, personalul militar, personalul militar și angajații Ministerului Afacerilor Interne cu statut special, persoanele cu contracte de muncă, minorii, femeile însărcinate, femeile care au copii în vârstă de până la 8 ani, persoanele care sunt singurul întreținător al unei gospodării, copiii în vârstă de până la 16 ani, persoanele care au împlinit vârsta generală de pensionare.

83. Articolul 37 alineatul (3) din Codul contravențional.

- a. să organizeze instruire specializată a ofițerilor de aplicare a legii, a procurorilor și a judecătorilor cu privire la caracterul grav și de gen al stalking-ului, inclusiv hărțuirea post-separare și hărțuirea prin mijloace și tehnologii digitale, pentru a asigura incriminarea efectivă în practică și aplicarea unor sancțiuni proporționale și disuasive;
- b. să colecteze date cu privire la numărul de cazuri de hărțuire, inclusiv în ceea ce privește dimensiunea online, pentru a identifica amploarea acestui fenomen și a lua măsuri adecvate.

3. Violența fizică (articolul 35)

191. Violența fizică, ca element al violenței domestice, este incriminată la articolul 201 din Codul penal. În plus, GREVIO observă că violența domestică (care cuprinde violența fizică) este, de asemenea, incriminată în temeiul articolului 78 alineatul (1) din Codul contravențional, care reglementează comportamentul cu un nivel de pericol social mai mic decât o infracțiune. Factorul determinant care declanșează aplicarea Codului penal sau a Codului contravențional într-un caz de violență domestică pare să fie gradul a vătămarilor corporale cauzate. În acest sens, o vătămare corporală „nesemnificativă” este supusă răspunderii contravenționale, în timp ce, în cazul în care sunt cauzate vătămări corporale minore, moderate sau grave, se invocă infracțiunea de violență domestică. GREVIO salută incriminarea violenței domestice în legislația penală din Republica Moldova, dar constată, totuși, că calificarea paralelă a violenței domestice drept contravenție ridică o serie de probleme.

192. GREVIO observă că anumite îngrijorări au fost exprimate de ONG-urile pentru drepturile femeilor în legătură cu regimul paralel de sancționare a violenței domestice comise în temeiul Codului penal (pentru cazurile mai grave de violență domestică) și al Codului contravențional (pentru cazurile mai puțin grave, sancționate prin proceduri contravenționale). Potrivit acestor considerente, de la introducerea unei dispoziții privind violența domestică în Codul contravențional, numărul de cauze penale inițiate s-a înjumătățit în comparație cu anii precedenți, în timp ce numărul de cauze contravenționale s-a dublat.⁸⁴ GREVIO dorește să atragă atenția asupra dificultăților care decurg din coexistența a două infracțiuni de violență domestică. În primul rând, se pare că nu există criterii uniforme aplicate în mod consecvent pentru a face distincția între contravenție și infracțiunea penală de violență domestică. Lăsând calificarea naturii juridice a faptei în seama practicienilor exclusiv pe baza gravității vătămării corporale și fără o îndrumare clară, poate avea ca rezultat faptul că cazurile grave de violență fizică sunt incriminate ca fiind contravenție și, la rândul lor, cazurile de violență psihologică pot rămâne nepedepsite, în ciuda incriminării lor explicite în temeiul articolului 201¹ din Codul penal.⁸⁵

193. În al doilea rând, disparitatea dintre sancțiunile impuse de cele două legi ridică semne de întrebare cu privire la eficacitatea regimurilor de sancționare paralele. Codul contravențional dă naștere fie unei munci în folosul comunității de 40–60 de ore, fie unei arestări contravenționale de șapte până la 15 zile. Arestul în temeiul Codului contravențional nu poate fi aplicat ca sancțiune agresorilor care sunt, *inter alia*, singurii susținători ai unei gospodării. Cu toate acestea, infracțiunea de violență domestică este sancționată cu muncă în folosul comunității între 150 și 180 de ore sau cu o pedeapsă cu închisoarea de până la patru ani – o sancțiune mult mai disuasivă. GREVIO își exprimă astfel îngrijorarea cu privire la această discrepanță și constată că sancțiunile prevăzute de infracțiunea contravențională ar trebui să reflecte mai bine gravitatea faptelor în cauză.⁸⁶

194. Codul penal al Republicii Moldova prevede, de asemenea, o serie de infracțiuni care includ elemente de violență fizică, inclusiv omorul (articolul 145), provocarea intenționată de vătămări corporale grave (articolul 151) și provocarea intenționată de vătămări corporale mai puțin grave (articolul 152). GREVIO remarcă faptul că dispoziția privind crima prevede sancțiuni mai mari dacă infracțiunea este comisă împotriva unui membru al familiei.

84. European Implementation Network, „Violența domestică de facto dezincriminată în Moldova”, 2018, disponibil la: www.einnetwork.org/ein-voices/2018/9/21/domestic-violence-de-facto-decriminalised-in-moldova

85. A se vedea capitolul V, Violența psihologică.

86. A se vedea examinarea orizontală la jumătatea perioadei a rapoartelor de evaluare de referință GREVIO, punctul 350.

195. **GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să asigure, prin toate mijloacele disponibile, cum ar fi protocoalele, instruirea profesioniștilor și modificările legislative, o mai mare claritate operațională între contravenție și infracțiunea de violență domestică. În plus, GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să asigure sancțiuni mai disuasive pentru contravenția de violență domestică.**

4. Violența sexuală și violul (articolul 36)

196. Înainte de modificările legislative care au intrat în vigoare la 9 ianuarie 2023, articolul 171 din Codul penal al Republicii Moldova privind violul incrimina „actul sexual săvârșit prin constrângerea fizică sau psihică a persoanei sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra sau de a-și exprima voința”. Prin Legea nr. 316 din 17 noiembrie 2022, unele acte normative au fost modificate, inclusiv definiția violului din articolul 171 din Codul penal, care a fost schimbată în „acte sexuale neconsensuale”. În ceea ce privește actele sexuale non-consensuale, modificările recente au adăugat articolul 132² la Codul penal, care prevede că este considerat non-consensual un „act sexual sau o acțiune de natură sexuală care este însoțită de constrângere fizică sau psihică, aplicată victimei sau unei alte persoane, sau în care se profită de incapacitatea persoanei de a se apăra sau de a-și exprima voința”.

197. Codul penal al Republicii Moldova include și alte prevederi care se aplică în cazurile de violență sexuală. Articolul 172, de exemplu, incriminează actele de natură sexuală fără consimțământ, care nu intră în sfera de aplicare a infracțiunii de viol și sunt definite la articolul 132² ca fiind „orice alte modalități de obținere a satisfacției sexuale decât acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală cu orice parte a corpului sau obiect”. Atât articolul 171, cât și articolul 172 prevăd o serie de circumstanțe agravante, având în vedere vulnerabilitatea victimei – vârsta, dependența sau poziția de subordonare, dizabilitatea sau relația apropiată cu agresorul –, precum și dacă infracțiunea a fost comisă într-un mod deosebit de traumatizant, de exemplu de mai mulți agresori, cu o cruzime deosebită sau cu scopul de a transmite o boală venerică.

198. În paralel cu cele două articole menționate mai sus privind actele sexuale fără consimțământ, Codul penal moldovean incriminează, de asemenea, actul sexual cu un minor cu vârsta sub 16 ani și ademenirea unui minor în scopuri sexuale.⁸⁷

199. În timp ce GREVIO salută introducerea conceptului de consimțământ în Codul penal moldovenesc prin intermediul recentelor modificări legislative, regretă să constate că legea definește în continuare lipsa consimțământului pe baza utilizării coerciției fizice sau psihice de către autorul faptei.⁸⁸ Infracțiunile de viol și de acțiuni sexuale fără consimțământ, prevăzute la articolele 171 și 172 din Codul penal, nu se bazează, prin urmare, pe noțiunea de lipsă a consimțământului liber exprimat, așa cum prevede articolul 36 din convenție. GREVIO reamintește că această abordare nu reflectă realitățile femeilor care sunt supuse violenței sexuale și mecanismele lor de adaptare la o astfel de violență, care includ reacții precum fuga, lupta, înghețarea, abandonul sau împrietenirea. De exemplu, cercetările privind neurobiologia traumei sexuale, efectuate pe victimele violului, arată că „înghețarea” este o reacție frecventă a victimelor, asociată cu tulburarea de stres posttraumatic (PTSD) ulterioară și depresia severă.⁸⁹ Ceea ce este necesar este penalizarea și urmărirea penală efectivă a oricărui act sexual ne-consensual, inclusiv în absența rezistenței fizice, deoarece pasivitatea nu poate fi considerată ca fiind un semn de participare voluntară. În acest sens, GREVIO atrage atenția autorităților asupra practicilor promițătoare existente în Europa, prin care, ca urmare a schimbării de paradigmă către definiții ale violului și violenței sexuale bazate pe lipsa consimțământului liber exprimat, a crescut numărul de rapoarte și de urmăriri penale pentru

87. Articolele 173 și, respectiv, 175 din Codul penal.

88. Articolul 132² alineatul (3) prevede că „Actul sexual sau acțiunea de natură sexuală care este însoțită de constrângere fizică sau psihică, aplicată victimei sau unei alte persoane, sau în care se profită de incapacitatea persoanei de a se apăra sau de a-și exprima voința, este considerată ca fiind neconsensuală.”

89. A se vedea Moller A., Sondergaard H. P. și Helstrom L. (2017), „Tonic immobility during sexual assault – a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression”, *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica*, 2017, 96, pp. 932–938.

acte sexuale lipsite de consimțământ.⁹⁰ În aceste cazuri, în cadrul investigațiilor/punerea în aplicare a urmăririi penale s-a pus accentul pe obligația acuzatului de a fi conștient de consimțământul dat, trimitând astfel mesajul că actele sexuale pentru care nu a fost stabilit consimțământul atrag răspunderea penală.

200. Întrucât aceste modificări legislative sunt foarte recente, GREVIO nu a avut ocazia să evalueze punerea în aplicare a dispozițiilor modificate. Cu toate acestea, informațiile colectate de GREVIO și schimburile cu practicienii indică necesitatea de a completa modificările juridice cu furnizarea de formare corespunzătoare tuturor părților interesate relevante, cum ar fi personalul medical, ofițeri de poliție, asistenți sociali, avocați și membri ai sistemului judiciar.⁹¹ Există o nevoie urgentă de a actualiza programele de formare relevante pentru a ține pasul cu noua lege. GREVIO reamintește, de asemenea, necesitatea de a colecta date privind cazurile raportate, acuzațiile și condamnările și de a introduce un sistem de gestionare a cazurilor care să permită urmărirea cazurilor de-a lungul lanțului de justiție penală – de la raportare la urmărire penală, condamnări și sancțiuni – pentru a evalua orice lacune în răspunsul instituțional și judiciar la violența sexuală și pentru a oferi o analiză aprofundată a posibilelor motive de uzură.⁹²

201. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să modifice definițiile infracțiunilor sexuale prevăzute în Codul penal pentru a încorpora pe deplin noțiunea de lipsă a consimțământului liber exprimat, așa cum prevede articolul 36 din Convenția de la Istanbul, și să definească tipul de acte sexuale lipsite de consimțământ care sunt incriminate, în conformitate cu articolul 36, alineatele 1a, b și c, din convenție.

202. GREVIO încurajează, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să colecteze date statistice privind infracțiunile sexuale nou introduse în Codul penal moldovenesc, care ar permite urmărirea acestor cazuri de-a lungul lanțului de justiție penală – de la raportare la urmărire penală, condamnări și sancțiuni – pentru a evalua orice lacune în răspunsul instituțional și judiciar la violența sexuală și pentru a oferi o analiză aprofundată a motivelor de uzură.

5. Căsătoria forțată (articolul 37)

203. GREVIO notează că, în prezent, căsătoria forțată nu este inclusă ca infracțiune penală independentă în legislația penală moldovenească. Potrivit autorităților, Codul penal conține o serie de dispoziții care pot fi aplicate în cazul căsătoriilor forțate. Una dintre aceste dispoziții este articolul 167 privind sclavia sau practicile similare sclaviei, care enumeră „utilizarea constrângerii, a violenței sau a amenințării pentru a determina o persoană să intre sau să rămână într-o relație extraconjugală sau maritală”, ca mijloc de comitere a sclaviei. Alte dispoziții relevante sunt articolele 165 și 206 din Codul penal, care incriminează traficul de persoane în ceea ce privește adulții și, respectiv, copiii.

204. GREVIO recunoaște potențiala suprapunere între căsătoria forțată și formele de exploatare la care fac referire autoritățile, și anume practicile care constituie sau sunt similare sclaviei și traficului de persoane. Într-adevăr, căsătoria forțată poate fi legată de exploatarea sexuală sau de exploatarea prin muncă. Cu toate acestea, ea ar trebui să fie, de asemenea, o infracțiune de sine stătătoare. Deși Convenția de la Istanbul nu impune stabilirea unor infracțiuni specifice pentru fiecare formă de violență împotriva femeilor, scopul acesteia este de a ajuta părțile să creeze cadrul juridic necesar pentru a asigura o intervenție și o urmărire penală solide în temeiul legii. Problema cu includerea formei specifice de violență a căsătoriei forțate în infracțiuni mai largi de sclavie sau de trafic de persoane este că astfel de infracțiuni nu acoperă toate formele de căsătorie forțată, deoarece acestea se concentrează pe constrângere. Aplicarea infracțiunii de constrângere pentru a aborda căsătoria forțată ridică problema faptului că este o infracțiune de tip denunțător, ceea ce înseamnă că poliția va investiga doar dacă victimele raportează la poliție, iar urmărirea penală necesită consimțământul victimelor, care sunt extrem de vulnerabile în situațiile de căsătorie forțată.

90. A se vedea Evaluarea orizontală intermediară, Consiliul Europei, 2021, punctele 362–363.

91. A se vedea capitolul III, Formarea profesioniștilor.

92. A se vedea capitolul II, Colectarea datelor administrative.

Astfel, abordarea actuală pare să împiedice un răspuns adecvat din partea instituțiilor de aplicare a legii și a justiției penale.

205. Deși nu se cunoaște prevalența căsătoriilor forțate în Moldova, diverse surse indică practici persistente de căsătorii aranjate și căsătorii cu copii în cadrul comunității de romi din țară.⁹³ Deși recunoaște diferențele dintre căsătoriile între minori și cele forțate, GREVIO subliniază că vârsta fragedă a miresei înseamnă că acestea prezintă un risc mai mare de a nu-și putea exprima consimțământul deplin și liber față de o uniune maritală sau de a se opune unei căsătorii forțate. Ratele ridicate ale căsătoriilor timpurii pot indica o prevalență larg răspândită, dar neraportată, a căsătoriilor forțate. Din acest motiv, trebuie depuse mai multe eforturi pentru a recunoaște și aborda această formă de violență, în cooperare cu organizațiile și entitățile comunitare, precum și prin formare și sensibilizare în rândul profesioniștilor. Această evaluare se aplică și în cazul MGF (a se vedea secțiunea următoare).

206. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să ia în considerare introducerea unei infracțiuni penale specifice privind căsătoriile forțate pentru a acoperi natura specială a acestor infracțiuni și pentru a o face operațională pentru autoritățile de aplicare a legii și pentru instanțele de judecată.

6. Mutilarea genitală feminină (articolul 38)

207. Codul penal al Republicii Moldova nu conține nicio infracțiune specifică care să incrimineze mutilarea genitală a femeilor. Potrivit informațiilor furnizate de autorități, acest lucru se datorează faptului că o astfel de formă de violență împotriva femeilor este în mare parte „străină de tradițiile și practicile țării”.⁹⁴ Cu toate acestea, conduita descrisă la articolul 38a din Convenția de la Istanbul poate fi urmărită penal în temeiul articolelor 152 și 151 din Codul penal privind, respectiv, vătămarea intenționată și forma agravată a acestei infracțiuni. Cu toate acestea, comportamentul de constrângere, procurare sau incitare a unei persoane la mutilare genitală feminină, astfel cum este descris la articolul 38 literele (b) și (c), pare să rămână în afara domeniului de aplicare a acestor dispoziții și nu pare să fie incriminat în cadrul niciunei alte infracțiuni existente.

208. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova:

- a. să ia în considerare introducerea în legislația lor penală a unei infracțiuni care să vizeze în mod specific toate formele de mutilare genitală a femeilor, astfel cum sunt definite la articolul 38 din Convenția de la Istanbul;**
- b. sensibilizarea și creșterea nivelului de cunoștințe în rândul profesioniștilor relevanți și al societății în general cu privire la această formă specifică de violență împotriva femeilor.**

7. Avortul forțat și sterilizarea forțată (articolul 39)

209. Articolul 159 din Codul penal al Republicii Moldova, referitor la „avortul ilegal”, incriminează întreruperea de sarcină comisă în afara instituțiilor medicale, în condiții insalubre sau de către alte persoane decât cadrele medicale special autorizate, precum și întreruperea sarcinii care depășește 12 săptămâni fără prezența vreunui dintre indiciile medicale enumerate de Ministerul Sănătății. Cu toate acestea, dispoziția respectivă nu include efectuarea unui avort fără consimțământul prealabil și deplin informat al fetei sau al femeii însărcinate.

210. În mod similar, sterilizarea efectuată de persoane neautorizate în instalații necorespunzătoare sau în condiții insalubre este incriminată la articolul 160 din Codul penal ca „sterilizare chirurgicală ilegală”. Potrivit informațiilor furnizate de autorități, orice procedură chirurgicală efectuată fără

93. A se vedea, de exemplu, informațiile furnizate de organizația Girls not Brides la www.girlsnotbrides.org/learning-resources/child-marriage-atlas/regions-and-countries/moldova/ sau de Centrul pentru Jurnalism de Investigație (CIJM) la www.investigatii.md/en/investigations/childs-rights/roma-girls-from-school-to-early-marriages

94. A se vedea raportul de stat, p. 45.

consimțământul femeii sau fetei în cauză poate fi pedepsită ca vătămare intenționată și forma agravată a acesteia în temeiul articolelor 152 și 151 din Codul penal. Cu toate acestea, GREVIO nu a primit statistici judiciare care să îi permită să evalueze eficiența aplicării dispozițiilor penale privind vătămarea corporală la formele de violență împotriva femeilor.

211. În acest sens, GREVIO reamintește hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza *G.M. și alții c. Republicii Moldova*,⁹⁵ care se referea la violul a trei femei cu tulburări psiho-sociale și intelectuale de către un membru al personalului unei instituții rezidențiale neuropsihiatrice de stat și la avortul forțat și implantarea neconsensuală a unor spirale contraceptive care au urmat. Deși agresorul a fost condamnat pentru viol, nu a fost inițiată nicio procedură penală din cauza faptului că, înainte de 2006, legislația națională nu impunea consimțământul pentru intervențiile medicale efectuate asupra persoanelor cu dizabilități intelectuale. Curtea a constatat, în special, că în cadrul juridic moldovenesc existent lipsea garanția obținerii unui consimțământ valabil, liber și prealabil pentru intervenții medicale de la persoanele cu dizabilități intelectuale, chiar și după modificările aduse în 2020 la ordinul ministerial, care inițial autoriza întreruperea sarcinii în cazul dizabilității intelectuale și care în prezent transferă responsabilitatea către reprezentantul legal. Curtea a considerat că legislația penală adecvată pentru a descuraja practica intervențiilor medicale neconsensuale efectuate asupra persoanelor cu dizabilități intelectuale în general și asupra femeilor în special, precum și alte mecanisme de prevenire a unor astfel de abuzuri asupra persoanelor cu dizabilități intelectuale în general și asupra femeilor în special, nu respectă obligația pozitivă de a institui și de a aplica în mod efectiv un sistem care să asigure protecția femeilor care trăiesc în instituții psihiatrice împotriva încălcărilor grave ale integrității lor.

212. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să se asigure că, pentru orice procedură de avort sau sterilizare efectuată asupra femeilor cu dizabilități intelectuale, consimțământul prealabil și informat este obținut pe baza unor informații suficiente despre procedură, furnizate într-o manieră accesibilă persoanelor cu dizabilități, de către profesioniști instruiți în probleme de gen și dizabilități. În orice procedură care autorizează sterilizarea femeilor cu incapacitate legală, ar trebui să se ia în considerare opțiuni de control al nașterii mai puțin invazive, ținând seama în mod corespunzător de interesele superioare și de autodeterminarea femeilor.

8. Hărțuirea sexuală (articolul 40)

213. Infracțiunea de hărțuire sexuală, definită la articolul 40, cuprinde orice formă de comportament nedorit, verbal, nonverbal sau fizic, de natură sexuală, cu scopul sau efectul de a încălca demnitatea unei persoane. Hărțuirea sexuală nu se limitează nici la locul de muncă, nici la familie și poate avea loc în contexte multiple, în special atunci când se creează un mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator. Convenția permite părților să aleagă dacă să sancționeze autorii acestei infracțiuni fie prin sancțiuni penale, fie prin sancțiuni nepenale.

214. În conformitate cu articolul 173 din Codul penal al Republicii Moldova, hărțuirea sexuală este definită ca fiind „orice comportament fizic, verbal sau nonverbal care aduce atingere demnității persoanei sau creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare, discriminatorie sau jignitoare prin utilizarea amenințărilor, constrângerii sau șantajului în scopul de a întreține relații sexuale sau alte acte sexuale nedorite cu o persoană”. Această infracțiune se sancționează cu o amendă cuprinsă între 650 și 850 de lei (aproximativ 30–40 de euro), 140–240 de ore de muncă în folosul comunității sau până la trei ani de închisoare. GREVIO constată că definiția hărțuirii sexuale din Codul penal este, în linii mari, în conformitate cu convenția. GREVIO mai notează că, din 2016, Legea privind egalitatea de șanse⁹⁶ și Codul muncii⁹⁷ prevăd obligația angajatorului de a informa angajații că toate actele de discriminare și hărțuire sexuală sunt interzise la locul de muncă. Deși

95. *G.M. și alții v. the Republica din Moldova*, Cerere Nr. 44394/15: www.hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2244394/15%22%22,%22documentcollectionid%22:%5B%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22%22%22,%22itemid%22:%5B%22001-220954%22%22%7D

96. Articolul 10 alineatul (2) litera (d).

97. Articolul 10 alineatul (2) și articolul 199 alineatul (1).

aceste prevederi au însărcinat Inspectoratul de Stat al Muncii cu monitorizarea respectării de către angajatori a obligațiilor de a lua măsuri de prevenire și combatere a hărțuirii sexuale, până recent legea nu prevedea nicio sancțiune pentru angajatorii care nu reușeau să facă acest lucru. Cu toate acestea, într-o evoluție binevenită, la 31 martie 2023, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat amendamente la Codul contravențional care introduc amenzi legale pentru angajatorii care nu întreprind măsuri de prevenire și combatere a hărțuirii sexuale la locul de muncă.⁹⁸

215. În ciuda diverselor căi legale disponibile pentru victime, relevanța practică a acestor dispoziții pare să fie limitată. De exemplu, conform informațiilor furnizate de autorități, între 2020 și 2022, doar șapte agresori au fost închiși pentru comiterea de hărțuire sexuală.⁹⁹ Deși GREVIO nu a primit informații privind numărul de rapoarte, anchete și urmăriri penale în cazul hărțuirii sexuale, se poate presupune că majoritatea cazurilor care sunt examinate de instanțele naționale se soldează cu amenzi sau muncă în folosul comunității, dacă nu cu achitarea agresorului. Prin urmare, GREVIO concluzionează că trebuie depuse mai multe eforturi pentru a se asigura că diferitele dispoziții legale sunt utilizate la potențialul lor maxim. De asemenea, sunt necesare eforturi suplimentare din partea autorităților atât pentru a organiza mai eficient colectarea de informații despre hărțuirea sexuală, cât și pentru a evidenția circumstanțele reale ale femeilor afectate de această formă de violență, despre care se știe că există în țară, după cum confirmă raportul de stat.¹⁰⁰

216. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să ia măsuri pentru a se asigura că prevederile legale și politicile de protecție a femeilor împotriva hărțuirii sexuale sunt aplicate pe deplin, inclusiv în cazul în care o astfel de hărțuire este realizată prin intermediul instrumentelor digitale. Ar trebui să fie posibil ca progresele în acest domeniu să poată fi măsurate cu ajutorul unor date relevante, inclusiv cu privire la modul în care funcționează în practică noile mecanisme care stabilesc responsabilitatea angajatorilor de a combate și preveni hărțuirea sexuală.

9. Sancțiuni și măsuri (articolul 45)

217. Secțiunile respective ale prezentului raport care analizează infracțiunile reglementate de Convenția de la Istanbul evidențiază gama de sancțiuni prevăzute în legislație. Din informațiile obținute cu privire la utilizarea efectivă a intervalului de pedepse care se face pentru infracțiunile care intră în sfera de aplicare a Convenției de la Istanbul, GREVIO ia act de indicațiile făcute de experții în domeniu, potrivit cărora judecătorii nu recurg la întreaga gamă de pedepse care este disponibilă în lege și tind să aplice cea mai mică sancțiune posibilă.¹⁰¹ GREVIO observă că această abordare transmite mesajul că violența împotriva femeilor nu este gravă. În plus, până la modificările legislative care au intrat în vigoare la 9 ianuarie 2023, reconcilierea era o procedură alternativă de soluționare a litigiilor disponibilă în cazurile de violență sexuală, lăsând astfel agresorul nepedepsit. Deși GREVIO nu a putut obține informații cu privire la amploarea aplicării practice a acestei proceduri în cazurile de violență sexuală, subliniază că astfel de metode alternative de soluționare a litigiilor constituie un obstacol în calea accesului victimei la justiție în cazurile de violență sexuală și hărțuire, în care victima se află într-o situație deosebit de vulnerabilă și poate consimți la împăcare din cauza stigmatizării sociale, a fricii de represalii sau a influenței nejustificate din partea agresorului.

218. În mod mai general, GREVIO observă că absența sau colectarea foarte limitată de date pentru infracțiunile legate de violența împotriva femeilor face dificilă evaluarea faptului dacă instanțele impun sancțiuni proporționale și disuasive.

98. Vedeți o știre care anunță modificările legislative pe site-ul Agenției de Stat de Presă Moldpres din Moldova: „Angajatorii vor fi obligați să prevină hărțuirea sexuală la locul de muncă în Moldova”, disponibil la adresa: www.moldpres.md/en/news/2023/03/31/23002627

99. A se vedea raportul de stat, p. 90.

100. Astfel, fiecare a cincea femeie angajată în Moldova este supusă unor forme subtile de hărțuire sexuală la locul de muncă, iar patru femei din 100 se confruntă cu forme grave de hărțuire sexuală la locul de muncă. Vedeți un articol de presă despre proiectul de lege de modificare la: www.ipn.md/en/each-fifth-female-employee-in-moldova-is-subject-to-workplace-7967_1071116.html

101. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

219. **GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să se asigure – prin măsuri legislative și prin instruirea eficientă a membrilor sistemului judiciar și a serviciilor de urmărire penală – că sentințele și măsurile impuse în cazurile de violență domestică și privind diferitele forme de violență împotriva femeilor sunt efective, proporționale și disuasive, așa cum prevede articolul 45 din Convenția de la Istanbul.**

10. Circumstanțele agravante (articolul 46)

220. Articolul 77 din Codul de procedură penală stabilește circumstanțele agravante, care includ, printre altele, condamnarea anterioară pentru o infracțiune similară; gravitatea impactului infracțiunii asupra victimei; săvârșirea infracțiunii de către mai mulți agresori; săvârșirea infracțiunii pe motiv de prejudecată; săvârșirea infracțiunii împotriva unui minor sau a unei femei însărcinate sau profitând de vulnerabilitatea victimei cauzată de vârsta înaintată, boală, dizabilitate/dizabilități sau alt factor; abuzul unei funcții publice sau sociale sau de încredere; săvârșirea infracțiunii în prezența unui minor, a unor persoane cu dizabilități intelectuale sau a unor persoane aflate în întreținerea agresorului; un mod deosebit de crud de comitere a infracțiunii; și utilizarea de arme la săvârșirea infracțiunii. În plus, unele dintre circumstanțele agravante cerute de articolul 46 din Convenția de la Istanbul fac parte din elementele infracțiunii în temeiul anumitor dispoziții ale Codului penal moldovenesc, cum ar fi articolele 171 și 172 referitoare la violența sexuală.

221. GREVIO observă că cerința prevăzută la articolul 46a din Convenția de la Istanbul de a introduce pedepse agravate pentru infracțiunile comise împotriva unui fost sau actual soț sau partener, a membrilor familiei și a persoanelor care coabitează cu victima este mai puțin respectată. De exemplu, în timp ce anumite infracțiuni prevăzute în Codul penal, cum ar fi violul (articolul 171), acțiunile sexuale neconsensuale (articolul 172) și crima (articolul 145) enumeră comiterea infracțiunii împotriva unui membru al familiei¹⁰² ca o circumstanță agravantă, GREVIO observă că unele alte infracțiuni generale aplicabile cazurilor de violență împotriva femeilor nu includ o astfel de circumstanță, de exemplu, provocarea de vătămări corporale și forma sa agravată (articolele 152 și 151), amenințarea (articolul 155), traficul de persoane (articolul 165) și sclavia sau acte de natură similară (articolul 167).

222. De asemenea, GREVIO constată că nu există orientări privind stabilirea pedepselor pentru sistemul judiciar. Deși nu există informații disponibile cu privire la aplicarea circumstanțelor agravante în statisticile penale, a fost adus în atenția GREVIO faptul că, în unele cazuri, judecătorii evaluează factorii din jurul unui caz de violență împotriva femeilor pe baza rolurilor stereotipice de gen și a respectului pentru familie ca unitate fundamentală a societății.¹⁰³ Astfel, GREVIO este îngrijorat de faptul că întreaga gamă de circumstanțe agravante ar putea să nu fie aplicată în mod corespunzător în sistemul de justiție penală din Moldova. GREVIO reamintește necesitatea urgentă de a asigura instruirea necesară cu privire la principiile Convenției de la Istanbul și aplicarea deplină a acestora, fără de care aplicarea circumstanțelor agravante va rămâne viciată.

223. **GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să ia măsuri adecvate pentru a se asigura, prin formare și orientări adecvate, că toate circumstanțele enumerate la articolul 46 din Convenția de la Istanbul sunt în practică considerate și aplicate de către instanțele de judecată ca circumstanțe agravante pentru infracțiunile de violență împotriva femeilor și să adopte măsuri legislative pentru a include în mod expres comiterea unei infracțiuni împotriva unui fost sau actual soț sau partener, a membrilor familiei și a persoanelor care coabitează cu victima ca o circumstanță agravantă în cazul infracțiunilor de violență împotriva femeilor.**

102. Articolul 133 alineatul (1) din Codul penal definește membrul de familie ca fiind: a) în cazul conviețuirii: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, persoanele față de care a fost instituită o măsură de protecție judiciară, rudele acestora, afinii, rudele, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; b) în cazul în care trăiesc separat: persoanele căsătorite, divorțate, rudele acestora, apropiații, copiii adoptați, persoanele față de care a fost instituită o măsură de protecție judiciară, persoanele care se află sau s-au aflat în relații similare celor dintre soți.

103. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

11. Interzicerea proceselor alternative obligatorii de soluționare a litigiilor sau a condamnărilor obligatorii (articolul 48)

224. Articolul 109 din Codul penal și articolul 276 din Codul de procedură penală stabilesc specificul procedurii de împăcare în sistemul de justiție penală din Republica Moldova, care este opțională. În consecință, răspunderea penală a persoanelor care au comis pentru prima dată anumite infracțiuni, care sunt considerate mai puțin grave,¹⁰⁴ este ridicată dacă victima și agresorul ajung la un acord de soluționare a litigiului lor prin plata de daune-interese sau alte măsuri reparatorii.

225. Conform informațiilor furnizate de autorități, infracțiunea de violență în familie (articolul 201¹ din Codul penal), precum și „uciderea intenționată a unui membru al familiei” (articolul 145, alineatul e¹ din Codul penal) sunt exceptate în mod explicit de la mecanismul de reconciliere.¹⁰⁵ În plus, GREVIO a fost informat în timpul vizitei de evaluare că modificările legislative care au intrat în vigoare la 9 ianuarie 2023 exclud infracțiunile împotriva libertății sexuale din domeniul de aplicare a acestei proceduri. Într-adevăr, în conformitate cu Codul penal în vigoare, reconcilierea nu este posibilă în cazurile de infracțiuni sexuale și infracțiuni împotriva familiei și a minorilor, salutat de GREVIO.

226. Cu toate acestea, GREVIO observă că o serie de infracțiuni generale care sunt relevante pentru violența împotriva femeilor intră încă în domeniul de aplicare al mecanismului alternativ de soluționare a litigiilor, inclusiv, dar fără a se limita la acestea, crima și vătămarea corporală gravă. GREVIO notează că infracțiunea specifică de violență domestică prevăzută la articolul 201¹ se aplică „acțiunilor violente care au ca rezultat vătămarea ușoară la integritatea corporală sau la sănătate”, în timp ce alte forme de violență împotriva femeilor (inclusiv cele care nu sunt comise de membri ai familiei, parteneri sau foști parteneri) sau violența domestică care cauzează leziuni mai grave vor fi calificate ca fiind cauzatoare de vătămări corporale, intrând astfel în sfera de aplicare a reconcilierii.¹⁰⁶ GREVIO constată cu îngrijorare că nu a fost furnizată nicio informație cu privire la faptul că nu au fost introduse măsuri specifice, cum ar fi orientări sau eforturi de formare, pentru a se asigura că victimele consimt liber la reconciliere și că nu se recurge la constrângere sau intimidare asupra lor. Prin urmare, este esențial ca judecătorii să fie instruiți să renunțe la încercările de conciliere în toate cazurile care implică violența împotriva femeilor și violența domestică.

227. În ceea ce privește mecanismele alternative de soluționare a litigiilor în cadrul procedurilor de divorț, articolul 37 alineatul (4) din Codul familiei prevede că, în cazul în care una dintre părți nu consimte la desfacerea căsătoriei, instanța va amâna examinarea cauzei și va stabili o perioadă de conciliere cuprinsă între una și șase luni, cu excepția cazurilor de divorț inițiate pe motiv de violență domestică și confirmate prin probe. În cazul în care părțile nu ajung la un acord la sfârșitul perioadei stabilite, instanța va acorda divorțul.

228. Pe baza informațiilor disponibile, natura probelor solicitate de instanțe pentru a detecta violența domestică nu este clară. Prin urmare, este important ca judecătorii de familie să trimită cazurile la conciliere numai atunci când există anumite garanții și criterii pentru a asigura protecția victimelor, inclusiv, de exemplu, evaluarea faptului dacă victimele au intrat în procedură sub presiune directă sau indirectă. În acest context, GREVIO subliniază, de asemenea, importanța formării specifice a profesioniștilor implicați în procesul de reconciliere acordat de instanță, cum ar fi asistenții sociali și mediatorii acreditați, în vederea asigurării capacității acestora de a interveni în mod adecvat în cazurile în care poate fi prezentă violența domestică, chiar și atunci când aceasta nu reprezintă baza pentru lansarea procedurii de divorț sau când nu este stabilită prin probe acceptate de instanță.

104. Codul penal nu stabilește o listă exhaustivă a infracțiunilor considerate „mai puțin grave”; mai degrabă prevede că împăcarea se aplică infracțiunilor prevăzute în următoarele secțiuni ale Codului penal: infracțiuni împotriva vieții și sănătății personale, infracțiuni împotriva libertății, onestității și demnității persoanei și infracțiuni împotriva proprietății.

105. A se vedea raportul de stat, p. 52.

106. În cazurile în care infracțiunea este supusă concilierii și partea vătămată este decedată, Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova recunoaște dreptul succesorilor de a accepta sau de a continua procedurile de conciliere prin decizia nr. 4-1-ri/3/2019 din 7 februarie 2019.

229. **GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să ia măsurile necesare, inclusiv să modifice legislația relevantă, pentru a interzice în mod explicit caracterul obligatoriu al împăcării în cadrul procedurilor penale în cazul în care există violență împotriva femeilor, indiferent de dispoziția aplicabilă din Codul penal.**

230. **Între timp, și până la adoptarea unor astfel de modificări, GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești să includă o procedură de evaluare a riscurilor și alte garanții pentru a asigura consimțământul deplin și liber al victimei în contextul oricărei proceduri de reconciliere voluntară.**

231. **De asemenea, GREVIO încurajează insistent autoritățile moldovenești:**

- a. **să ia măsuri pentru a se asigura că, în cazurile de reconciliere în contextul divorțului, se instituie procese de selecție și garanții eficiente pentru a permite judecătorilor să identifice și să abordeze dezechilibrele de putere dintre cele două părți care rezultă dintr-un istoric de violență domestică din partea unui soț împotriva celuilalt, în vederea asigurării consimțământului liber și deplin al ambelor părți la procesul de mediere;**
- b. **să formeze judecătorii, mediatorii și toți profesioniștii relevanți implicați în procedura de reconciliere cu privire la necesitatea de a se asigura că victimele consimt liber la mediere și nu sunt expuse la victimizare secundară.**

VI. Anchetă, urmărire penală, drept procedural și măsuri de protecție

232. Responsabilitatea deplină pentru toate actele de violență împotriva femeilor necesită un răspuns adecvat din partea agențiilor de aplicare a legii și a sectorului justiției penale. Capitolul VI al Convenției de la Istanbul stabilește un set de măsuri pentru a asigura anchete penale, urmăriri penale și condamnări pentru diferitele forme de violență prevăzute de aceasta.

A. Obligații generale și răspuns imediat, prevenire și protecție (articolele 49 și 50)

233. Un principiu-cheie al unui răspuns adecvat la violența împotriva femeilor este acela al unor anchete și proceduri judiciare rapide și eficiente, care să se bazeze pe o înțelegere a acestor tipuri de infracțiuni în funcție de gen și care să ia în considerare drepturile victimei în toate etapele.

1. Raportare, răspuns imediat și investigații de către organele de aplicare a legii

234. GREVIO constată cu satisfacție că articolele 8 și 11 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie obligă autoritățile responsabile de prevenirea și combaterea violenței în familie să reacționeze prompt la orice notificare a unui incident și să informeze victimele cu privire la drepturile lor, la autoritățile și instituțiile disponibile pentru a le acorda asistență, la serviciile și organizațiile care oferă ajutor, la procedurile legale pentru depunerea și urmărirea unei plângeri, la rolul poliției și la protecția disponibilă. De asemenea, poliția trebuie să adopte o abordare multiagenție și să coopereze cu alte autorități competente, inclusiv cu societatea civilă. În plus, articolul 11 alineatul (2) din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie stabilește dreptul victimelor la asistență pentru recuperarea fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale de natură medicală, psihologică, juridică și socială. Acordarea serviciilor de protecție și asistență este în mod explicit necondiționată de mărturia victimei sau de participarea acesteia la urmărirea penală a autorului. Legea garantează, de asemenea, dreptul victimei la viață privată și la confidențialitatea informațiilor.

235. Potrivit informațiilor obținute de GREVIO, incidentele de violență domestică sunt identificate în principal prin intermediul numărului unic de telefon al serviciului de urgență 112.¹⁰⁷ În cazurile de violență domestică, este o practică obișnuită ca doi ofițeri să fie prezenți, cu o preferință pentru cel puțin un ofițer de sex feminin, dacă este posibil. De obicei, un ofițer va vorbi cu victima într-o cameră, în timp ce celălalt va fi cu presupusul agresor într-o altă cameră.¹⁰⁸ Chestionarul de evaluare a riscurilor completat de polițiști la fața locului permite, de asemenea, poliției să înregistreze probele relevante.¹⁰⁹ În cazul în care se știe că un presupus autor al violenței domestice are o armă acasă, situația este considerată ca fiind de risc ridicat, iar polițiștii vor confisca arma.

236. Cu toate acestea, potrivit informațiilor furnizate de surse din societatea civilă,¹¹⁰ în 2020 a existat o diferență semnificativă între numărul de solicitări de asistență din partea poliției pentru violență domestică – 12 970 – și numărul de cazuri confirmate, 2453. Acest lucru a dus la faptul că 81% dintre rapoarte au fost neconfirmate. Această constatare susține indicațiile furnizate de organizațiile pentru drepturile femeilor și de ONG-uri, potrivit cărora poliția se prezintă și vorbește cu părțile, dar nu ia măsuri semnificative.¹¹¹ În mod similar, în ceea ce privește prevenirea, deși poliția cooperează cu asistenții sociali, o mare parte din această activitate pare să implice discuții cu agresorul și victima, mai degrabă decât luarea de măsuri susținute de sancțiuni. Cauza fundamentală

107. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

108. „Răspunsul organelor de drept la cazurile de violență în familie în contextul crizei Covid-19 în Republica Moldova”, La Strada, 2021.

109. Documentul de evaluare a riscurilor pus la dispoziția delegației de către poliție.

110. Răspunsul organelor de drept la cazurile de violență în familie în contextul crizei Covid-19 din Republica Moldova”, La Strada, 2021.

111. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

a acestei diferențe clare provine din atitudinile culturale care pătrund atât în poliție, cât și în societate în general.

237. Organizațiile de femei și ONG-urile au explicat că raportarea, investigarea și urmărirea penală sunt încă îngreunate în mod semnificativ de stereotipuri și prejudecăți, prin ce rămâne o țară patriarhală.¹¹² Printre acestea se numără opinii generalizate conform cărora femeile ar trebui să suporte violența, că sunt inferioare bărbaților și că vor fi judecate dacă raportează acte de violență împotriva lor, iar adesea aceste opinii sunt internalizate chiar de către femei. Printre preocupările specifice exprimate se numără victimizarea, hărțuirea și re-traumatizarea din partea poliției. În plus, GREVIO a fost alertat de experți în domeniu că nici măcar ofițerii de poliție bine pregătiți nu sunt conștienți de faptul că presiunile sociale pot constitui o barieră în calea raportării. Acest lucru poate duce la retragerea plângerilor de către femei.¹¹³

238. Problemele operaționale, cum ar fi lipsa accesului la informații, pot contribui, de asemenea, la ratele de abandon. Deși poliția ține un registru al agresorilor, al ordinelor de restricție și al ordinelor de protecție, aceste înregistrări sunt ținute manual. Pentru a avea acces la aceste înregistrări, poliția trebuie să contacteze departamentul responsabil de monitorizarea agresorului, ceea ce poate dura câteva zile și are drept rezultat faptul că polițiștii nu știu dacă există un istoric de violență sau un ordin de protecție existent. GREVIO a fost informat că poliția pilotează în prezent un registru electronic și se speră că acesta va fi implementat în 2023. Cu toate acestea, în prezent, există un deficit clar de protecție din cauza dificultății de a obține informațiile relevante din registre. În plus, nu pare să existe un sistem de raportare și de înregistrare a tiparelor de abuz. GREVIO observă că acest lucru poate duce la faptul că nu se ține cont de contextul și istoricul violenței atunci când ofițerii ajung la locul unei infracțiuni. Alte preocupări au fost exprimate de organizațiile societății civile cu privire la viteza de reacție la apelurile de raportare a violenței domestice în timpul pandemiei Covid-19.¹¹⁴

239. În ceea ce privește vătămările psihologice, în special în zonele rurale, GREVIO a fost informat că acestea nu sunt percepute ca o formă de vătămare și, prin urmare, nu sunt luate în serios. Organizațiile de femei au sugerat că sunt necesare mai multe campanii de informare, instruire și sensibilizare.¹¹⁵

240. În general, prin urmare, în timp ce GREVIO felicită autoritățile moldovenești pentru modificările legale adoptate pentru a asigura respectarea convenției,¹¹⁶ schimbarea atitudinilor sociale și îmbunătățirea cunoștințelor, a capacității, a resurselor și a răspunsului poliției reprezintă încă o provocare. Au apărut preocupări deosebite în ceea ce privește gestionarea cazurilor referitoare la violența de gen și la violența domestică.

241. GREVIO încurajează insistent autoritățile moldovenești să ia măsuri pentru a reduce ratele de uzură prin îmbunătățirea investigării și urmării penale a infracțiunilor de violență de gen și violență domestică, prin:

- a. consolidarea capacității poliției prin recrutarea de personal suficient și prin formare continuă în ceea ce privește noile legi, activitățile polițienești sensibile la problematica de gen și cele mai bune practici în combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice;**
- b. monitorizarea vitezei de reacție a poliției și a rezultatelor cererilor de asistență;**
- c. creșterea și monitorizarea eficienței campaniilor de sensibilizare menite să elimine stigmatizarea și stereotipurile legate de violența domestică și de violența împotriva femeilor.**

112. A se vedea, de asemenea, Țurcan-Donțu A. și Cheianu-Andre D., „Studiu analitic național privind femicidul”, p. 28, ONG Centrul de Drept al Femeilor, disponibil la www.cdf.md/wp-content/uploads/2022/03/Femicid_engleza.pdf

113. „Răspunsul organelor de drept la cazurile de violență în familie în contextul crizei Covid-19 în Republica Moldova”, La Strada, 2021.

114. Ibidem.

115. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

116. A se vedea capitolul V, Drept material.

2. Anchetă și urmărire penală eficientă

242. În primul rând, GREVIO salută eforturile depuse de autoritățile moldovenești pentru a îmbunătăți urmărirea penală și gestionarea cazurilor de violență sexuală, inclusiv a violului. GREVIO remarcă faptul că au existat unele inițiative de instruire a procurorilor și judecătorilor cu privire la modificările aduse Codului de procedură penală, iar o circulară a fost emisă pentru a informa autoritățile judiciare cu privire la noile prevederi. GREVIO salută, de asemenea, adoptarea metodologiei de lucru și a instrucțiunilor pentru intervenția profesioniștilor în cazurile de violență sexuală, în aprilie 2023, a avut ca scop îmbunătățirea cooperării în cazurile de viol între toate agențiile relevante, inclusiv instituțiile de aplicare a legii, de asistență socială, de educație și de sănătate, precum și entitățile comerciale. În plus, GREVIO a fost informat că peste 1000 de profesioniști din domeniul medical au beneficiat de formare online, iar alți 100 de medici au fost instruiți la fața locului pentru a interveni în caz de violență sexuală. O evoluție foarte promițătoare este înființarea unui centru pentru agresiuni sexuale în Ungheni, cu sprijinul UN Women, pentru a oferi servicii de tip ghișeu unic pentru victimele violenței sexuale. GREVIO notează că, odată devenit operațional, acest centru va permite femeilor să obțină tratament medical imediat și de urmărire după o agresiune sexuală, în condiții de confidențialitate și cu facilități de stocare a probelor.

243. În ceea ce privește violența domestică, GREVIO notează că există un birou specializat al procurorului care se ocupă de cazurile care implică copii și violența domestică. Atunci când procurorii observă deficiențe în timpul etapei de investigare, aceștia pot trimite dosarul înapoi la organele de aplicare a legii. GREVIO notează că Instrucțiunea metodică privind intervenția poliției în cazurile de violență domestică, emisă de Inspectoratul General al Poliției, oferă instrucțiuni detaliate privind procesul și procedura care trebuie urmate atunci când se investighează cazurile de violență domestică, inclusiv solicitări de colectare de probe pentru examinări medico-legale, evaluarea riscurilor și activitatea mai multor agenții.

244. GREVIO a fost informat de organizațiile de femei și de ONG-uri că, deseori, polițiștii califică cazurile de violență domestică mai degrabă în temeiul Codului contravențional decât al Codului penal. Unul dintre motive provine dintr-o aparentă încredere excesivă în probele medico-legale pentru a dovedi elementele infracțiunii. GREVIO constată cu îngrijorare că violența psihologică pare să nu fie identificată sau sancționată în mod corespunzător. Pentru a contesta această calificare de contravenție, victimele trebuie să depună o cerere în instanță și să plătească taxa de timbru, ceea ce necesită cunoașterea sistemului de justiție penală și mijloace financiare. Ca urmare, cazurile de violență domestică nu sunt tratate cu toată seriozitatea cuvenită, sancțiunile nu sunt suficient de disuasive, iar accesul femeilor la justiție este îngreunat. GREVIO subliniază faptul că acest lucru poate duce la trecerea cu vederea a tiparelor de violență domestică și la escaladarea acestora în timp.

245. GREVIO ia act de preocupările exprimate de organizațiile pentru drepturile femeilor și de ONG-uri cu privire la numărul insuficient de polițiști la nivel local și la volumul mare de muncă al acestora, care împiedică aplicarea legii să pună în aplicare programe de prevenire de succes. GREVIO a fost alertat, de asemenea, cu privire la probleme semnificative de victimizare secundară și re-traumatizare în cursul investigațiilor, inclusiv un exemplu de femeie căreia i s-a cerut să împărtășească imagini intime cu mai multe organisme de stat în cadrul unor investigații privind abuzul bazat pe imagine.¹¹⁷

246. Un alt aspect semnalat care suscită o mare îngrijorare este reprezentat de dificultățile cu care se confruntă femeile cu dizabilități în cadrul procedurilor penale, atât în ceea ce privește dovedirea lipsei de consimțământ în cazurile de violență sexuală, cât și în ceea ce privește accesul la protecție. GREVIO regretă faptul că nu există un mecanism eficient de protecție a victimelor atunci când agresorul este îngrijitorul victimei și când victima este dependentă financiar și fizic de agresor. GREVIO salută ca exemplu pozitiv modificările aduse în cursul anchetelor penale pentru a permite unei femei cu sindromul Down să depună mărturie în condiții adecvate și speră că astfel

117. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

de bune practici vor deveni norma cu ajutorul unor inițiative de formare și de sensibilizare care să vizeze toți cei din lanțul justiției penale.

247. În cele din urmă, lipsa unui sistem online interconectat de gestionare a cazurilor în sectorul justiției, care să conțină informații privind ordinele de interdicție de urgență, ordinele de protecție și sentințele relevante, duce la o lacună serioasă în ceea ce privește informațiile relevante aflate la dispoziția autorităților pentru a asigura niveluri de protecție adecvate și corespunzătoare, atât în ceea ce privește ancheta, cât și urmărirea penală.

248. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să se asigure că femeile victime ale violenței și violenței domestice au acces adecvat la servicii în timpul procesului de investigație, prin:

- a. asigurarea unui număr suficient de ofițeri de poliție bine pregătiți, în special în ceea ce privește dimensiunea de gen a violenței domestice, a violenței sexuale, a violenței psihologice, a victimizării secundare și a re-traumatizării;**
- b. asigurarea unui număr suficient de procurori și anchetatori bine pregătiți;**
- c. identificarea de soluții pentru grupurile de femei deosebit de vulnerabile, cum ar fi cele din zonele rurale și femeile victime ale violenței cu dizabilități;**
- d. dezvoltarea și punerea în aplicare a unui sistem de evidență online interconectat care să facă legătura între poliție și procuratură, cu respectarea protecției datelor și a vieții private.**

249. **GREVIO invită, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să se asigure că accesul femeilor victime ale violenței la asistență medicală nu este întârziat sau obstrucționat din cauza obligativității de a raporta, asigurându-se că pragul de raportare rămâne ridicat și monitorizând accesul victimelor la servicii și utilizarea acestora, în urma raportării infracțiunilor.**

3. Ratele de condamnare

250. Potrivit „Studiului analitic național privind femucidul”,¹¹⁸ între 2016 și 2019, au fost înregistrate 226 de decese ale victimelor violenței domestice (aceste date nu au fost dezagregate pe sexe). În plus, în aceeași perioadă, au fost inițiate 65 de dosare de urmărire penală privind decesele femeilor sau fetelor, în temeiul articolului 145 (omor) și al articolului 201¹ alineatul 4 (violență domestică care a dus la moartea victimei) din Codul penal. De asemenea, se raportează că, deși unul din cinci inculpați fusese condamnat anterior pentru violență domestică, acest lucru nu a fost eficient în a-i descuraja să comită alte acte de violență împotriva femeilor. Raportul notează că niciunul dintre cei condamnați nu a fost obligat să participe la un program de probațiune pentru reducerea comportamentului violent. De asemenea, au fost exprimate îngrijorări cu privire la faptul că nivelul pedepsei este insuficient pentru a-i descuraja pe infractori să recurgă din nou la violență în viitor. ONG-urile și organizațiile de femei au fost de părere că cazurile de violență împotriva femeilor au tendința de a rămâne în așteptare în fața autorităților judiciare penale timp de ani de zile.

251. Potrivit raportului de stat, în 2020 au fost înregistrate nouă cazuri de femei ucise, care au crescut la 12 în 2021.

252. GREVIO notează că, în prezent, există 22 de femei în închisoare pentru uciderea partenerilor lor, dintre care se estimează că 40% se află în închisoare ca urmare a represaliilor la violențele comise împotriva lor, iar informațiile primite de GREVIO de la societatea civilă indică faptul că femeile de etnie romă sunt reprezentate în mod disproporționat în cadrul acestui grup.¹¹⁹

118. Țurcan-Donțu A. și Cheianu-Andre D., „Studiu analitic național privind femucidul”, ONG Centrul de Drept al Femeilor, disponibil la: www.cdf.md/wp-content/uploads/2022/03/Femicid_engleza.pdf

119. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

253. În 2021, poliția a primit 14 728 de sesizări de violență domestică. Dintre acestea, 1963 de cazuri au fost înregistrate din oficiu de către polițistul care a răspuns. Au fost înregistrate aproximativ 918 infracțiuni împotriva valorilor familiale¹²⁰ și 1662 de cazuri care au contravenit articolului 78¹ din Codul contravențional. În aceeași perioadă, procurorii au investigat 947 de cauze penale în temeiul dispozițiilor privind violența domestică din Codul penal. Acest lucru sugerează că doar într-un procent redus din cazurile raportate au fost luate măsuri de pedepsire a infractorului.

254. În ceea ce privește violul și alte forme de violență sexuală împotriva femeilor, lipsa de statistici privind intervențiile, urmărirea penală și condamnările face dificilă evaluarea eficienței sistemului.

255. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să identifice și să abordeze rapid toți factorii care contribuie la faptul că violența domestică este sancționată în mod necorespunzător, fie pentru că comportamentul infracțional nu este considerat suficient de grav pentru a justifica urmărirea penală, fie pentru că sentința pronunțată nu este suficient de disuasivă și/sau nu impune participarea la un program de reducere a recidivei.

256. GREVIO invită autoritățile din Republica Moldova să efectueze cercetări cu privire la femeile condamnate pentru violență domestică care au fost ele însele victime ale violenței domestice, pentru a verifica modul în care autoapărarea și violența domestică împotriva femeilor sunt considerate și tratate de către sistemul judiciar.

B. Evaluarea și gestionarea riscurilor (articolul 51)

257. Preocuparea pentru siguranța victimei trebuie să stea la baza oricărei intervenții în cazurile de toate formele de violență reglementate de Convenția de la Istanbul. Astfel, articolul 51 stabilește obligația de a se asigura că toate autoritățile relevante, nu doar cele de aplicare a legii, evaluează și elaborează în mod eficient un plan de gestionare a riscurilor de siguranță cu care se confruntă o victimă, de la caz la caz, în conformitate cu proceduri standardizate și în cooperare între ele.

258. Poliția are un chestionar standard pentru incidentele de violență domestică pentru a înregistra probe și a evalua riscul de violență în familie, luând în considerare prezența armelor de foc, pe care poliția este obligată să le îndeparteze, chiar dacă sunt deținute legal. Acest formular de evaluare a riscului, odată completat, este, de asemenea, utilizat de procuror și de judecător ca probă în cauzele penale și atunci când se analizează dacă se acordă sau nu un ordin de protecție. Articolul 8 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie prevede că departamentele de asistență socială și de protecție a familiei trebuie să colaboreze cu poliția pentru a identifica persoanele susceptibile de a comite acte de violență în familie și să le trimită la centre de reabilitare specializate. În cazul în care există un pericol iminent pentru un copil, poliția este obligată să asiste autoritatea tutelară, astfel cum prevăd articolele 9 și 10 din Legea privind protecția specială a copiilor aflați în pericol și a copiilor separați de părinți, precum și instrucțiunile privind cooperarea intersectorială. Potrivit raportului de stat, instrucțiunile sectoriale prevăd, de asemenea, ca asistenții sociali, medicii și examinatorii să completeze un chestionar de evaluare a riscurilor, care este un formular diferit de cel utilizat de poliție. Nu există o evaluare standardizată a riscului de violență de gen și de violență domestică în toate agențiile. Standardele minime de calitate pentru toți furnizorii de servicii ar ajuta la asigurarea unui proces adecvat de evaluare și gestionare a riscurilor.

259. Instrucțiunea metodică a Inspectoratului General al Poliției privind intervenția poliției în cazurile de violență domestică oferă îndrumări cu privire la modul de completare a evaluării riscurilor. GREVIO salută faptul că această instrucțiune a fost actualizată în 2023 cu scopul de a reflecta mai bine standardele Convenției de la Istanbul privind evaluarea riscurilor. În consecință, în cazul în care se stabilește că riscul este moderat sau ridicat, se va emite un ordin de restricție de urgență, indiferent de dorința victimei. În 2021, 1963 de cazuri au fost înregistrate din oficiu de către ofițerul de poliție care a răspuns. ONG-urile și organizațiile de femei au informat GREVIO că,

120. A se vedea raportul de stat, p. 52. Cu toate acestea, raportul nu indică ce dispoziții specifice din Codul penal sau din Codul contravențional sunt calificate drept „infracțiuni împotriva valorilor familiei”.

deși formularul este binevenit, acesta nu este utilizat suficient în practică; deși poliția răspunde la incident, nu există o urmărire adecvată în ceea ce privește gestionarea riscurilor.

260. O analiză a sentințelor efectuată în scopul Studiului analitic național privind femicidul a arătat că doar 21 din 50 de inculpați au fost înregistrați de poliție ca fiind autori de violență domestică și doar în două dintre aceste cazuri a fost aplicat un ordin de protecție. În mod similar, ordinele de restricție de urgență fuseseră aplicate doar împotriva a doi autori de violență domestică. Acest lucru sugerează că riscul de violență împotriva femeilor este identificat în mod ineficient, riscul de vătămare este subestimat și, prin urmare, procesul de evaluare și de gestionare a riscurilor nu își îndeplinește scopul.

261. În acest context, GREVIO dorește să sublinieze că, în hotărârea sa în cauza *Kurt c. Austria* [GC],¹²¹ Curtea Europeană a Drepturilor Omului a clarificat obligațiile referitoare la evaluarea și gestionarea riscurilor în temeiul articolului 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Curtea a constatat, în special, că, în cursul unei evaluări cuprinzătoare a riscurilor, „în timp ce judecata unor agenți de aplicare a legii bine pregătiți este esențială în fiecare caz, utilizarea unor liste de verificare standardizate, care indică factori de risc specifici și care au fost elaborate pe baza unor cercetări criminologice solide și a celor mai bune practici în cazurile de violență domestică, poate contribui la caracterul cuprinzător a evaluării riscurilor de către autorități...”.¹²² GREVIO susține pe deplin această considerație și subliniază că evaluarea și gestionarea adecvată a riscurilor pot salva vieți și, prin urmare, ar trebui să fie parte integrantă a răspunsului autorităților la cazurile de violență care intră sub incidența Convenției de la Istanbul.

262. GREVIO salută crearea, în 2022, a unei comisii, prezidată de Ministerul Afacerilor Interne, care reunește experți din partea guvernului și a sectorului ONG pentru a analiza cazurile de violență domestică soldate cu deces sau vătămări grave, cu scopul de a reduce violența, de a oferi servicii de calitate, de a preveni victimizarea și de a realiza reeducarea și socializarea agresorilor, cu accent pe identificarea deficiențelor în acțiunile statului.

263. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să consolideze capacitatea profesioniștilor relevanți de a efectua evaluări de risc, inclusiv prin:

- a. furnizarea de orientări și intensificarea eforturilor prin instruire;**
- b. introducerea unui proces standardizat de evaluare a riscurilor pentru toate agențiile;**
- c. să se asigure că evaluările de risc sunt efectuate în mod sistematic și să păstreze toate rapoartele și înregistrările privind violența împotriva femeilor pentru a permite evaluarea riscului de repetare și de escaladare a violenței, asigurând în același timp respectarea principiilor de protecție a datelor.**

C. Ordine de interdicție de urgență (articolul 52)

264. GREVIO salută prevederea din articolul 121 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie, potrivit căreia, în cazul în care evaluarea riscurilor efectuată la fața locului identifică circumstanțe care dau naștere unor suspiciuni rezonabile că au fost comise acte de violență în familie și/sau există o amenințare iminentă de violență sau violență repetată, poliția trebuie să emită imediat o ordonanță de interdicție de urgență împotriva agresorului pentru a aborda situația de criză și, în același timp, să ia măsurile necesare pentru a investiga actul de violență. În mod similar, în conformitate cu Instrucțiunea metodică a Inspectoratului General al Poliției privind intervenția poliției în cazurile de violență domestică, dacă în urma evaluării riscurilor există o suspiciune rezonabilă că au fost comise acte de violență domestică și/sau există un pericol iminent de repetare sau de comitere a violenței sau de escaladare a situației, poliția sau procuratura sunt obligate să dispună imediat emiterea ordinului de restricție de urgență în ceea ce privește autorul. Nerespectarea

121. *Kurt împotriva Austriei* [GC], Cererea nr. 62903/15, hotărârea din 15 iunie 2021.

122. *Ibidem*, punctul 171.

ordinului de restricție de urgență constituie o infracțiune care se pedepsește cu muncă în folosul comunității sau cu închisoare de până la trei ani.

265. În conformitate cu articolul 12 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie, acest ordin poate asigura îndepărtarea agresorului din locuința comună, poate restricționa zonele în care se poate deplasa suspectul, poate împiedica contactul cu victima, inclusiv contactul electronic și fizic, și poate interzice deținerea și portul unei arme. Ordinul este valabil pentru o perioadă de până la 10 zile, indiferent de voința victimei, iar agresorul poate contesta ordinul pentru o perioadă de până la 30 de zile – deși ordinul rămâne în vigoare pe durata contestației. Instrucțiunea metodică a Inspectoratului General al Poliției prevede ca poliția să monitorizeze respectarea ordinului prin efectuarea de vizite neanunțate la adresa victimei cel puțin o dată la două zile. Cu toate acestea, potrivit raportului „Răspunsul organelor de drept la cazurile de violență în familie în contextul crizei Covid-19 în Republica Moldova”, sunt extrem de puține cazurile în care victima este contactată pentru a verifica dacă măsurile de protecție sunt respectate. În plus, nu există posibilitatea monitorizării electronice în această perioadă.

266. În cazul în care autorul unei infracțiuni este obligat să părăsească locuința comună, acesta trebuie să predea cheile casei și este informat cu privire la orice restricții, drepturi și obligații, precum și cu privire la răspunderea pentru nerespectarea condițiilor aplicabile. În timpul perioadei de valabilitate a ordinului de restricție, victima poate solicita un ordin de protecție, care ar avea ca efect prelungirea perioadei de valabilitate a ordinului de urgență, până la executarea măsurilor de protecție stabilite de instanță.

267. În timpul pandemiei Covid-19, a fost oferită o instruire pentru ofițerii de patrulare care a dus la o creștere cu 14% a numărului de ordine de îndepărtare de urgență emise – într-un district, acesta a crescut de la 19 în 2019 la 183 în 2020. În 2021, din cele 14 728 de notificări raportate de incidente de violență domestică, 5851 de ordine de restricție și 277 de ordine de protecție au fost emise de instanțe la cererea ofițerilor de poliție. Numărul de ordine de restricție emise în prima jumătate a anului 2022 a fost de 3071.

268. Potrivit raportului de stat, în 2021 au fost înregistrate 14 728 de sesizări de violență domestică. În total, au fost emise 5851 de ordine de restricție și 277 de ordine de protecție acordate de instanțe la cererea polițiștilor. Aproximativ 1963 de cazuri au fost înregistrate din oficiu de către ofițerul de poliție care a răspuns. Poliția a înregistrat 918 infracțiuni împotriva valorilor familiale¹²³ și 1662 de cazuri care au întrunit elementele constitutive care contravin articolului 78¹ privind violența în familie din Codul contravențional. Dintre infractori, sexul înregistrat a fost de 1596 de bărbați și 61 de femei, iar în rândul acestora s-au înregistrat cinci copii. Dintre victime, 1444 au fost înregistrate ca fiind femei și 82 de bărbați, iar printre victime s-au numărat 43 de copii. Totalul a inclus 90 de victime de sex feminin cu copii și o victimă de sex masculin cu copii.

269. În primele șase luni ale anului 2022, au fost depistate 1212 cazuri de violență în familie, dintre care 451 de cazuri au întrunit elementele constitutive ale unei infracțiuni și 761 au întrunit elementele constitutive ale unei contravenții. În aceeași perioadă, poliția a emis 3071 de ordine de restricție de urgență. Această creștere sugerează că a crescut gradul de conștientizare și de utilizare a măsurilor de protecție disponibile.

270. GREVIO recunoaște că cadrul juridic este conform cu convenția și felicită autoritățile moldovenești pentru eforturile lor de a organiza cursuri de formare pentru poliție, precum și pentru succesul pe care acesta l-a avut în ceea ce privește creșterea gradului de utilizare a acestor ordine. Cu toate acestea, rămân lacune în ceea ce privește punerea în aplicare. Atât statul, cât și ONG-urile intervievate au remarcat faptul că există în continuare o reticență în ceea ce privește evacuarea agresorului din locuința pe care o împarte cu victima, în special iarna, ceea ce este îngrijorător, deoarece aceasta este, de asemenea, perioada din an în care este probabil ca numărul cazurilor să crească. Accentul părea să fie pus pe dificultățile de a găsi un loc în care să se ducă agresorul dacă

123. A se vedea raportul de stat, p. 52. Termenul „infracțiuni împotriva valorilor familiei” se referă la infracțiunile comise în temeiul articolului 201¹ din Codul penal.

este evacuat, mai degrabă decât pe siguranța victimei dacă nu este evacuat. Mai important este faptul că, deși se ține un registru al acestor ordine, acesta nu este încă electronic, ci manual și, prin urmare, accesul la înregistrări este problematic.

271. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să finalizeze rapid activitatea pilot privind sistemul de evidență electronică și să se asigure că acesta este introdus în întreaga țară.

D. Ordine de protecție (articolul 53)

272. Un ordin de protecție poate fi emis de către o instanță penală, astfel cum se prevede la articolul 215¹ din Codul de procedură penală, numai dacă a fost începută cercetarea penală și dacă agresorul i s-a acordat calitatea procesuală. Măsurile de protecție se aplică pentru o perioadă de până la trei luni și pot fi prelungite.

273. În cazul în care nu a fost inițiată nicio anchetă penală, cazul ar trebui să fie analizat de instanța civilă în temeiul articolelor 278³–278⁹ din capitolul XXII din Codul de procedură civilă intitulat „aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie”. Aceasta ar trebui, de obicei, să fie depusă de către victimă, dar sunt prevăzute excepții pentru poliție sau pentru un organism de asistență socială, care poate depune cererea atunci când victima nu este în măsură să facă acest lucru, din motive de sănătate, de vârstă sau din alt motiv valabil. O decizie trebuie să fie luată în termen de 24 de ore de la primirea cererii. Instanța este obligată să explice victimei cum să acceseze serviciile pentru victimele violenței domestice.

274. Articolul 15 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie prevede că o instanță poate include o serie de măsuri atunci când emite un ordin de protecție, inclusiv îndepărtarea temporară de la domiciliul comun sau cerința ca agresorul să stea departe de casă, un ordin de restricție, interzicerea contactelor sau cerința de a continua să ofere sprijin economic pentru copii. În cazul în care se dispune monitorizarea electronică, instanța trebuie să aplice aceste condiții. Instanța poate, de asemenea, să dispună limitarea bunurilor pe care agresorul le deține sau le utilizează, obligația de a participa la un program de consiliere sau la un program special de tratament pentru reducerea sau eliminarea violenței, precum și interdicția de a păstra o armă.

275. GREVIO remarcă faptul că introducerea brățărilor electronice de monitorizare a oferit un mecanism puternic de monitorizare a riscurilor pentru femeile victime ale violenței, ceea ce a redus semnificativ ratele de recidivă. O victimă și/sau membrii familiei pot, de asemenea, să accepte să poarte un sistem de supraveghere electronică pentru a monitoriza respectarea de către agresor a obligațiilor sale – un acord care trebuie încheiat în scris. Monitorizarea electronică trebuie să fie ordonată de un judecător la cererea unui avocat și, de obicei, necesită un risc de vătămare fizică, utilizarea potențială a armelor, inclusiv a cuțitelor, sau un nivel ridicat de amenințare. Acestea sunt, de asemenea, utilizate în cazurile de urmărire. Monitorizarea electronică nu este disponibilă în timpul perioadei de 10 zile de răspuns imediat.

276. Potrivit unui raport al Serviciului de Probațiune al Republicii Moldova, în anul 2021, 773 de ordonanțe de protecție au fost transmise spre executare la centrul de monitorizare electronică și au fost monitorizați electronic 502 subiecți, dintre care 479 de bărbați și 23 de femei. S-a constatat că 94 dintre aceste ordine, din cele 112 raportate, au fost încălcate de către infractori. Aproximativ 81% (408 infractori) au respectat ordinele. Anterior, analiza sentințelor în cazurile de femucid a arătat că în doar două din cele 50 de cazuri analizate au fost solicitate măsuri de protecție. GREVIO remarcă faptul că se încearcă îmbunătățirea utilizării ordinelor de protecție și că se iau măsuri în caz de încălcare a acestora. Cu toate acestea, GREVIO rămâne îngrijorat de faptul că, în cazul în care ordinele de protecție sunt încălcate, sancțiunea aplicată de judecători este, de obicei, ore neplătite de muncă în folosul comunității, ceea ce nu pare a fi suficient pentru a preveni recidiva.

277. Vizitele copiilor pot avea loc pe durata aplicării unui ordin de protecție, în cadrul unui program aprobat de autoritatea tutelară teritorială, în conformitate cu articolul 15 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie. GREVIO a fost îngrijorat să audă că autoritățile de protecție par

a fi împiedicate să se implice în problemele de protecție a copilului până la expirarea ordinului de restricție. Acest lucru are ca rezultat faptul că femeile victime ale violenței sunt obligate să se supună medierii.

278. Ordinul de protecție poate fi revocat la cererea victimei, sub rezerva anumitor condiții, inclusiv respectarea anterioară a ordinului, angajarea de către autorul infracțiunii la consiliere sau tratament sau îndeplinirea cerinței ca victima să își exprime liber voința și să fi avut acces la asistență și protecție. GREVIO a fost alertat cu privire la situații în care a existat un ordin de protecție/restricție pentru mamă, dar nu și pentru copil.¹²⁴ Chiar dacă poate exista un ordin de restricție, tatăl poate solicita să i se respecte dreptul de a-și vedea copilul și poate fi foarte greu de convins părțile interesate locale să recunoască faptul că a fi martor la violența domestică este o formă de vătămare pentru copil și să ia în considerare în mod corespunzător riscul vizitelor de contact cu mama.

279. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să îmbunătățească eficiența ordinelor de protecție prin:

- a. furnizarea de orientări clare autorității tutelare teritoriale cu privire la măsurile care trebuie luate pentru a preveni vătămarea femeilor victime ale violenței și/sau a copiilor acestora în cazurile în care are loc contactul cu autorul violenței, împotriva căruia a fost emis un ordin de protecție;
- b. evaluarea faptului dacă, în cazurile în care încălcarea ordinului de protecție se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității, sancțiunea este respectată și este eficientă pentru a preveni recidiva.

E. Proceduri *ex parte* și *ex officio* (articolul 55)

1. Proceduri *ex parte* și *ex officio*

280. Articolul 55 alineatul (1) din Convenția de la Istanbul impune părților obligația de a se asigura că investigațiile privind o serie de categorii de infracțiuni nu depind în totalitate de raportul sau plângerea depusă de o victimă și că orice procedură în curs poate continua chiar și după ce victima și-a retras declarația de plângere.

281. Legislația permite atât urmărirea penală *ex parte*, cât și *ex officio* pentru acele infracțiuni prevăzute de convenție. Articolul 276 alineatul (1) din Codul de procedură penală stabilește o listă de infracțiuni care necesită plângerea prealabilă a victimelor pentru a începe o urmărire penală. Aceasta include cazurile de vătămare corporală deliberată, dar mai puțin gravă, care pot atrage după sine o pedeapsă cu închisoarea de până la șapte ani.

282. De asemenea, GREVIO constată cu satisfacție că urmărirea penală a cazurilor de violență domestică nu este întreruptă din cauza împăcării dintre agresor și victimă. Ca urmare a modificărilor aduse Codului de procedură penală, articolul 109 împiedică în prezent împăcarea și în ceea ce privește cazurile de violență sexuală (cu excepția infracțiunilor mai puțin grave comise de minori).

283. Cu toate acestea, în practică, GREVIO a fost informat că judecătorii întrerup adesea urmărirea penală atunci când mărturia victimei este retrasă din cauza unei percepții de lipsă de probe, ceea ce pare să fie confirmat de ratele de condamnare.

284. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să consolideze colectarea și stocarea probelor și să ofere îndrumări judecătorilor și procurorilor cu privire la continuarea urmăririi penale în absența mărturiei victimei.

124. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

2. Sprijinul victimelor în procedurile judiciare

285. În vederea responsabilizării victimelor și pentru a le încuraja să meargă până la capăt cu procedurile penale, articolul 55 alineatul (2) prevede că părțile trebuie să se asigure că organizațiile de victime, consilierii special pregătiți în materie de violență domestică sau alte tipuri de servicii de sprijin/reprezentare pot asista și sprijini victimele în timpul investigațiilor și procedurilor judiciare.

286. În urma modificărilor care au intrat în vigoare la 9 ianuarie 2023, în temeiul articolelor 52 și 57 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova,¹²⁵ procurorul sau ofițerul de urmărire penală are responsabilitatea de a informa victima cu privire la serviciile de sprijin disponibile, inclusiv asistența medicală, consilierea psihologică, serviciile de adăpost și asistența juridică, precum și condițiile în care acestea sunt acordate. O victimă a violenței sexuale sau a violenței domestice are dreptul la un avocat, de a fi însoțită de o persoană de încredere alături de avocat în toate etapele anchetei, inclusiv în orice ședință închisă, de a fi informată cu privire la serviciile de sprijin, inclusiv asistența medicală, consilierea psihologică, serviciile de adăpost și asistența juridică, și de a fi audiată în prezența unui avocat în condiții de respect pentru demnitate și intimitate. Din momentul în care sunt identificate ca fiind victime ale violenței, acestea ar trebui să beneficieze, de asemenea, de dreptul la protecție și compensație.

287. Potrivit raportului „Bune practici în facilitarea accesului la justiție în Moldova”,¹²⁶ resursele de asistență juridică și psiho-socială gratuită sunt în prezent concentrate în municipalitățile din nordul și centrul țării și sunt mult mai puțin disponibile în sud, ceea ce duce la apariția unor bariere în calea accesului la justiție, inclusiv timpul de deplasare și costurile. O bună practică identificată este existența unor echipe mobile în unele zone rurale care pot viza persoanele în vârstă afectate de violența domestică și comunitatea romă.

288. Copiii victime sau martori cu vârsta sub 18 ani sunt audiați în cauzele penale în condiții speciale și în ceea ce privește infracțiunile de violență sexuală sau violență domestică. În cazul în care un copil este martor la violență, acesta are dreptul de a fi reprezentat în toate etapele procesului de un reprezentant legal și de un avocat, dreptul la confidențialitate și dreptul de a face declarații în limba maternă sau de a fi asistat de un interpret.

289. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să ia măsuri pentru a se asigura că toate victimele violenței de gen și ale violenței domestice pot avea acces la sprijin pentru victime, indiferent de locația lor geografică.

F. Măsuri de protecție (articolul 56)

290. În ceea ce privește măsurile de protecție, legislația moldovenească este, în linii mari, în conformitate cu convenția. Există o dispoziție în lege pentru a preveni „confruntarea” dintre victimă și agresor în timpul audierilor în instanță. Legislația națională prevede posibilitatea de a utiliza ecrane și alte măsuri de protecție a victimei în instanță, inclusiv videoconferințe. Sunt în curs de desfășurare demersuri pentru a crea centre de justiție familială și centre pentru agresiuni sexuale dotate cu facilități de videoconferință, pentru luarea declarațiilor inițiale și, de asemenea, potențial, pentru audieri. Prin urmare, au fost depuse unele eforturi încurajatoare pentru a se conforma convenției în ceea ce privește furnizarea unui serviciu de ghișeu unic. Acestea nu sunt încă în vigoare, iar GREVIO a fost informat că măsurile de protecție sunt dificil de asigurat în practică.

291. În cazul în care există motive să se creadă că o femeie victimă a violenței poate fi sau a fost amenințată cu moartea, violența, deteriorarea sau distrugerea proprietății sau cu alte acte ilegale, măsuri suplimentare de protecție sunt prevăzute de Legea privind protecția martorilor și

125. În special articolele 52, 57 și 58 alineatul (4).

126. „Bune practici în facilitarea accesului la justiție în Republica Moldova”, Chișinău 2022, Arina Țurcan-Donțu, disponibil la: www.justitietransparenta.md/en/bune-practici-privind-facilitarea-accesului-la-justitie-moldova/

a altor participanți la procedurile penale.¹²⁷ Acestea includ un program de protecție a martorilor, schimbarea domiciliului, a locului de muncă sau a studiilor, schimbarea identității sau a înfățișării, instalarea unui sistem de alarmă și alte măsuri. În mod similar, articolul 215¹ din Codul de procedură penală prevede că, în cazul în care există motive suficiente pentru a considera că victima violenței domestice sau victima unei infracțiuni sexuale care participă la o procedură penală este în pericol de a fi supusă la alte violențe, autoritățile de aplicare a legii sau procurorul sunt obligate să intervină fără întârziere pentru a asigura impunerea de măsuri de protecție.

292. GREVIO ia act cu satisfacție de faptul că articolul 11 din Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie prevede că poliția trebuie să informeze victimele atunci când există un pericol pentru viața sau sănătatea lor, atunci când o persoană reținută sau condamnată a fost eliberată sau atunci când un ordin de protecție existent este anulat. Viața privată și identitatea victimei sunt, de asemenea, protejate în temeiul acestei legi. Codul de procedură penală prevede, de asemenea, următoarele drepturi ale victimelor: de a fi informate de către organul de cercetare penală, procuror sau, după caz, de către instanță, cu privire la soluționarea plângerii și la toate deciziile adoptate care se referă la drepturile și interesele lor; de a primi gratuit copii ale tuturor deciziilor relevante, inclusiv cele de încetare sau de închidere a procesului penal sau decizia de a nu începe urmărirea penală, copia sentinței sau orice altă hotărâre judecătorească definitivă.

293. Organizațiile de femei și ONG-urile au raportat că cele mai dificile provocări în ceea ce privește măsurile de protecție constau în faptul că acestea sunt dificil de asigurat în practică și că există o lipsă de cooperare între serviciile relevante.

294. **GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să consolideze măsurile de protecție prin:**

- a. **asigurarea faptului că judecătorii și procurorii cunosc astfel de măsuri și analizează în mod obișnuit dacă acestea ar trebui sau nu aplicate, indiferent de cererea victimei;**
- b. **elaborarea de proceduri și protocoale pentru munca între mai multe agenții, pentru a asigura cooperarea între serviciile relevante, inclusiv organizațiile de femei și ONG-urile;**
- c. **colectarea de date în mod regulat și efectuarea de cercetări, inclusiv din perspectiva victimelor, cu privire la eficacitatea măsurilor instituite pentru a evita victimizarea repetată prin intermediul sistemului judiciar.**

G. Asistență juridică (articolul 57)

295. Potrivit raportului de stat, Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie, coroborată cu Legea privind asistența juridică garantată de stat, stabilește că victimele violenței în familie pot beneficia atât de asistență juridică primară, cât și de asistență juridică calificată, indiferent de venit și de la data depunerii plângerii. Acest lucru este valabil și pentru victimele infracțiunilor sexuale. Asistența juridică este disponibilă pentru asistență juridică urgentă în vederea obținerii măsurilor de protecție descrise la articolul 278 din Codul de procedură civilă sau a celor prevăzute la articolul 215 din Codul de procedură penală. Pentru alte chestiuni civile, inclusiv pentru divorț, trebuie să se îndeplinească un test de mijloace financiare. GREVIO este îngrijorat de faptul că, în cadrul procedurilor civile, se ia în considerare venitul comun al gospodăriei, ceea ce exclude victimele violenței domestice din sistem.

296. Potrivit cercetării, asistența juridică primară este oferită imediat în momentul sesizării și constă în consiliere juridică, asistență în redactarea documentelor juridice (plângeri, cereri de măsuri de protecție pentru victimele violenței domestice) și alte forme de asistență. Asistența juridică calificată presupune apărarea intereselor unei victime a violenței domestice în cadrul procedurilor penale, civile, contravenționale sau administrative și este oferită gratuit. Acoperirea de asistență

127. Disponibil la: www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110503&lang=ro

juridică nu include cheltuielile de judecată sau alte cheltuieli, dar acoperă un avocat pentru a solicita scutirea de taxe.

297. Procedura de solicitare a unui avocat este simplificată. Victimele nu trebuie să se deplaseze fizic la biroul ONG-ului care le oferă avocatul, deoarece acest lucru se poate aranja prin telefon, e-mail sau direct prin intermediul profesioniștilor responsabili cu prevenirea și protecția violenței domestice (asistenți sociali, ofițeri de poliție sau procurori).

298. Există 530 de avocați în cadrul sistemului de asistență juridică, dintre care între 20 și 50 sunt specializați în acordarea de asistență femeilor victime ale violenței. În plus, există 72 de asistenți juridici care acoperă 70 de comunități locale.

299. O analiză efectuată de Centrul de Drept al Femeilor a demonstrat că în niciunul dintre cazurile de femucid examinate succesul victimei nu a fost reprezentat de un avocat, în ciuda posibilității de a beneficia de asistență juridică. Nici nu a fost intentat vreun proces civil împotriva făptuitorului.

300. Asistența juridică este disponibilă și în cazurile de azil, în temeiul unui acord trilateral între guvern, Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR) și Consiliul Național pentru Asistență Juridică. În cazul în care asistența juridică este refuzată, cazul va fi transmis unui ONG care oferă asistență juridică gratuită și care va decide dacă se va face apel.

301. GREVIO invită autoritățile moldovenești să se asigure că asistența juridică este disponibilă, în practică și pe întreg teritoriul țării, și să revizuiască furnizarea de asistență juridică civilă pentru a permite femeilor victime ale violenței domestice să aibă acces la justiție.

VII. Migrația și azilul

302. În domeniul migrației și azilului, principala cerință a Convenției de la Istanbul este de a se asigura că legile privind statutul de rezidență și procedurile de azil nu închid ochii la realitățile femeilor care trăiesc în relații abuzive sau care sunt supuse violenței și exploatarei sexuale și altor forme de violență de gen. Legile privind statutul de rezidență trebuie să prevadă posibilitatea de a obține permise de ședere autonome pentru femei în circumstanțe specifice (articolul 59). Pe de altă parte, procedurile de azil trebuie să fie sensibile la dimensiunea de gen și să permită femeilor să își dezvăluie poveștile în întregime, iar motivele de persecuție trebuie interpretate în mod sensibil la dimensiunea de gen. Acest lucru poate fi realizat numai dacă, la rândul lor, procedurile de primire și serviciile de sprijin pentru solicitanții de azil sunt sensibile la nevoile femeilor victime sau celor expuse riscului de violență (articolul 60).

303. După cum a declarat Reprezentantul Special al Secretarului General al Consiliului Europei pentru Migrație și Refugiați, Republica Moldova este țara vecină care a primit cea mai mare proporție de refugiați din Ucraina în raport cu populația sa de aproximativ trei milioane de locuitori. Din 24 februarie 2022 până la jumătatea lunii iunie 2022, aproximativ 500 000 de persoane din Ucraina au intrat în Republica Moldova, ceea ce este de șapte ori mai mare decât numărul de intrări în 2021, care a fost de 70 000.¹²⁸ Potrivit informațiilor furnizate de UNHCR,¹²⁹ majoritatea refugiaților din Ucraina sunt femei și copii, ceea ce necesită un răspuns la criză sensibil la dimensiunea de gen. În acest sens, GREVIO felicită autoritățile și populația Republicii Moldova pentru ospitalitatea, acțiunile și spiritul de cooperare cu organizațiile internaționale și societatea civilă. GREVIO recunoaște, de asemenea, că o parte din populația sosită din Ucraina este tranzitorie, ceea ce poate încetini ritmul integrării lor pe termen lung.

A. Statutul de rezidență (articolul 59)

304. În conformitate cu articolul 78 alineatul (3) din Convenția de la Istanbul, Republica Moldova și-a rezervat dreptul de a nu aplica articolul 59 din convenție. Această rezervă a fost introdusă la momentul ratificării, la 31 ianuarie 2022, și este valabilă pentru o perioadă de cinci ani.

305. În pofida rezervei, informațiile disponibile indică faptul că legislația moldovenească prevede un permis de ședere autonom, reînnoibil, pentru victimele violenței domestice care au sosit în țară în scopul reunificării familiei, în cazul în care relația lor se rupe ca urmare a violenței domestice în perioada de trei ani prevăzută de lege.¹³⁰ GREVIO notează, de asemenea, că protecția internațională a membrilor de familie ai unui refugiat este menținută în urma unei separări sau a unui divorț și că anularea sau încetarea statutului de refugiat nu are un efect juridic automat asupra familiei persoanei

128. Raportul misiunii de documentare în Republica Moldova a doamnei Leyla Kayacik, Reprezentantul Special al Secretarului General pentru Migrație și Refugiați, paragraful 15, disponibil la: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680a818de>

129. A se vedea știrea relevantă de la UNHCR, www.unhcr.org/news/moldovan-gbv-shelter-offers-safety-and-community-refugees-ukraine

130. Conform legislației moldovenești, un soț sau soție cu drept de ședere în temeiul dispozițiilor privind reîntregirea familiei are dreptul la rezidență permanentă după o perioadă de trei ani. Articolul 31 din Legea moldovenească privind străinii stabilește condițiile generale de acordare a unui permis de ședere temporară pentru o victimă a violenței domestice. Acestea sunt completate de condiții mai detaliate la articolele 32 și 33, inclusiv dreptul de a contesta refuzul de a acorda dreptul de ședere temporară. Articolul 39 alineatul (1) litera (d) prevede acordarea sau prelungirea dreptului de ședere temporară unei victime a violenței domestice pentru o perioadă de un an. În sfârșit, articolul 42 prevede prelungirea șederii temporare a unei victime a violenței domestice în cazul în care sunt îndeplinite anumite condiții, și anume că aceasta nu reprezintă un pericol pentru securitatea națională sau pentru ordinea publică, că statutul de victimă a violenței domestice este confirmat, că șederea sa este necesară pentru un proces în instanță sau pentru o altă autoritate competentă, că s-ar confrunța cu un risc pentru viața sau integritatea corporală, cu tortură, tratamente inumane sau degradante dacă ar fi returnată în țara de origine.

respective.¹³¹ În lumina acestor informații, GREVIO constată că legislația moldovenească relevantă pare să respecte cerințele Convenției.

306. GREVIO invită autoritățile din Republica Moldova să nu reînnoiască rezerva cu privire la articolul 59 din Convenția de la Istanbul, la expirarea perioadei de valabilitate a acesteia.

B. Cereri de azil bazate pe gen (articolul 60)

1. Procedura de determinare a azilului care ține cont de dimensiunea de gen

307. Direcția Refugiați din cadrul Biroului Migrație și Azil – subdiviziune a Ministerului Afacerilor Interne – este autoritatea responsabilă pentru solicitantii de azil, refugiații și beneficiarii de protecție umanitară sau temporară, precum și pentru aplicarea prevederilor Legii privind azilul în Republica Moldova. Până la izbucnirea crizei ucrainene, numărul solicitanților de azil în Republica Moldova era foarte mic. În perioada 2020–2021, potrivit raportului de stat, numărul cererilor de azil a fost de 161, dintre care 43 au fost cereri depuse de femei.¹³² În această perioadă, au existat 75 de decizii de acordare a protecției internaționale, dintre care 30 se refereau la femei.¹³³

308. Ca urmare a agresiunii Federației Ruse împotriva Ucrainei, până la 1 iulie 2022, numărul cererilor de azil a crescut semnificativ, ajungând la 8067, dintre care 1223 au fost depuse de femei. La momentul vizitei de evaluare a GREVIO în Republica Moldova, 12 000 de cereri erau în așteptare. GREVIO constată că numărul de personal nu a crescut pentru a face față acestei creșteri exponențiale a numărului de cereri. Conform informațiilor furnizate de autoritățile de stat, în această perioadă au fost pronunțate 13 decizii privind protecția internațională, dintre care trei au vizat femei.¹³⁴

309. Pentru a face față impactului agresiunii Federației Ruse, Parlamentul Republicii Moldova a declarat starea de urgență la 24 februarie 2022,¹³⁵ pentru o durată de 60 de zile, care a fost prelungită inițial la 21 aprilie 2022¹³⁶ până la 23 iunie 2022. O a doua prelungire a fost decisă la 23 iunie 2022 de către Parlamentul Republicii Moldova pentru a dura până la 7 august 2022,¹³⁷ „ținând cont de situația legată de securitatea regională și de amenințarea la adresa securității naționale”. La 28 iulie 2022, Parlamentul moldovean a decis să prelungească din nou starea de urgență pentru încă 60 de zile, cu începere de la 8 august 2022.¹³⁸ În urma deciziei parlamentului, Comisia pentru situații de urgență a elaborat noi proceduri pentru a gestiona aflulul de solicitanți de azil care sosesc din Ucraina. În consecință, cetățenilor ucraineni li s-a acordat dreptul de a intra în Moldova cu propriile documente de identitate. De asemenea, guvernul a înființat patru centre temporare în raioanele Ștefan Vodă, Ocnița, Cahul și Fălești pentru găzduirea persoanelor care fug de războiul din Ucraina.

310. La 18 ianuarie 2023, Guvernul Republicii Moldova a aprobat acordarea de protecție temporară pentru solicitanții de azil ucraineni, oferind un statut juridic mai sigur celor care fug de agresiunea Federației Ruse. Regimul de protecție temporară, care a intrat în vigoare la 1 martie 2023, pentru o perioadă de un an, cu posibilitatea de reînnoire, acordă persoanelor strămutate din Ucraina o serie de drepturi și servicii, inclusiv accesul la locuri de muncă, cazare (în centre de plasament temporar pentru persoanele aflate în dificultate), asistență medicală de urgență și primară, educație publică pentru copii și anumite forme de asistență socială.¹³⁹

131. Articolul 12 alineatul (3) din Legea privind azilul.

132. A se vedea raportul de stat, p. 62.

133. Ibidem.

134. Ibidem.

135. Hotărârea Parlamentului nr. 41/2022 privind declararea stării de urgență.

136. Hotărârea Parlamentului nr. 105/2022, din 21 aprilie 2022, privind prelungirea stării de urgență.

137. Hotărârea Parlamentului nr. 163/2022, din 23 iunie 2022, privind prelungirea stării de urgență.

138. MOLDPRES News Agency – „Starea de urgență a fost prelungită cu încă 60 de zile în Moldova”. A se vedea versiunea în limba engleză a Hotărârii Parlamentului nr. 245, din 28 iulie 2022, la adresa: www.rm.coe.int/1680a78aac

139. www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110503&lang=ro, HG nr. 21 din 18 ianuarie 2023 privind acordarea de protecție temporară persoanelor strămutate din Ucraina: www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135260&lang=ro

311. GREVIO consideră că cadrul juridic moldovenesc care reglementează domeniul azilului este în mare măsură în conformitate cu convenția, în măsura în care recunoaște persecuția bazată pe gen ca fiind un motiv de azil prin Legea privind azilul. Articolul 45, alineatul (1) litera (a), alineatul (2) litera (a) și alineatul (f), recunoaște actele de violență fizică, psihică și sexuală, precum și actele și abuzurile de natură specifică de gen ca fiind acte de persecuție suficient de grave care reprezintă o încălcare gravă a drepturilor fundamentale ale omului, în ceea ce privește acordarea statutului de refugiat. Cu toate acestea, nu se colectează date cu privire la numărul de solicitanți cărora li se acordă azil pe baza persecuției pe motive de gen.

312. De asemenea, GREVIO remarcă cu satisfacție buna cooperare pe care autoritățile moldovenești au stabilit-o cu organizațiile internaționale, inclusiv cu ICNUR, pentru a face față situației de criză, ceea ce a dus la procese relativ eficiente la frontiere și la consolidarea capacității profesioniștilor care lucrează cu refugiații. Un exemplu demn de remarcat în acest sens este instituirea „spațiilor de siguranță portocalii” în centrele de plasament temporar al refugiaților din Republica Moldova pentru a oferi femeilor și fetelor din Ucraina sprijin și consiliere imediată, precum și un punct de intrare pentru a accesa servicii specializate privind violența de gen și sănătatea sexuală și reproductivă.¹⁴⁰ În plus, UNFPA și organizațiile societății civile au înființat un Orange Safe Space mobil pentru a ajunge la comunități și pentru a se asigura că atât populația ucraineană, cât și cea moldovenească din întreaga țară au acces egal la informații, sprijin și servicii.¹⁴¹ Spații de siguranță separate „Blue Dot” au fost înființate de UNHCR și UNICEF, în cooperare cu autoritățile publice și alți parteneri, pentru a oferi servicii pentru copiii, familiile și alte persoane cu nevoi specifice care sosesc din Ucraina, inclusiv informații cheie, zone de odihnă, alimente, produse de igienă, sprijin psiho-social, spații sigure pentru mame și copii, consiliere juridică de bază și trimeri către serviciile locale.¹⁴² Cu toate acestea, GREVIO constată cu regret că nu pare să existe niciun proces sistematic de evaluare a vulnerabilității sau proceduri standard de operare pentru identificarea femeilor vulnerabile victime ale violenței de gen. În schimb, se bazează pe autoidentificare. În ciuda bunelor practici menționate mai sus, nu au fost identificate victime ale violenței de gen în rândul femeilor migrante și solicitante de azil din Ucraina. Această lipsă de identificare este destul de îngrijorătoare, având în vedere prevalența violenței între parteneri intimi în Ucraina¹⁴³ și cazurile de hărțuire sexuală și abuz sexual raportate de ONG-uri către Reprezentantul Special al Secretarului General al Consiliului Europei pentru migrație și refugiați.¹⁴⁴

313. De asemenea, GREVIO constată cu satisfacție că Republica Moldova a luat un număr larg de măsuri legislative și de altă natură menite să asigure că procedurile de azil sunt sensibile la dimensiunea de gen. În general, femeile sunt intervievate în absența membrilor familiei și pot solicita un consilier de același sex, deși se pare că nu sunt informate în mod sistematic cu privire la această posibilitate. Biroul pentru Migrație și Azil, cu sprijinul ICNUR, a elaborat și aprobat un ghid practic privind evaluarea nevoilor solicitanților de azil în situații vulnerabile și referirea acestora către autoritățile competente, pentru a oferi unele informații și orientări privind principiile, drepturile, cadrul juridic, comunicarea și aspectele procedurale care trebuie respectate în timpul evaluării nevoilor solicitanților de azil în situații vulnerabile și referirea acestora către autoritățile și serviciile competente. GREVIO salută eforturile de sensibilizare și de furnizare de informații, inclusiv online, cu privire la serviciile disponibile pentru victimele violenței domestice și ale violenței sexuale pentru femeile migrante/solicitante de azil, chiar dacă în practică se întâmpină anumite probleme în ceea ce privește accesul la acestea. De asemenea, GREVIO ia act cu interes de alte bune practici, cum ar

140. Raportul misiunii de documentare în Republica Moldova a doamnei Leyla Kayacik, Reprezentantul Special al Secretarului General pentru Migrație și Refugiați, paragraful 118, disponibil la: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680a818de>

141. Ibidem.

142. Ibidem, punctul 94.

143. Potrivit Sondajului privind violența împotriva femeilor 2019, condus de OESCE, prevalența violenței fizice și/sau sexuale a partenerului intim de-a lungul vieții în rândul femeilor cu vârste cuprinse între 18 și 74 de ani (în Ucraina) a fost estimată la 26%, iar 76% dintre aceste respondente au suferit violență fizică și/sau sexuală din partea partenerului intim în ultimele 12 luni. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) (2019), Raport principal, Secretariatul OSCE, Viena, Austria.

144. Raportul misiunii de anchetă în Republica Moldova a doamnei Leyla Kayacik, Reprezentantul Special al Secretarului General pentru Migrație și Refugiați, para. 122, disponibil la: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680a818de>

fi inițiativele de formare, prezența femeilor rome mediatore culturale și a organizațiilor specializate în domeniul LGBTI în Centrele de Plasament Temporar pentru Refugiați (CPTR), accesul gratuit la Wi-Fi în CPTR și furnizarea de cartele SIM la punctele de frontieră.

314. Deși în prezent există o gamă bună de servicii disponibile pentru supraviețuitoarele violenței împotriva femeilor, GREVIO constată că, în practică, puține supraviețuitoare le solicită. Acest lucru pare să se datoreze în parte unei lipse de cunoștințe nu numai în rândul refugiaților și migranților, ci și în rândul furnizorilor de servicii. Cu toate acestea, există o bună cunoaștere a diverselor linii telefonice de urgență care funcționează pentru a oferi sprijin și informații persoanelor care fug din Ucraina. De la începutul agresiunii rusești, 223 de cazuri de violență de gen au fost raportate de către refugiați la aceste linii telefonice de urgență, inclusiv 32 de apeluri legate de dispariția unui refugiat, opt cazuri de exploatare a migranților și patru cazuri de trafic de persoane. În plus, persoane au apelat la liniile telefonice pentru a raporta rănile suferite. Au fost înregistrate 90 de apeluri la linia telefonică de urgență pentru victimele violenței în care au fost furnizate informații, 20 de cazuri de violență domestică în rândul refugiaților, patru cazuri de violență sexuală și 68 de cazuri de alte forme de violență de gen.

315. Conform Raportului de audit al siguranței privind violența bazată pe gen (GBV),¹⁴⁵ au fost raportate preocupări specifice privind violența împotriva femeilor în legătură cu transportul din Ucraina în Republica Moldova și, de asemenea, în transportul public și în taxiurile din Moldova, unde violența sexuală din partea șoferilor a fost raportată fiind un risc atât de către femeile moldovence, cât și de către femeile refugiate. Potrivit raportului, femeile rome refugiate sunt deseori selectate pentru hărțuire în autobuze. Femeile și fetele refugiate au raportat, de asemenea, incidente de hărțuire verbală și discriminare atunci când se plimbă pe stradă și în locurile de joacă, precum și hărțuire și discriminare din partea unor furnizori de servicii, inclusiv atunci când solicită asistență medicală.

316. Există un drept de recurs împotriva refuzului de azil. În acest sens, GREVIO salută disponibilitatea asistenței juridice și a reprezentării furnizate prin intermediul unui acord trilateral între un ONG partener, ICNUR și Consiliul Național de Asistență Juridică, pentru a permite femeilor să exercite dreptul de apel în cazul unei decizii negative privind cererea de azil.

317. GREVIO felicită, de asemenea, autoritățile moldovenești pentru măsurile de integrare luate pentru a sprijini refugiații care au fost supuși torturii, violului sau altor forme de violență psihologică, mentală sau sexuală gravă, inclusiv prin oferirea de cazare și o perioadă de integrare extinsă. GREVIO ia act, de asemenea, de diferitele eforturi de instruire întreprinse de autorități pentru a investiga și documenta crimele de război din Ucraina.

318. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să se bazeze pe bunele practici emergente și să elaboreze proceduri standard de operare pentru identificarea femeilor și fetelor care fug din Ucraina și care sunt expuse riscului de a fi supuse sau au fost supuse violenței bazate pe gen. În plus, în cadrul comunităților de refugiați ucraineni ar trebui întreprinse măsuri de sensibilizare și programe de reducere a stigmatului asociat violenței bazate pe gen, pentru a spori capacitatea femeilor și fetelor de a dezvălui cazuri de toate formele de violență împotriva femeilor. Ar trebui luate măsuri specifice pentru a aborda problema discriminării și hărțuirii refugiaților ucraineni de către comunitățile gazdă, în special față de refugiații romi.

2. Cazare

319. Potrivit raportului de stat, cazarea la Centrul de plasament temporar pentru străini este asigurată pentru o perioadă inițială de trei luni, care poate fi prelungită cu încă trei luni în cazul femeilor însărcinate. În aceste centre au fost luate măsuri specifice de gen, inclusiv cazarea separată

145. Raportul de audit al siguranței privind violența bazată pe gen (GBV): Ukraine Refugee Response, Republic of Moldova (august 2022), disponibil la: www.reliefweb.int/attachments/9aca8ce6-15b3-45bd-8773-98d5e12e9123/GBV%20SA%20report%20final%20version%2020.09.22.pdf

a femeilor și a bărbaților, precum și oferirea de activități și programarea separată a meselor, iar în centre există personal și gardieni de sex feminin. Sunt oferite activități zilnice pentru femei și copii cu vârsta de până la trei ani.

320. În ceea ce privește persoanele care au fugit din cauza războiului din Ucraina, GREVIO a fost informat că mulți dintre cei care au rămas în Republica Moldova, în loc să tranziteze țara, au găsit cazare, cel puțin pentru moment, la familii din Republica Moldova.¹⁴⁶ Alte opțiuni de cazare disponibile pentru refugiații ucraineni includ cazarea la unul dintre CPTR sau în adăposturi private pentru refugiați, acestea din urmă nefiind afiliate la sistemul CPTR administrat de guvern și fiind uneori situate în afara zonelor urbane majore, necesitând astfel mai multă monitorizare și sprijin.

321. Conform Raportului de audit al siguranței GBV,¹⁴⁷ feedback-ul cu privire la experiența celor care locuiesc în CPTR din Republica Moldova a fost extrem de pozitiv, la fel ca și feedback-ul despre măsurile luate de Departamentul de Asistență Socială al Ministerului Muncii și Protecției Sociale pentru a spori siguranța și accesul la servicii. Cu toate acestea, au existat preocupări cu privire la lipsa de intimitate în aranjamentele de dormit, inclusiv în cazul în care perdelele sunt folosite ca uși, și la faptul că unele instalații de baie, deși separate pe sexe, nu au o încuietore pe ușa principală a camerei de duș. Datorită numeroșilor vizitatori externi, în special la CPTR amenajat la Centrul MoldExpo, fetele nu au suficientă intimitate. În acest sens, s-a observat că natura deschisă a spațiilor de cazare, cu pereți despărțitori pentru cabine care au uși de pânză și spațiu pentru un singur pat, precum și lipsa de intimitate aferentă raportată de unii dintre rezidenți, nu le face potrivite pentru șederi lungi.¹⁴⁸ Deși unele dintre CPTR-uri au poliție sau pază la intrare, vizitatorii nu sunt întotdeauna verificați. Această capacitate limitată de a controla accesul vizitatorilor externi la CPTR a dus la unele incidente grave de violență de gen împotriva femeilor. Potrivit raportului de audit al siguranței privind violența împotriva femeilor, într-un caz, un vizitator extern de sex masculin a încercat să intre într-o baie și într-un dormitor în timp ce femeile erau prezente. Fetele au raportat, de asemenea, cazuri în care bărbați au intrat în camerele lor de dormit din CPTR și le-au urmărit în timp ce dormeau. Într-un alt incident raportat, bărbați aflați într-o dubă cu geamurile înnegrite au intrat în CPTR pe ușa din spate, ceea ce ar fi putut expune femeile și fetele cazare în centru unui risc de trafic de persoane. Au fost raportate, de asemenea, cazuri de agresiune verbală și fizică față de mamele singure din partea bărbaților din CPTR. Într-un caz, acest lucru a dus la o plângere la poliție și la sprijin din partea managerului CPTR pentru a oferi asistență medicală.

322. Un alt motiv de îngrijorare identificat în Raportul de audit al siguranței privind violența bazată pe gen este riscul de amenințare cu evacuarea și hărțuirea sau abuzul din partea proprietarilor privați în spațiile de cazare private. În acest sens, GREVIO ia act de rapoartele îngrijorătoare privind amenințările și incidentele de violență fizică din partea proprietarilor sau a persoanelor de contact care au aranjat locuințele. GREVIO subliniază faptul că găzduirea femeilor și a copiilor acestora la familii în locuințe private conduce la un risc de violență de gen, care nu este ușor de monitorizat. Accesul limitat la refugiații ucraineni în locuințe private și în locuințe de tip gazdă, având în vedere concentrarea inițială a eforturilor umanitare asupra CPTR și a punctelor de frontieră, precum și vulnerabilitatea socio-economică în creștere a refugiaților într-o criză din ce în ce mai prelungită, ar putea duce la un risc sporit de exploatare sexuală, abuz și violență fizică și psihologică în locuințe private și în locuințe de tip gazdă.

323. De asemenea, GREVIO ia act cu îngrijorare de relatările care indică faptul că violența sexuală sau violența partenerului intim săvârșită în cadrul unei alte relații decât cea de căsătorie nu este întotdeauna considerată ca fiind o formă de violență domestică de către personalul CPTR, ceea ce poate împiedica accesul victimelor acestei forme de violență la serviciile de sprijin.¹⁴⁹ Potrivit UNHCR, majoritatea furnizorilor de servicii nu știu că violența domestică poate include abuzul

146. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

147. Raport de audit al siguranței privind violența bazată pe gen (GBV): Răspunsul la refugiații din Ucraina, Republica Moldova (august 2022).

148. Raportul misiunii de documentare în Republica Moldova a dnei Leyla Kayacik, Reprezentantul Special al Secretarului General pentru Migrație și Refugiați, paragraful 59, disponibil la: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680a818de>

149. Informații obținute în timpul vizitei de evaluare.

psihologic la distanță din partea agresorilor din Ucraina sau din alte părți. GREVIO notează că, într-un astfel de caz documentat, o victimă s-a întors în Ucraina pentru a locui cu agresorul din cauza presiunii de acasă.

324. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să ia măsuri pentru a se asigura că riscurile la adresa siguranței și intimității femeilor solicitante de azil și refugiate care fug din Ucraina sunt eliminate, pentru a preveni violența sexuală și de gen împotriva femeilor, inclusiv prin:

- a. efectuarea de îmbunătățiri structurale la CAR-uri pentru a asigura intimitatea în dormitoare și băi;
- b. stabilirea unor controale clare ale accesului la CCR și monitorizarea incidentelor de abuz;
- c. elaborarea, publicarea și monitorizarea punerii în aplicare a unor măsuri de protecție pentru sectorul privat de închiriere, familiile gazdă și refugiați, inclusiv furnizarea de informații, căi clare de obținere a sprijinului și a serviciilor în cazurile de violență împotriva femeilor și de violență domestică, precum și instituirea unui mecanism de depunere a plângerilor care să permită identificarea și interzicerea proprietarilor privați responsabili de abuzuri împotriva refugiaților;
- d. creșterea numărului de activități de informare și de implicare a comunității adecvate vârstei și în persoană cu refugiații, în special în locuințele private și în cele ale comunității gazdă.

C. Nereturnarea (articolul 61)

325. Articolul 61 din Convenția de la Istanbul prevede obligația, în temeiul dreptului internațional, ca statele să respecte principiul nereturnării în ceea ce privește femeile victime ale violenței bazate pe gen care se pot teme de persecuții în cazul în care sunt returnate. Conform acestui principiu, statele nu trebuie să expulzeze sau să returneze un solicitant de azil sau un refugiat în orice țară în care viața sau libertatea acestuia ar fi amenințată. Articolul 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului împiedică, de asemenea, returnarea unei persoane într-un loc în care aceasta ar fi supusă unui risc real de a fi supusă la tortură sau la pedepse sau tratamente inumane sau degradante. Obligația de a respecta principiul nereturnării se aplică în egală măsură victimelor violenței împotriva femeilor care au nevoie de protecție, indiferent de statutul sau de reședința femeilor în cauză.¹⁵⁰

326. Principiul nereturnării este garantat de articolul 11 din Legea privind azilul, conform căruia niciun solicitant de azil sau beneficiar al unei forme de protecție nu trebuie returnat sau expulzat într-o țară sau teritoriu în care viața sau libertatea sa ar putea fi amenințată sau în care ar putea fi supus la tortură, tratamente inumane sau degradante.

327. Cu toate că accesul cetățenilor ucraineni pe teritoriul ucrainean la frontierele terestre a fost asigurat, iar răspunsul la situația de criză este demn de laudă, ONG-urile și-au exprimat îngrijorarea cu privire la capacitatea persoanelor din afara Ucrainei de a avea acces la procedurile de azil pe aeroportul din Chișinău, precum și cu privire la tratamentul discriminatoriu al unor naționalități, în special al cetățenilor afgani, turci, sirieni și ruși, care sunt supuși unui nivel diferit de control la frontieră. Deși incidentele aduse în atenția GREVIO au vizat bărbați, GREVIO avertizează că astfel de practici ar putea duce la returnarea femeilor victime ale violenței de gen de la aceste naționalități.

328. GREVIO încurajează autoritățile moldovenești să își respecte obligația de a respecta principiul nereturnării victimelor violenței împotriva femeilor, inclusiv prin investigarea preocupărilor exprimate cu privire la potențialul tratament discriminatoriu al unor naționalități pe aeroportul din Chișinău și prin asigurarea faptului că femeile care sosesc pe calea aerului nu sunt împiedicate să acceseze procedurile de azil.

150. Raportul explicativ al Convenției de la Istanbul, punctul 322.

Concluzii finale

329. Republica Moldova a luat o serie de măsuri care demonstrează un angajament ferm față de punerea în aplicare a Convenției de la Istanbul. În special, revizuirile pe scară largă ale legislației penale și civile au adus cadrul juridic moldovenesc mai aproape de standardele Convenției de la Istanbul, iar două strategii naționale consecutive au pus bazele unor răspunsuri politice cuprinzătoare la violența împotriva femeilor și la violența domestică. Adoptarea Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie, care a precedat ratificarea convenției de către Republica Moldova, a fost urmată de modificări legislative importante, cum ar fi introducerea ordonanțelor de interdicție de urgență ca măsuri de protecție și acordarea de asistență juridică gratuită victimelor violenței împotriva femeilor, indiferent de mijloacele financiare ale acestora.

330. În plus, GREVIO a fost martor la o varietate de inițiative, proiecte și practici promițătoare pentru a proteja și sprijini femeile victime ale violenței, inclusiv la pilotarea unui centru pentru agresiuni sexuale în Ungheni. De asemenea, autoritățile moldovenești au extins serviciile de sprijin disponibile pentru femeile care au fugit din calea războiului din Ucraina.

331. Cu toate acestea, examinarea de către GREVIO a abordărilor politice și a legislației existente privind violența împotriva femeilor în Republica Moldova a scos la iveală multe domenii în care sunt necesare acțiuni suplimentare pentru a respecta standardele convenției. Raportul arată că anumite forme de violență împotriva femeilor, cum ar fi căsătoria forțată, mutilarea genitală a femeilor, avortul forțat și sterilizarea forțată, sunt în mare parte ignorate de cadrul legislativ și de politici. De asemenea, în raport se pune accentul pe importanța ca sistemul judiciar, poliția, serviciile de asistență socială și de sănătate, printre altele, să creeze sisteme de date care să le permită să colecteze date privind victimele și agresorii violenței, dezagregate cel puțin în funcție de sex, vârstă, tipul de violență, relația dintre victimă și agresor și localizarea geografică. În domeniul protecției, raportul subliniază că serviciile de sprijin disponibile în prezent pentru victime se referă în principal la violența domestică și sunt concentrate în zonele urbane, lăsând un decalaj semnificativ în furnizarea de servicii pentru toate celelalte forme de violență împotriva femeilor și pentru femeile care trăiesc în zonele rurale. Capacitățile serviciilor specializate gestionate de ONG-uri dedicate femeilor sunt afectate de lipsa unei finanțări suficiente și durabile.

332. În domeniul dreptului material, în pofida unei modificări legislative menite să alinieze dispozițiile penale privind violul la Convenția de la Istanbul, Codul penal continuă să folosească formulări care presupun folosirea forței, amenințări sau profitând de incapacitatea victimei de a opune rezistență sau de a-și exprima lipsa de consimțământ. În mod similar, practicile instanțelor de judecată nu garantează că incidentele de violență domestică sau alte forme de violență împotriva femeilor sunt luate în considerare atunci când se iau decizii privind tutela și vizitele, adoptând astfel o interpretare restrictivă a interesului superior al copilului. Raportul subliniază, de asemenea, lipsa unor sancțiuni disuasive în cazurile de violență împotriva femeilor, contrar articolului 45 din convenție. În ceea ce privește ancheta, urmărirea penală, dreptul procedural și măsurile de protecție, raportul a evidențiat necesitatea de a intensifica eforturile de a instrui și de a dezvolta instrumente de punere în aplicare pentru a eradică stereotipurile și prejudecățile persistente în rândul profesioniștilor din domeniul justiției penale. În cele din urmă, în domeniul migrației și azilului, raportul semnalează deficiențe în ceea ce privește furnizarea de cazare pentru femeile care fug din Ucraina, ceea ce poate genera riscuri pentru siguranța și viața privată a acestora.

333. Prin prezentul raport, GREVIO dorește să susțină eforturile autorităților din Republica Moldova și le invită să îl informeze periodic cu privire la evoluțiile în ceea ce privește punerea în aplicare a Convenției de la Istanbul. GREVIO așteaptă cu nerăbdare să continue cooperarea fructuoasă cu autoritățile din Republica Moldova.

334. În vederea facilitării punerii în aplicare a sugestiilor și propunerilor sale, GREVIO îndeamnă autoritățile naționale să traducă acest raport în limba (limbile) oficială(e) națională(e) și să se asigure că acesta este difuzat pe scară largă, nu numai în rândul instituțiilor de stat relevante de la toate nivelurile (național, regional și local), în special în cadrul guvernului, al ministerelor relevante și al sistemului judiciar, ci și în rândul ONG-urilor și al altor organizații ale societății civile care acționează pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor.

Anexa I

Lista propunerilor și sugestiilor GREVIO

I. Scopuri, definiții, egalitate și nediscriminare, obligații generale

B. Domeniul de aplicare a convenției și definiții (articolele 2 și 3)

1. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să îmbunătățească implementarea Convenției de la Istanbul în ceea ce privește toate formele de violență împotriva femeilor acoperite de convenție, în plus față de violența domestică și violența sexuală, care nu sunt în prezent abordate de politici, programe și servicii, cum ar fi hărțuirea sexuală, mutilarea genitală feminină (MGF), căsătoria forțată, avortul forțat, sterilizarea forțată și hărțuirea (punctul 7).

C. Drepturi fundamentale, egalitate și nediscriminare (articolul 4)

1. Egalitatea de gen și nediscriminarea

2. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să își intensifice eforturile de implementare a legislației și a politicilor publice privind egalitatea între femei și bărbați pentru a asigura realizarea practică a principiului egalității de gen (paragraful 11).

2. Discriminarea intersectorială

3. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova: (punctul 17)

- a. să prevină și să combată violența împotriva femeilor care sunt sau ar putea fi expuse la discriminare intersectorială, inclusiv, dar fără a se limita la, femeile cu dizabilități, femeile de etnie romă și femeile din comunitățile rurale;
- b. să includă prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor în politicile, măsurile și programele care abordează nevoile specifice ale grupurilor de femei care se confruntă cu discriminarea intersectorială;
- c. să integreze o perspectivă intersectorială în elaborarea, punerea în aplicare, monitorizarea și evaluarea politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor, prin asistența, finanțarea și cooperarea strânsă cu ONG-urile de femei care reprezintă femeile care sunt sau pot fi expuse la discriminare intersectorială.

II. Politici integrate și colectare de date

A. Politici cuprinzătoare și coordonate (articolul 7)

4. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să asigure un set de politici eficiente, cuprinzătoare și coordonate la nivel de stat pentru a preveni și combate toate formele de violență acoperite de Convenția de la Istanbul, inclusiv în dimensiunea lor digitală (punctul 25).

5. În continuare, GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să sporească coordonarea la diferitele niveluri ale administrației publice. În acest scop, autoritățile moldovenești ar trebui să planifice elaborarea unor măsuri menite să armonizeze și să monitorizeze activitatea

echipelor multidisciplinare de prevenire și combatere a violenței domestice și a violenței împotriva femeilor. Astfel de eforturi ar trebui să fie susținute prin alocarea de resurse financiare adecvate și prin formarea tuturor profesioniștilor relevanți (punctul 26).

B. Resurse financiare (articolul 8)

6. GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești: (punctul 33)

- a. să ia măsuri pentru a crește și a asigura durabilitatea resurselor financiare alocate măsurilor și politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor, în special pentru ONG-urile pentru drepturile femeilor care gestionează servicii de sprijin specializate pentru femeile victime ale tuturor formelor de violență. Astfel de oportunități de finanțare adecvate ar trebui să fie garantate, de exemplu, prin subvenții pe termen lung bazate pe proceduri de achiziții publice transparente. GREVIO încurajează, de asemenea, autoritățile să recunoască, să valorifice și să promoveze expertiza vastă a ONG-urilor axată pe victime;
- b. să ia măsuri, în special prin planificarea fondurilor alocate, pentru a identifica mai eficient sumele cheltuite pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor de către toate instituțiile naționale și locale relevante.

C. Organizațiile neguvernamentale și societatea civilă (articolul 9)

7. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să instituie o procedură publică dedicată, transparentă și responsabilă, în cadrul căreia toate ONG-urile care oferă servicii de sprijin specializat pentru victimele tuturor formelor de violență împotriva femeilor și copiilor acestora să poată solicita finanțare (punctul 37).

D. Organismul de coordonare (articolul 10)

8. În vederea asigurării unei politici coerente și a unei implementări, monitorizări și evaluări eficiente a măsurilor luate pentru a preveni și combate toate formele de violență împotriva femeilor, GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova: (punctul 42)

- a. să asigure coordonarea și punerea în aplicare a politicilor și măsurilor referitoare la toate formele de violență împotriva femeilor, inclusiv în ceea ce privește dimensiunea digitală, precum și monitorizarea și evaluarea independentă a acestora, pentru a asigura obiectivitatea evaluării;
- b. să asigure organismului de coordonare resurse umane și financiare suficiente și stabile.

E. Colectarea datelor și cercetarea (articolul 11)

1. Colectarea datelor administrative

a. Agențiile de aplicare a legii și sectorul justiției

9. GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești să colecteze date administrative de la organele de aplicare a legii, de la organele de urmărire penală și de la organele judiciare, pe baza unor categorii armonizate, și să introducă un sistem de gestionare a cazurilor care ar permite urmărirea cazurilor de violență de-a lungul întregului proces penal, de la raportare până la punerea sub acuzare și condamnare, în legătură cu toate infracțiunile penale reglementate de Convenția de la Istanbul și dezagregate în funcție de sex și de vârsta victimei și a agresorului, de tipul de infracțiune, de relația dintre agresor și victimă și de localizarea geografică (punctul 50).

10. GREVIO încurajează în continuare autoritățile din Republica Moldova să colecteze date despre: (punctul 51)

- a. numărul de ordine de protecție emise în cadrul procedurilor civile, încălcările acestora și sancțiunile care decurg din acestea, în cazurile de toate formele de violență împotriva femeilor;
- b. numărul de decizii privind tutela/vizitarea/reședința copiilor care au luat în mod expres în considerare rapoartele privind violența domestică;
- c. numărul de cazuri în care femeile victime ale violenței au solicitat și au obținut compensație de la autorul infracțiunilor care intră sub incidența Convenției de la Istanbul.

b. Sectorul sănătății

11. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să asigure colectarea de date de către furnizorii de servicii medicale cu privire la contactul lor cu femeile în legătură cu experiențele de violență bazată pe gen. Astfel de date ar trebui să fie dezagregate, cel puțin, în funcție de sex și vârstă atât a victimei, cât și a agresorului, de relația dintre ei, de tipul de violență și de locația geografică (punctul 54).

12. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să extindă colectarea de date la raportările făcute la serviciile sociale și la intervențiile propuse de acestea în legătură cu toate formele de violență acoperite de Convenția de la Istanbul (paragraful 57).

d. Date privind procedura de azil

13. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să introducă un sistem de colectare a datelor care să permită înregistrarea și rezultatele cererilor de azil depuse pe baza persecuției legate de gen, inclusiv a mutilării genitale feminine și a căsătoriilor forțate (punctul 59).

2. Anchete bazate pe populație

14. GREVIO invită autoritățile din Republica Moldova să efectueze, la intervale regulate, sondaje ale populației cu privire la prevalența formelor de violență împotriva femeilor care fac obiectul Convenției de la Istanbul și care nu au fost explorate până în prezent, inclusiv cele care afectează grupurile de femei deosebit de defavorizate (paragraful 64).

3. Cercetare

15. GREVIO încurajează autoritățile moldovenești să intensifice eforturile de susținere a cercetărilor privind toate manifestările violenței împotriva femeilor, inclusiv cele care nu sunt explorate în prezent, și privind efectele pe care le are asupra copiilor faptul de a fi martor la violența domestică (punctul 68).

III. Prevenire

A. Conștientizarea (articolul 13)

16. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să își intensifice eforturile pentru a desfășura campanii de sensibilizare în mod regulat și la toate nivelurile, în vederea abordării diferitelor aspecte ale prevenirii și combaterii tuturor formelor de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul, precum și pentru a ajunge la grupuri specifice de femei și fete, inclusiv la femeile rom, femeile cu dizabilități, femeile care fug de războiul din Ucraina și femeile LGBTI. În plus, GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să asigure o finanțare de stat adecvată și durabilă pentru campaniile de sensibilizare și să implice toate părțile interesate relevante în astfel de eforturi, inclusiv organizațiile societății civile (punctul 77).

B. Educație (articolul 14)

17. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să își intensifice eforturile de promovare a principiilor egalității între femei și bărbați, a rolurilor de gen nestereotipate, a respectului reciproc, a soluționării non-violente a conflictelor în relațiile interpersonale și a dreptului la integritate personală, adaptate la capacitatea în evoluție a elevilor, și să se asigure că informațiile privind diferitele forme de violență de gen împotriva femeilor sunt furnizate în programele de învățământ formale și la toate nivelurile de educație. Aceasta include necesitatea de a aborda căsătoria forțată și violența sexuală în educație, punând accentul pe dreptul la integritate personală și pe relațiile de putere inegale dintre femei și bărbați (punctul 81).

C. Formarea profesioniștilor (articolul 15)

18. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să asigure o formare inițială și continuă sistematică și obligatorie privind prevenirea și detectarea tuturor formelor de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul, inclusiv a manifestărilor digitale ale acestora, privind egalitatea între femei și bărbați, privind nevoile și drepturile victimelor și prevenirea victimizării secundare, pentru toate grupurile profesionale, în special pentru forțele de ordine, sectorul sănătății și sistemul judiciar. Toate acțiunile de formare trebuie să fie susținute și consolidate prin protocoale și orientări clare care să stabilească standardele pe care personalul trebuie să le respecte și prin finanțare adecvată și durabilă (punctul 92).

D. Programe de intervenție preventivă și de tratament (articolul 16)

1. Programe pentru autorii violenței domestice

19. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova: (punctul 98)
- a. să elaboreze standarde minime comune care să se aplice programelor destinate autorilor de infracțiuni, în conformitate cu principiile Convenției de la Istanbul și cu cele mai bune practici recunoscute;
 - b. să crească numărul de programe pentru violența domestică și să îmbunătățească disponibilitatea acestora pe întreg teritoriul țării, asigurându-se, în același timp, că administrațiile locale primesc resurse suficiente pentru a organiza programe care să respecte principiile Convenției de la Istanbul;
 - c. să promoveze participarea agresorilor la programe obligatorii și voluntare, asigurând o aplicare mai coerentă a mecanismelor de referire existente și încurajând interacțiunea dintre programele pentru infractori și procedurile penale și alte proceduri, acordând în același timp prioritate siguranței victimelor și accesului acestora la justiție;
 - d. să efectueze o evaluare independentă a programelor pentru agresori, pe baza unui set de indicatori prestabiliți, care să măsoare eficacitatea acestor programe în vederea prevenirii altor acte de violență, luând în considerare, printre altele, feedback-ul din partea victimei.
20. În acest sens, autoritățile ar trebui să se asigure că siguranța victimelor, sprijinul acordat acestora și respectarea drepturilor omului reprezintă o preocupare primordială și că, după caz, aceste programe sunt create și puse în aplicare în strânsă coordonare cu serviciile specializate de sprijin pentru victime, ținând seama în mod corespunzător de standardele relevante recunoscute (punctul 99).

E. Participarea sectorului privat și a mass-mediei (articolul 17)

21. GREVIO invită autoritățile moldovenești să încurajeze sectorul privat și mass-media să adopte și să pună în aplicare măsuri și standarde de autoreglementare pentru a preveni și a combate violența împotriva femeilor bazată pe gen (punctul 104).

IV. Protecție și sprijin

A. Obligații generale (articolul 18)

22. GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești să instituie structuri instituționalizate de coordonare și cooperare între toate agențiile guvernamentale și neguvernamentale și furnizorii de servicii pentru a asigura o cooperare între mai multe agenții, adaptată la nevoile specifice ale victimelor tuturor formelor de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul, în special violul și violența sexuală, căsătoria forțată, stalking și hărțuirea sexuală (punctul 111).

B. Informare (articolul 19)

23. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să se asigure că profesioniștii din toate instituțiile relevante adoptă o abordare mai proactivă în ceea ce privește informarea victimelor și asigurarea unei difuzări mai largi a informațiilor despre serviciile de sprijin și măsurile legale disponibile pentru victimele violenței domestice și ale altor forme de violență împotriva femeilor, într-o limbă pe care acestea o înțeleg. Astfel de eforturi trebuie să cuprindă toate formele de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul (punctul 119).

C. Servicii generale de asistență (articolul 20)

1. Servicii sociale

24. GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești să ia măsuri pentru a aloca resurse umane și financiare adecvate pentru serviciile sociale, inclusiv cele furnizate de autoritățile locale, în sprijinul victimelor tuturor formelor de violență împotriva femeilor (punctul 127).

25. GREVIO îndeamnă, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să asigure instituirea unor programe dedicate care să vizeze abilitarea femeilor victime ale violenței domestice, inclusiv asigurarea independenței lor economice prin asistență financiară, educație, formare profesională, asistență în găsirea unui loc de muncă și soluții de locuire pe termen lung (punctul 128).

2. Servicii pentru sănătate

26. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să aducă sistemul de sănătate în prim-planul eforturilor de combatere a tuturor formelor de violență împotriva femeilor, prin: (punctul 132)

- a. asigurarea accesului victimelor tuturor formelor de violență împotriva femeilor la asistență medicală de calitate, în mod gratuit;
- b. asigurarea faptului că profesioniștii din domeniul sănătății sunt instruiți în ceea ce privește depistarea timpurie și prevenirea violenței împotriva femeilor și că aceștia oferă gratuit documentația adecvată pentru probele medico-legale care să poată fi utilizate de sectorul justiției penale;
- c. elaborarea și/sau modernizarea protocoalelor și procedurilor adecvate și furnizarea de formare corespunzătoare pentru a aduce atitudinile, competențele și reacțiile profesioniștilor în fața violenței împotriva femeilor, inclusiv a violenței sexuale, la nivelul standardelor necesare;
- d. consolidarea rolului sectorului medical în cadrul sistemului de cooperare între agenții și de referire.

D. Servicii de sprijin specializat (articolul 22)

27. Reamintind importanța sprijinului și a consilierii specializate între femei pentru toate formele de violență împotriva femeilor care intră sub incidența Convenției de la Istanbul, GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești să furnizeze sau să dispună servicii adecvate de sprijin specializat pentru femei, cu o abordare de gen, pe întreg teritoriul țării și pentru toate formele de violență care intră sub incidența Convenției de la Istanbul, inclusiv în dimensiunea lor digitală, precum și pentru copiii victimelor, acordând totodată atenția cuvenită nevoilor femeilor care sunt sau pot fi expuse la discriminare intersectorială. Obiectivul ar trebui să fie acela de a asigura furnizarea de sprijin imediat, pe termen mediu și pe termen lung femeilor victime ale violenței prin implicarea și valorificarea expertizei de lungă durată a serviciilor independente de sprijin specializat pentru femei furnizate de organizațiile societății civile (punctul 137).

E. Adăposturi (articolul 23)

28. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova: (punctul 141)

- a. să extindă numărul și/sau capacitatea adăposturilor specializate pentru femeile victime ale violenței și copiii acestora, în întreaga țară, monitorizând în același timp calitatea și sustenabilitatea financiară a acestui serviciu;
- b. să asigure accesul echitabil la astfel de servicii de adăposturi specializate pentru toate femeile victime ale tuturor formelor de violență reglementate de Convenția de la Istanbul, în special pentru femeile cu dizabilități, femeile care trăiesc în zonele rurale, femeile cu probleme de dependență, femeile în vârstă, femeile de etnie romă și femeile migrante.

F. Linii telefonice de asistență (articolul 24)

29. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să asigure funcționarea unei linii telefonice de asistență gratuită, anonimă și non-stop, la nivel de stat, dedicată femeilor victime ale diferitelor forme de violență reglementate de Convenția de la Istanbul, care este capabilă să ofere consiliere victimelor, cu respectarea confidențialității tuturor apelanților, și care este operată de personal calificat și instruit în toate formele de violență reglementate de convenție (paragraful 146).

G. Sprijin pentru victimele violenței sexuale (articolul 25)

30. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să-și continue eforturile de a înființa centre de referire în caz de violență sexuală și/sau centre de criză în caz de viol și să asigure o finanțare de stat durabilă dincolo de faza inițială a proiectului, reamintind că un astfel de centru ar trebui să fie disponibil la fiecare 200 000 de locuitori și că răspândirea geografică a acestora ar trebui să le facă accesibile victimelor din zonele rurale ca și în orașe. Colectarea probelor medico-legale și eliberarea certificatelor medico-legale nu trebuie să impună o povară financiară asupra victimei (punctul 152).

H. Protecția și sprijinul acordat copiilor martori (articolul 26)

31. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să intensifice măsurile pentru a da un sens mai practic recunoașterii juridice a efectelor nocive pe care le are asupra copiilor prezența la violența domestică, inclusiv prin elaborarea unor orientări adecvate și prin furnizarea de formare specializată. GREVIO încurajează, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să furnizeze servicii de sprijin adecvate pentru acești copii, adaptate nevoilor lor, inclusiv prin asigurarea accesului la un centru Barnahus în toate regiunile (punctul 158).

V. Drept material

A. Drept civil

1. Remedii civile împotriva statului – asigurarea diligenței necesare (articolul 29)

32. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să se asigure, prin toate mijloacele disponibile, că victimele oricărei forme de violență împotriva femeilor care intră sub incidența Convenției de la Istanbul sunt conștiente și dispun de mijloace practice pentru a contesta și a aborda orice eșec din partea funcționarilor de stat în îndeplinirea obligațiilor lor profesionale. GREVIO încurajează, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să întocmească statistici relevante privind numărul de reclamații formulate împotriva autorităților și numărul de remedii acordate în urma acestora (paragraful 169).

2. Compensație (articolul 30)

33. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să ia măsuri suplimentare pentru: (paragraful 172)

- a. să faciliteze accesul victimelor la despăgubiri în cadrul procedurilor civile și penale și să se asigure că aceste despăgubiri sunt atribuite cu promptitudine și sunt proporționale cu gravitatea prejudiciului suferit;
- b. să colecteze date cu privire la numărul de cazuri în care femeile victime ale violenței au solicitat și au obținut despăgubiri de la autorul faptei pentru infracțiuni care intră sub incidența Convenției de la Istanbul.

34. GREVIO invită, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să ia în considerare ridicarea rezervei lor la articolul 30, alineatul (2) din Convenția de la Istanbul (punctul 173).

3. Tutelă, drepturi de vizită și siguranță (articolul 31)

35. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să ia măsurile necesare pentru a se asigura că, la stabilirea drepturilor de tutelă și de vizită sau la introducerea de măsuri care afectează exercitarea autorității părintești, autoritățile competente sunt obligate să ia în considerare toate aspectele legate de violența împotriva femeilor și de violența domestică și să evalueze dacă această violență ar putea justifica restricționarea drepturilor de tutelă și de vizită. În special, GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova: (punctul 182)

- a. să solicite în mod explicit, prin mijloace adecvate, tuturor părților relevante care joacă un rol în stabilirea drepturilor de tutelă și de vizită (asistenți sociali, sistemul judiciar, psihologi, psihiatri pentru copii și alte persoane care oferă expertiză instanțelor) să depisteze și să ia în considerare orice incident de violență care intră sub incidența Convenției de la Istanbul, pe baza unor orientări care țin seama de dimensiunea de gen, și să se asigure că acești profesioniști beneficiază de o instruire corespunzătoare;
- b. să consolideze cooperarea interinstituțională și schimbul de informații între instanțele civile și instanțele penale, precum și între aceste instanțe și serviciile care asistă și sprijină victimele violenței și copiii acestora sau alte organisme, cum ar fi serviciile specializate pentru femei, serviciile de protecție socială și de sănătate sau instituțiile de învățământ;
- c. să asigure, prin formare și prin orientări/protocoale adecvate, recunoașterea (de către profesioniștii relevanți, în special de către judecători) a faptului că faptul de a fi martor la acte de violență împotriva unei persoane apropiate pune în pericol interesul superior al copilului;
- d. să includă proceduri de evaluare a riscurilor în stabilirea drepturilor de tutelă și de vizitare în urma violenței domestice, pentru a determina interesul superior al copilului, precum și să introducă posibilitatea ca profesioniștii relevanți să monitorizeze acordurile de vizitare și să documenteze dovezile (posibile) de abuz sau efectele dăunătoare ale vizitelor (supravegheate) și să informeze instanța cu privire la astfel de dovezi sau la copiii care

prezintă risc de abuz, astfel încât instanțele să poată revizui sau reconsidera deciziile lor privind vizitele pe baza unor informații actualizate;

- e. să doteze centrele de asistență socială cu resurse adecvate, inclusiv spațiu suficient și personal profesionist, pentru a permite ca vizitele supravegheate să se desfășoare într-un mediu sigur și cu sprijinul necesar, precum și pentru a recunoaște eventualele semne de suferință la copii ca urmare a contactelor supravegheate.

B. Drept penal

1. Violența psihologică (articolul 33)

36. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova: (punctul 187)

- a. să sporească gradul de conștientizare, inclusiv prin formare, în rândul judecătorilor, al agențiilor de aplicare a legii și al profesioniștilor din domeniul juridic, cu privire la natura și consecințele violenței psihologice în funcție de gen, ca una dintre cele mai răspândite forme de violență împotriva femeilor în Republica Moldova, și să revizuiască aplicarea de către instanțele de judecată a infracțiunilor penale existente privind violența psihologică, pentru a se asigura că dispozițiile relevante sunt utilizate în mod eficient pentru a investiga, urmări și pedepsi toate manifestările acesteia, inclusiv dimensiunea digitală;
- b. să ia măsuri pentru a îmbunătăți colectarea de date privind numărul de acuzații penale, inculpări și condamnări legate de violența psihologică împotriva femeilor, inclusiv dimensiunea digitală a acesteia.

2. Stalking (articolul 34)

37. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să modifice legislația relevantă pentru a incrimina în mod adecvat fenomen de stalking, specificând elementele constitutive ale acesteia în conformitate cu articolul 34 din Convenția de la Istanbul și prevăzând sancțiuni disuasive. De asemenea, acesta încurajează autoritățile: (punctul 190)

- a. să organizeze cursuri de formare specializată a ofițerilor de aplicare a legii, a procurorilor și a judecătorilor cu privire la caracterul grav și de gen al hărțuirii, inclusiv hărțuirea post-separare și hărțuirea prin mijloace și tehnologii digitale, pentru a asigura incriminarea efectivă în practică și aplicarea unor sancțiuni proporționale și disuasive;
- b. să colecteze date cu privire la numărul de cazuri de hărțuire, inclusiv în ceea ce privește dimensiunea online, pentru a identifica amploarea acestui fenomen și a lua măsuri adecvate.

3. Violența fizică (articolul 35)

38. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să asigure, prin toate mijloacele disponibile, cum ar fi protocoalele, instruirea profesioniștilor și modificările legislative, o mai mare claritate operațională între contravenție și infracțiunea de violență domestică. În plus, GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să asigure sancțiuni mai disuasive pentru contravenția de violență domestică (punctul 195).

4. Violența sexuală și violul (articolul 36)

39. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să modifice infracțiunile sexuale prevăzute în Codul penal pentru a încorpora pe deplin noțiunea de lipsă a consimțământului liber exprimat, așa cum prevede articolul 36 din Convenția de la Istanbul, și să definească tipul de acte sexuale lipsite de consimțământ care sunt incriminate, în conformitate cu articolul 36, alineatele 1a, b și c, din convenție (punctul 201).

40. GREVIO încurajează, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să colecteze date statistice cu privire la infracțiunile sexuale nou introduse în Codul penal, care ar permite urmărirea acestor cazuri de-a lungul lanțului de justiție penală – de la raportare la urmărire penală, condamnări

și sancțiuni – pentru a evalua orice lacune în răspunsul instituțional și judiciar la violența sexuală și pentru a oferi o analiză aprofundată a motivelor de uzură (punctul 202).

5. Căsătoria forțată (articolul 37)

41. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să ia în considerare introducerea unei infracțiuni penale specifice privind căsătoriile forțate pentru a acoperi natura specială a acestor infracțiuni și pentru a o face operațională pentru autoritățile de aplicare a legii și instanțele de judecată (punctul 206).

6. Mutilarea genitală a femeilor (articolul 38)

42. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova: (punctul 208)

- a. să ia în considerare introducerea în legislația lor penală a unei infracțiuni care să vizeze în mod specific toate formele de mutilare genitală a femeilor, astfel cum sunt definite la articolul 38 din Convenția de la Istanbul;
- b. să crească gradul de conștientizare și cunoaștere în rândul profesioniștilor relevanți și al societății în general cu privire la această formă specifică de violență împotriva femeilor.

7. Avortul forțat și sterilizarea forțată (articolul 39)

43. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să se asigure că pentru orice procedură de avort sau sterilizare efectuată asupra femeilor cu dizabilități intelectuale, consimțământul prealabil și informat este obținut pe baza unor informații suficiente despre procedură, furnizate într-o manieră accesibilă persoanelor cu dizabilități, de către profesioniști instruiți în probleme de gen și dizabilități. În orice procedură care autorizează sterilizarea femeilor cu incapacitate legală, ar trebui să se ia în considerare opțiunea de control al nașterii mai puțin invazive, ținând seama în mod corespunzător de interesele superioare și de autodeterminarea femeilor (punctul 212).

8. Hărțuirea sexuală (articolul 40)

44. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să ia măsuri pentru a se asigura că prevederile legale și politicile de protecție a femeilor împotriva hărțuirii sexuale sunt aplicate pe deplin, inclusiv în cazul în care o astfel de hărțuire este realizată prin intermediul instrumentelor digitale. Ar trebui să fie posibil ca progresele în acest domeniu să poată fi măsurate cu ajutorul unor date relevante, inclusiv cu privire la modul în care funcționează în practică noile mecanisme care stabilesc responsabilitatea angajatorilor de a combate și de a preveni hărțuirea sexuală (paragraful 216).

9. Sancțiuni și măsuri (articolul 45)

45. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să se asigure – prin măsuri legislative și prin instruirea eficientă a membrilor sistemului judiciar și a serviciilor de urmărire penală – că pedepsele și măsurile impuse în cazurile de violență domestică și privind diferitele forme de violență împotriva femeilor sunt efective, proporționale și disuasive, așa cum prevede articolul 45 din Convenția de la Istanbul (punctul 219).

10. Circumstanțe agravante (articolul 46)

46. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să ia măsuri adecvate pentru a se asigura, prin formare și orientări adecvate, că toate circumstanțele enumerate la articolul 46 din Convenția de la Istanbul sunt în practică considerate și aplicate de către instanțele de judecată ca circumstanțe agravante pentru infracțiunile de violență împotriva femeilor și să adopte măsuri legislative pentru a include în mod expres comiterea unei infracțiuni împotriva unui fost sau actual soț sau partener, a membrilor familiei și a persoanelor care coabitează cu victima ca o circumstanță agravantă în cazul infracțiunilor de violență împotriva femeilor (paragraful 223).

11. Interzicerea procedurilor alternative obligatorii de soluționare a litigiilor sau a condamnării (articolul 48)

47. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să ia măsurile necesare, inclusiv modificarea legislației relevante, pentru a interzice în mod explicit caracterul obligatoriu al reconcilierii în cadrul procedurilor penale în cazul în care există violență împotriva femeilor, indiferent de dispoziția aplicabilă din codurile penale (punctul 229).
48. Între timp, și până la adoptarea unor astfel de modificări, GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești să includă o procedură de evaluare a riscurilor și alte garanții pentru a asigura consimțământul deplin și liber al victimei în contextul oricărei proceduri de reconciliere voluntară (punctul 230).
49. De asemenea, GREVIO încurajează insistent autoritățile moldovenești: (paragraful 231)
- a. să ia măsuri pentru a se asigura că, în cazurile de reconciliere în contextul divorțului, se instituie procese de selecție și garanții eficiente pentru a permite judecătorilor să identifice și să abordeze dezechilibrele de putere dintre cele două părți care rezultă din istoricul de violență domestică exercitată de unul dintre soți împotriva celuilalt, în vederea asigurării consimțământului liber și deplin al ambelor părți la procesul de mediere;
 - b. să formeze judecătorii, mediatorii și toți profesioniștii implicați în procedura de reconciliere cu privire la necesitatea de a se asigura că victimele consimt în mod liber la mediere și că nu sunt expuse la victimizare secundară.

VI. Anchetă, urmărire penală, drept procedural și măsuri de protecție

A. Obligații generale și reacție imediată, prevenire și protecție (articolele 49 și 50)

1. Raportare, răspuns imediat și investigații de autoritățile către organele de aplicare a legii

50. GREVIO încurajează insistent autoritățile moldovenești să ia măsuri pentru a reduce nivelul scăzut de raportare prin îmbunătățirea investigării și urmăririi penale a infracțiunilor de violență de gen și violență domestică, prin: (punctul 241)
- a. consolidarea capacității poliției prin recrutarea de personal suficient și prin formare continuă în ceea ce privește noile legi, activitățile polițienești sensibile la problematica de gen și cele mai bune practici în combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice;
 - b. monitorizarea vitezei de reacție a poliției și a rezultatelor cererilor de asistență;
 - c. creșterea și monitorizarea eficienței campaniilor de sensibilizare menite să elimine stigmatizarea și stereotipurile legate de violența domestică și de violența împotriva femeilor.

2. Investigații și urmăririi penale eficiente

51. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să se asigure că femeile victime ale violenței și violenței domestice au acces adecvat la servicii în timpul procesului de investigație, prin: (punctul 248)
- a. asigurarea unui număr suficient de ofițeri de poliție bine pregătiți, în special în ceea ce privește dimensiunea de gen a violenței domestice, a violenței sexuale, a violenței psihologice, a victimizării secundare și a re-traumatizării;
 - b. asigurarea unui număr suficient de procurori și anchetatori bine pregătiți;

- c. identificarea de soluții pentru grupurile de femei deosebit de vulnerabile, cum ar fi cele din zonele rurale și femeile victime ale violenței cu dizabilități;
- d. dezvoltarea și punerea în aplicare a unui sistem de evidență online interconectat care să facă legătura între poliție și procuratură, cu respectarea protecției datelor și a vieții private.

52. GREVIO invită, de asemenea, autoritățile din Republica Moldova să se asigure că accesul femeilor victime ale violenței la asistență medicală nu este întârziat sau obstrucționat din cauza obligativității de a raporta, asigurându-se că pragul de raportare rămâne ridicat și monitorizând accesul victimelor la servicii și utilizarea acestora, în urma raportării infracțiunilor (punctul 249).

3. Ratele de condamnare

53. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să identifice și să abordeze rapid toți factorii care contribuie la faptul că violența în familie este sancționată în mod necorespunzător, fie pentru că comportamentul infracțional nu este considerat suficient de grav pentru a justifica urmărirea penală, fie pentru că sentința pronunțată nu este suficient de descurajantă și/sau nu impune participarea la un program de reducere a recidivei (punctul 2553).

54. GREVIO invită autoritățile din Republica Moldova să efectueze cercetări cu privire la femeile condamnate pentru violență în familie care au fost ele însele victime ale violenței în familie, pentru a verifica modul în care autoapărarea și violența domestică împotriva femeilor sunt considerate și tratate de către sistemul judiciar (punctul 256).

B. Evaluarea și gestionarea riscurilor (articolul 51)

55. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să consolideze capacitatea profesioniștilor relevanți de a efectua evaluări de risc, inclusiv prin: (punctul 263)

- a. furnizarea de orientări și intensificarea eforturilor de formare;
- b. introducerea unui proces standardizat de evaluare a riscurilor pentru toate agențiile;
- c. să se asigure că evaluările de risc sunt efectuate în mod sistematic și să păstreze toate rapoartele și înregistrările privind violența împotriva femeilor pentru a permite evaluarea riscului de repetare și de escaladare a violenței, asigurând în același timp respectarea principiilor de protecție a datelor.

C. Ordine de interdicție de urgență (articolul 52)

56. GREVIO îndeamnă autoritățile din Republica Moldova să finalizeze rapid activitatea pilot privind sistemul de evidență electronică și să se asigure că acesta este introdus în întreaga țară (punctul 271).

D. Ordine de protecție (articolul 53)

57. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să îmbunătățească eficiența ordinelor de protecție prin: (punctul 279)

- a. furnizarea de orientări clare autorității tutelare teritoriale cu privire la măsurile care trebuie luate pentru a preveni vătămarea femeilor victime ale violenței și/sau a copiilor acestora în cazurile în care are loc contactul cu autorul violenței, împotriva căruia a fost emis un ordin de protecție;
- b. să evalueze dacă, în cazurile în care încălcarea ordinului de protecție se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității, sancțiunea este respectată și este eficientă pentru a preveni recidiva.

E. Proceduri *ex parte* și *ex officio* (articolul 55)

1. Proceduri *ex parte* și *ex officio*

58. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să consolideze colectarea și stocarea probelor și să ofere îndrumări judecătorilor și procurorilor cu privire la continuarea urmăririi penale în absența mărturiei victimei (punctul 284).

2. Sprijinirea victimelor în cadrul procedurilor judiciare

59. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să ia măsuri pentru a se asigura că toate victimele violenței de gen și ale violenței domestice pot avea acces la sprijin pentru victime, indiferent de locația lor geografică (punctul 289).

F. Măsuri de protecție (articolul 56)

60. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să consolideze măsurile de protecție prin: (punctul 294)

- a. asigurarea faptului că judecătorii și procurorii cunosc astfel de măsuri și analizează în mod obișnuit dacă acestea ar trebui sau nu aplicate, indiferent de cererea victimei;
- b. elaborarea de proceduri și protocoale pentru munca între agenții, pentru a asigura cooperarea între serviciile relevante, inclusiv organizațiile de femei și ONG-urile;
- c. colectarea de date în mod regulat și efectuarea de cercetări, inclusiv din perspectiva victimelor, cu privire la eficacitatea măsurilor instituite pentru a evita victimizarea repetată prin intermediul sistemului judiciar.

G. Asistență juridică (articolul 57)

61. GREVIO invită autoritățile moldovenești să se asigure că asistența juridică este disponibilă, în practică și pe întreg teritoriul țării, și să revizuiască furnizarea de asistență juridică civilă pentru a permite femeilor victime ale violenței domestice să aibă acces la justiție (punctul 301).

VII. Migrație și azil

A. Statutul de rezident (articolul 59)

62. GREVIO invită autoritățile din Republica Moldova să nu reînnoiască rezerva cu privire la articolul 59 din Convenția de la Istanbul, la expirarea perioadei de valabilitate a acesteia (punctul 306).

B. Cereri de azil bazate pe gen (articolul 60)

1. Procedura de determinare a azilului care ține seama de gen

63. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să se bazeze pe bunele practici emergente și să elaboreze proceduri standard de operare pentru identificarea femeilor și fetelor care fug din calea războiului din Ucraina și care sunt expuse riscului de a fi supuse sau au fost supuse violenței bazate pe gen. În plus, în cadrul comunităților de refugiați ucraineni ar trebui întreprinse măsuri de sensibilizare și programe de reducere a stigmatului asociat violenței bazate pe gen, pentru a crește capacitatea femeilor și fetelor de a dezvălui cazuri de toate formele de violență

împotriva femeilor. Ar trebui luate măsuri specifice pentru a aborda problema discriminării și hărțuirii refugiaților ucraineni de către comunitățile gazdă, în special față de refugiații romi (punctul 318).

2. Acomodare

64. GREVIO încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să ia măsuri pentru a se asigura că riscurile la adresa siguranței și intimității femeilor solicitante de azil și refugiate care fug din Ucraina sunt eliminate, pentru a preveni violența sexuală și de gen împotriva femeilor, inclusiv prin: (punctul 324)

- a. efectuarea de îmbunătățiri structurale la CPTR-uri pentru a asigura intimitatea în dormitoare și băi;
- b. stabilirea unor controale clare ale accesului la CPTR și monitorizarea incidentelor de abuz;
- c. elaborarea, publicarea și monitorizarea punerii în aplicare a unor măsuri de protecție pentru sectorul privat de închiriere, familiile gazdă și refugiați, inclusiv furnizarea de informații, căi clare de obținere a sprijinului și a serviciilor în cazurile de violență împotriva femeilor și de violență domestică, precum și instituirea unui mecanism de depunere a plângerilor care să permită identificarea și interzicerea abuzurilor împotriva refugiaților din partea proprietarilor privați;
- d. creșterea numărului de activități de informare și de implicare a comunității adecvate vârstei și în persoană cu refugiații, în special în locuințele private și în cele ale comunității gazdă.

C. Nereturnarea (articolul 61)

65. GREVIO încurajează autoritățile moldovenești să își respecte obligația de a respecta principiul nereturnării victimelor violenței, inclusiv prin investigarea preocupărilor exprimate cu privire la potențialul tratament discriminatoriu al unor naționalități pe aeroportul din Chișinău și prin asigurarea faptului că femeile care sosesc pe calea aerului nu sunt împiedicate să acceseze procedurile de azil (punctul 328).

Anexa II

Lista autorităților naționale, a altor organisme publice, a organizațiilor neguvernamentale și a organizațiilor societății civile cu care GREVIO a organizat consultări

Autoritățile naționale

Ministerul Muncii și Protecției Sociale
Inspectoratul General al Poliției
Biroul pentru Migrație și Azil
Procuratura Generală
Ministerul Justiției
Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
Ministerul Sănătății
Centrul de Medicină Legală
Ministerul Educației
Biroul Național de Statistică
Administrația raionului Ungheni
Direcția raională de poliție Ungheni

Organisme publice

Instituția Națională pentru Drepturile Omului din Republica Moldova

Organizații neguvernamentale

Centrul Ariadna – Adăpost pentru violență domestică
Faclia
Centrul de informare GENDERDOC-M
Intersos
La Strada
Viața fără violență
Memoria
Centrul Național de Consiliere, Asistență și Educație
Centrul Național pentru Prevenirea și Combaterea Abuzurilor împotriva Copiilor
Consiliul Norvegian pentru Refugiați
People in need
Plan International Moldova
Platforma pentru Egalitate de Gen
Femei pentru Femei
Centrul de Drept al Femeilor

Alte organizații

UNFPA Moldova
UNHCR Moldova
UN Women Moldova

GREVIO, *Grupul de experți privind acțiunea împotriva violenței față de femei și a violenței domestice*, este un organism independent de monitorizare a drepturilor omului, mandatat să monitorizeze punerea în aplicare de către părți a *Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice* (Convenția de la Istanbul).

Convenția de la Istanbul este cel mai amplu tratat internațional de combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Setul său cuprinzător de dispoziții cuprinde măsuri preventive și de protecție de mare anvergură, precum și o serie de obligații pentru a asigura un răspuns adecvat al justiției penale la astfel de încălcări grave ale drepturilor omului.

Prezentul raport conține o analiză generală a punerii în aplicare a dispozițiilor Convenției de la Istanbul. Acesta evidențiază inițiativele pozitive de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență împotriva femeilor la nivel național și oferă sugestii și propuneri pentru îmbunătățirea situației femeilor care se confruntă cu astfel de violență.

www.coe.int/conventionviolence

RON

www.coe.int

Consiliul Europei este cea mai importantă organizație pentru drepturile omului de pe continentul european. Este formată din 46 de state membre, inclusiv toți membrii Uniunii Europene. Toate statele membre ale Consiliului Europei au aderat la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, un tratat menit să protejeze drepturile omului, democrația și statul de drept. Curtea Europeană a Drepturilor Omului supraveghează punerea în aplicare a convenției în statele membre.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE